

**Tlaleho E Lekotsweng Botjha Ya
Kharikhulamo Ya Naha
Bakeng Sa Dikereiti R - 9
(Dikolong)**

**Dipuo
Sesotho
Puo Ya Tlatsetso 1**

E phatlaladitswe ke
Lefapha laThuto

Sol Plaatjie House
123 Schoeman Street
Private bag X895
Pretoria 0001
Afrika Borwa

Mohala: +27 12312-5911
Fekese: +27 12321-6770

120 Plein Street
Private Bag X9023
Cape Town 8000
Afrika Borwa

Mohala: +27 21465-1701
Fekese: +27 21461-8110

<http://education.pwv.gov.za>

© 2002 Lefapha la Thuto

ISBN 1-9997-61-6

Koranta ya Mmuso No: 23406, Vol 443, Motsheanong 2002

Tokomane ena e tlameha hore e balwe e le karolo ya Tlaleho e lekotsweng botjha ya Kharikhulamo ya Naha ya Dihlopha/Dikereiti R - 9 (Dikolong).

Tlaleho ena ya Kharikhulamo ya Naha e kenyelletsa:

1. Tjhebokakaretso
2. Ditlaleho tse robedi tsa Tikoloho tsa ho Ithuta

Dipuo

Mahlale a Tlhaho

Mahlale a Phedisano

Bonono le Botjhaba

Tlwaetso ho tsa Bophelo

Mahlale a kgwebo le Tsamaiso le

Thekenologi

THLOKOMEDISO HO MMADI

Lefapha la Thuto le motlotlo ho nehelana ka Tlaleho e Lekotsweng Botjha ya Kharikhulamo ya Naha bakeng sa Dikereiti tsa R-9 ka dipuo tsohle tse 11 tsa semmuso tsa Aforika Borwa.

Tsela ya ho ngola ho ya ka melawana ya puo e itseng le ho fetolela puong e nngwe ke e rarahaneng ka ho fetisia ebileng e phephetsa. Maemong a manga-ta tlotswe le molawana wa ho bopa dipolelo bakeng sa kharikhulamo di ne di lokela ho ntshetswa pele ke batho ba sebetsang ka ditokomane tsena. Ditokomane tsena di ile tsa behwa tekong moo ho nang le ditsebi lebaleng la thuto hore di di sekaseke.

Lefapha la Thuto le sheba ditokomane tsena e le qaleho ya tsela ya ho ntlaatsa le ho hodisa Dipuo tsa rona. Re amohela/dumella le ho kgothaletsa batho ba lepatlelong la thuto ho sebedisa ditokomane tsena e le motheo wa kgolo e tswelang pele.

MOKGWA WA HO SEBEDISA BUKA ENA

- Bakeng sa tlahisoleseding e akaretsang sheba:
 - *Ho lelekela Tlaleho ya Kharikhulamo ya Naha Kgaolong ya 1* - sena se tla nehelana ka tlahisoleseding ho Thuto e thehilweng hodima Diphetho, Tlaleho ya Kharikhulamo e lekotsweng botjha bakeng sa Dikereiti tsa R-9 (Dikolong), le Mananeo a ho Ithuta.
 - *Ho lelekela Tikoloho ya ho Ithuta Kgaolong ya 1* - sena se tla nehelana ka selelekela ho Tlaleho ya Tikoloho ya ho Ithuta ho kenyelelsa le matshwao a yona, botebo le Diphetho tsa ho Ithuta.
 - *Tekolo bakeng sa Moithuti* - kgaolo ena e nehelana ka tataiso ho dintlhathetheo tsa tekolo ho Thuto e Thehilweng hodima Diphetho, ho hlalosa tekolo e tswelang pele, le ho nehelana ka mehlala ya ho boloka direkoto/ditlaleho.
 - Manane a tshupiso a nehelana ka kakaretso ya lenane la mantswe le ditlhaloso tsa ona tsa Kharikhulamo le Tekolo.
- Mmele/sebopaho sa buka ena se arotswe ka dikgaolo tse mmalwa. Ho na le kgaolo e le nngwe ya Mophato o mong wa Mokgahlelo/Bente ya Thuto le Thupelo e Akaretsang - Mophato wa Motheo, Mophato o Mahareng le Mophato o Phahameng. E nngwe le e nngwe ya dikgaolo tsena e na le karolwana ya selelekela se sekgutshwanyane, e latelwang ke Maemo a Tekolo bakeng sa Mophato. Ebile ho na le kgaolo ka tekolo ya moithuti.
- Maemo a Tekolo a Mophato o mong le o mong a hlahiswa ka tsela e tla etsa hore ho kgonahale hore ho latelwe kgatelopele. Hona ho bolela hore Maemo a Tekolo bakeng sa Mophato ka nngwe a hlahlamantswe hore titjhere a kgone ho bapisa kgatelopele selemo le selemo.sena se baka hore ho be le dibaka tse sa ngolwang letho, hobane ha se Maemo a Tekolo kaofela ha wona a nang le ao o ka bapiswang le ona kereiting enngwe le e nngwe.
- Matshwao a itseng a ya sebediswa ho phatlalla le buka ena kaofela ha yona hore a tataise titjhere ho fumana tlahisoleseding eo a e batlang. Matshwao ao ke ana:

Maemo a Tekolo

Kereiti/Sehlopha

Diphetho tsa ho Ithuta

DIKAHARE

KGAOLO YA: SELELEKELA

1

HO LELEKELA TLALEHO YA KHARIKHULAMO YA NAHA

1

Thuto e theilweng hodimo Diphetho

1

Tlaleho e lekotsweng Botjha ya Kharikhulamo ya Naha:

Tlaleho tsa Tikoloho tsa ho Ithuta

2

Tlaleho e Lekotsweng Botjha ya Kharikhulamo ya Naha:

Mananeo a ho Ithuta

3

Kabo ya Nako

3

Tekolo

4

Mofuta wa titjhere o labalabelwang/lebelletsweng

4

Mofuta wa moithuti o labalabelwang/lebelletsweng

4

HO LELEKELA TIKOLOHO YA HO ITHUTA YA DIPUO - SESOTHO

4

Tlhaloso ya ho Botemenggateng

4

Puo ya ho Ithuta le ho Ruta

5

Sepheo/Maikemisetso

6

Matshwao a ikgethang le boholo (tekanyo)

6

Diphetho tsa Ithuta tsa Dipuo

7

KGAOLO YA 2: MOPHATO WA MOTHEO DIKEREITI TSA

R - 3

9

Seleleka

9

Tsepamiso

9

DIPHETHO TSA ITHUTA

14

Sephetho sa ho Ithuta sa 1: Ho Mamela

17

Sephetho sa ho Ithuta sa 2: Ho Bua

18

Sephetho sa ho Ithuta sa 3: Ho Bala le boha

19

Sephetho sa ho Ithuta sa 4: Ho Ngola

20

Sephetho sa ho Ithuta sa 5: Ho Nahana le Fana ka mabaka

21

Sephetho sa ho Ithuta sa 6: Sebopoho sa Thutapuo le le Tshebediso	22
MAEMO A TEKOLO LE DITEMA	23
DITEMA TSE KGOTHALETSWANG	23
Sephetho sa ho Ithuta sa 1: Ho Mamela	26
Sephetho sa ho Ithuta sa 2: Ho Bua	30
Sephetho sa ho Ithuta sa 3: Ho Bala le boha	34
Sephetho sa ho Ithuta sa 4: Ho Ngola	42
Sephetho sa ho Ithuta sa 5: Ho nahana le fana ka maikutlo	46
Sephetho sa ho Ithuta sa 6: Sebopoho sa thutapuo le tshebediso	52
KGAOLO YA 3: YA MOPHATO O MAHARENG (Dikereiti tsa 4-6)	57
Selelekela	57
Tsepamiso	57
Tshebediso ya puo ya Moithuti ya hae/lapeng	58
DIPHETHO TSA ITHUTA	59
Sephetho sa ho Ithuta sa 1: Ho Mamela	59
Sephetho sa ho Ithuta sa 2: Ho Bua	59
Sephetho sa ho Ithuta sa 3: Ho Bala le boha	59
Sephetho sa ho Ithuta sa 4: Ho Ngola	59
Sephetho sa ho Ithuta sa 5: Ho nahana le fana ka maikutlo	59
Sephetho sa ho Ithuta sa 6: Sebopoho sa thutapuo le tshebediso	60
MAEMO A TEKOLO LE DITEMA	60
Dingolwa tsa kgothaleditsweng	60
DIPHETHO TSA ITHUTA	64
Sephetho sa ho Ithuta sa 1: Ho Mamela	64
Sephetho sa ho Ithuta sa 2: Ho Bua	68
Sephetho sa ho Ithuta sa 3: Ho Bala le boha	72
Sephetho sa ho Ithuta sa 4: Ho Ngola	78
Sephetho sa ho Ithuta sa 5: Ho nahana le fana ka maikutlo	84

Sephetho sa ho Ithuta sa 6: Sepopeho sa thutapuo le tshebediso	88
--	----

KGAOLO YA 4: YA MOPHATO O MAHARENG (Dikereiti tsa 7-9)	95
---	-----------

Selelekela	95
Tsepamiso ya Maikutlo	95
Diphetho tsa ho Ithuta	96
Maemo a tekolo le Ditema	97

KGAOLO YA 5: TEKOLO YA MOITHUTI	127
--	------------

Selelekela	127
Dintlhatheo tsa Tekolo tse sebediswang ho thuto	128
Tlhaloso	128
Sepheo sa Maemo a Tekolo	128

TEKOLO YA MOITHUTI	129
---------------------------	------------

HO BOLOKA DIREKOTO	133
Dibuka ta direkoto	133
Dikhoutu tsae sebediswang	135
Dipallo tsa kgatelopele	135
Dipallo tsa kgatelopele	135
Porofaele ya moithuti	136

HO TLALEHA/HO REPOTA	137
Dikarete tsa ho rekota	137

MANANE A TSHUPISO	142
--------------------------	------------

LENANE LA MANTSWE LE DITLHALOSO TSA O NA BAKENG SA KHARIKHULAMO LE TEKOLO	142
--	------------

LENANE LE MANTWE LE DITLHALOSO TSA WONA TSA TIKOLO YA HO ITHUTA	145
--	------------

KGAOLO YA 1

SELELEKELA

HO LELEKELA TLALEHO YA KHARIKHULAMO YA NAHA

Molaotheo wa Rephalpoliki ya Aforika Borwa, 1996 (Act 108 of 1996) o nehelana ka motheo bakeng sa phetoho ya kharikhulamo le ntshetsopele Aforika Borwa. Selelekela sa Molaotheo se hhalosa hore maikemisetso a molaotheo ke ho:

- Phekola dikarohano tsa nako e fetileng le ho bopa setjhaba se thehilweng ka makgabane a demokerasi, toka ya phedisano/boahisani, le ditokelo tsa botho tsa motheo.
- Ntlafatsa boleng ba bophelo ba baahi bohole le ho rarolla bokgoni ba motho e mong le e mong.
- Beha motheo wa setjhaba sa demokerasi se amohelanang, seo ho sona mmuso o theilweng hodima thato ya batho mme moahi e mong le e mong a sireleditsweng ka ho lekana ke molao.
- Ho aha Aforika Borwa e tshwarahaneng ya demokerasi, e nang le bokgoni ba ho nka sebaka sa yona se tshwanetseng jwalo ka naha e ipusang lelapeng la matjhaba.

Thuto le kharikhulamo di nale seabo sa bohlokwa seo di se etsang ho elellwa maikemisetso ao. Kharikhulamo e ikemiseditse ho hlahisa bokgoni bo feletseng ba moithuti ka mong jwaloka moahi wa Aforika Borwa ya lokolohileng.

Thuto e thehilweng hodima Diphetho

Thuto e thehilweng hodima Diphetho e bopa motheo wa Kharikhulamo ya Aforika Borwa. E labalabella ho kgontsha baithuti bohole ho fihlella bokgoni ba bona ka ho phethahala. Sena e se etsa ka ho totobatsa diphetho tse lokelwang ho fihlella qetellong ya tsamaiso e nngwe le e nngwe. Diphetho di kggothaletsa tsamaiso thutong. e tsepamisisitsweng ho moithuti le e behilweng hodima diketsahalo. Tlaleho e Lekotsweng Botjha ya Kharikhulamo ya Naha e aha diphetho tsa yona tsa ho Ithuta bakeng sa Mokgahlelo wa Thuto le Thupello e Akaretsang bakeng sa Dikereiti tsa R - 9 (bakeng sa dikolo) hodima diphetho tse hlokolosi le diphetho tsa ntshetsopele tse neng di kggothaletswa ke Molaotheo tsa ntshetswa pele ke tsamaiso ya demokerasi.

Diphetho tse hlokolosi/bohlokwa di labalabella baithuti ba tla kgona ho:

- Hlwaya le ho rarolla diqaka mme ba etse diqeto ka ho sebedisa ho nahana ka tshekatsheko le boiqapelo bo tebileng.
- Sebetsa ka katleho le ba bang sehlopheng, mokgatlong le setjhabeng.
- Itlhophisa, ho itaola le ho laola mesebetsi ya bona kapa seo ba se etsang ka boikarabelo le ka bokgoni.
- Bokella, ho manolla; ho hlophisa le ho hlahloba tlhahisoleseding ka tshehollo.
- Buisana ka katleho ka tshebediso ya ditshwantsho/tse bohuwang, matshwao kapa bokgoni ba puo ka mekgwa e fapaneng.
- Sebedisa mahlale/saense le thekenoloji ka katleho mme ka kelohloko ba bontshe boikarabelo malebana le tikolohlo le bophelo ba ba bang.
- Bontsha kutlwisiso ya lefatshe jwalo ka sete ya tsamaiso tse amanang ka ho lemoha hore maemo a ho rarolla diqaka, ha a sebetse a le mang jwalo ka sehlekehleke.

Diphetho tsa ntshetsopele di labalabella baithuti bao hape ba tla kgona ho:

- Nahana le ho batlisisa mefuta e fapaneng ya mawa a ho ithuta ka katleho.
- Ba le seabo jwalo ka baahi ba nang le boikarabelo, bophelong ba setjhaba sa selehae, sa naha le ditjhabeng tsa lefatshe lohle.
- Ba hlokolosi botjhabeng le bokgabaneng ba bonono maemong a fapaneng a phedisano.
- Batlisisa menyetla ya thuto le mesebetsi.
- Ho ntshetsa pele menyetla ya tsa kgwebo.

Dintlha tse kang bofuma, ho se lekalekane, bomorabe, bong, dilemo, ho sa itekanelo le diphephetso tse kang lefu la Kwatsi ya bosollathapi (HIV/AIDS) kaofela di susumetsa botebo le mokgwa oo baithuti ba ka bang le seabo ho ithuteng. Tlaleho e Lekotsweng Botjha ya Kharikhulamo ya Naha, bakeng sa dikereiti tsa R - 9 e amohela mokgwa wa ho akaretsa ka ho totobatsa bonyane ba ditlhokeho bakeng sa baithuti bohole. Ditlaleho tsohle tsa Tikolo ho Ithuta di leka ho bopa tlhokomelo/temoho ya dikamano pakeng tsa toka ya phedisano ditokelo tsa botho, tikolo ho maemong a lokileng, le ho se kgetholle. Baithuti ba bile ba kgothaletswa ho hlahisa tsebo le kutlwisiso ya ho fapana/phatlalla ho unneng ha naha ena, ho kenyelotsa le dikarolwana tsa setso bodumedi le boitshwaro bo amohelihileng ba ho fapana hona.

Tlaleho e Lekotsweng Botjha ya Kharikhulamo ya Naha: Tlaleho tsa Tikolo ho Ithuta

Tlaleho e Lekotsweng Botjha ya Kharikhulamo ya Naha, bakeng sa Dikereiti/dihlopha tsa R - 9 e bopilwe ka Tjhebokakaretso le Ditlaleho tsa Tikolo ho Ithuta tse robedi bakeng sa:

- Dipuo
- Mmetse
- Mahlale a Tlhaho
- Mahlale a Phedisano
- Bonono le Botjhaba
- Tlwaetso ho tsa Bophelo
- Mahlale a Kgwebo le Tsamaiso le
- Thekenoloji

Tlaleho e nngwe le e nngwe ya Tikolo ho Ithuta e hlwaya Sephetho sa mantla sa ho ithuta se lokelwang ho fihlellwa qetellong ya Kereiti ya 9. Hape Tlaleho e nngwe le e nngwe ya Tikolo ho Ithuta e totobatsa Maemo a Tekolo a tla thusa ho fihlella Diphetho tsa ho Ithuta. Maemo a tekolo a ya hlaloswa bakeng sa kereiti ka nngwe mme ho hlaloswa le botebo le bophara ba seo baithuti ba lokelang ho se tseba le ho kgona ho se etsa. Maemo a Tekolo a Tlaleho ya Tikolo ho nngwe le e nngwe ya ho Ithuta a bontsha mokgwa oo ntshetsopele ya dintlhatho le bokgoni di ka etsahalang kateng ha nako e ntse e tsamaya. Maemo a Tekolo a ka hokahanngwa dikereiting tsohle le ho kgabahanya le dikereiti tsohle. Phihlello ya kamano e nepahetseng/lekaneng pakeng tsa kgokahanyo ho kgabahanya le Tikolo ho Ithuta (moo ho hlokahalang le maemong a nepahetseng a thuto) le kgatelopele ya dintlhatho ho tloha kereiting e nngwe ho ya ho e nngwe ke tse bohareng ba kharikhulamo ena.

Tlaleho e Lekotsweng Botjha ya Kharikhulamo ya Naha: Mananeo a ho Ithuta

Tlaleho e Lekotsweng Botjha ya Kharikhulamo ya Naha e ikemiseditse ho phahamisa boikemisetso le

boiphihlello matitjhereng, a tla beng a ikarabella ho tlhahiso ya Mananeo a bona a ho Ithuta. Bakeng sa ho tshehetsa tsamaiso ena Lefapha la Thuto le nehelana ka leano la ditataiso le itshetlehileng ho Tlaleho enngwe le e nngwe ya Tikoloho ya ho Ithuta. Diporofensi di tla hlahisa dtataiso tse ding moo ho hlokalang bakeng sa ho kenyelletsa maemo a fapaneng.

Dintlhatho le bokgoni tsa motheo tsa Tlaleho tsa Tikoloho tsa ho Ithuta tsa Tlaleho e lekotsweng Botjha ya Kharikhulamo ya Naha di tjhaella Mananeo a ho Ithuta monwana. Jwaloka ha Tikoloho tsa ho Ithuta di nehelana ka dintlhatho, bokgoni, le makgabane tse lokelwang ho fihlellwa kereiting ka nngwe, Mananeo a ho Ithuta a totobatsa botebo ba ho Ithuta le diketsahalo tsa tekolo bakeng sa mophato ka nngwe. Mananeo a ho Ithuta a bile a nale disekejule tsa tshebetso tse nehelanang ka sekgaahlah le tatelano ya diketsahalo tsena selemo le selemo, mmoho le mehlala ya ho mekgwa ya ho rala dithuto tse ka kennwang tshebetsong nako e nngwe le e nngwe.

Mophatong wa Motheo, ho na le Mananeo a mararo a ho ithuta: Ho Ruteha, Tsebo ya Dipalo le Bokgoni ho tsa Bophelo. Mophatong o Mahareng, Dipuo le Mmetse di dula e nngwe le e nngwe e le lenaneo le ikemetseng la ho ithuta. Mananeo a mang a ho Ithuta a ka kopanngwa ke dikolo ka ho tjhaellwa monwana ke mafapha a thuto a diporofensi. Diporofensi ka botsona di ka hlahisa diqeto tsa porofensi yohle bakeng sa ho kopanngwa ha mananeo a ho ithuta Mophatong o Mahareng. Mophatong o Phahameng ho na le mananeo a ho ithuta a robedi, a itshetlehileng hodima Ditikoloho tsa ho Ithuta. Kabo ya nako e behilwe bakeng sa Tikoloho e nngwe le e nngwe ya ho Ithuta Dikereiting le Mephatong yohle.

Kabo ya nako

Ho latela Karolo ya Molao wa Kgiro ya Matitjhere, (1998), letsatsi la molao la tshebetso la matitjhere e tla ba dihora tse supileng. Ilo latela Leano la Molao wa Thuto ya Naha, (1996), nako e molaong ya ho ruta bekeng ya sekolo ke dihora tse 35. Sena se hlahisitswe ho:

1. Tokomane ya Tjhebokakaretso ISBN 1-919917-08-X, maepehe a 17 & 18.
2. Koranta ya Mmuso No. 23406, Vol. 443, Motsheanong 2002, maepehe 26 & 27.

Tekolo

Tlaleho e nngwe le e nngwe ya Tikoloho ya ho Ithuta e kenyelletsa karolo e hlophisitsweng hantle ka Tekolo. Sebopoho se itshetlehileng hodima diphetho se sebedisa mekgwa ya hlahlolo e kgongang ho kenyelletsa dintlha tsa fapaneng tsa dintlhatheo. Tekolo e lokela ho nehelana ka dipontsho tsa diphihlello tsa moithuti ka mokgwa o nang le tshusumetso le bokgoni, o bile o netefatsa hore baithuti ba hokahanya le ho sebedisa bokgoni. Tekolo e lokela ho thusa baithuti ho etsa dikahlolo ka ha tshebetso ya bona, ba behe diphetho bakeng sa kgatelopele le ho qoholotsa ho ntshetsa pele ho ithuta.

Mofuta wa titjhere o labalabelwang/lebelletsweng

Matitjhere ohle le barutisi ba bang ke baphehi ba sehlooho phetohong ya thuto Aforika Borwa. Tlaleho ena e Lekotsweng Botjha ya Kharikhulamo ya Naha e nale tjhebelo pelo ya matitjhere a rutehileng ka nepo, ba nang le boiphihlelo, ba ikemiseditseng, le ho tsotella. Ba tla kgona ho phethisa mesebetsi e fapaneng e tshwantshisitsweng ho Tsamaiso le Maemo bakeng sa Matitjhere. Tsena di kenyelletsa ho ba balamodi ba ho ithuta, batoloki le ba ralang Mananeo a ho ithuta le disebediswa, baetelliyele, batsamaisi, le baokamedi, baithuti, bafuputsi, le baithuti ba bophelo bohole, ditho tsa setjhaba, baahi, baruti, bahlahlobi, le baipabodi ba mophato kapa tikoloho ya ho ithuta.

Mofuta wa moithuti ya labalabelwang/lebelletsweng

Ho phahamiswa ha makgabane ho bohlokwa, e seng feela molemong wa ho intshetsa pele, empa le ho nnetefatsa hore boitsebahatso ba setjhaba sa Aforika Borwa, bo ahilwe hodima makgabane a fapaneng le ao e neng e le motheo wa thuto ya kgethollo. Mofuta wa moithuti ya lebelletsweng, ke ya tla beng a susumetswa ke makgabane ana mme a etsa dintho ho latela ditabatabelo tsa setjhaba se thehilweng hodima tlhompho ya demokerasi, tekano, seriti sa botho, bophelo, le toka ya phedisano. Kharikhulamo e batla ho bopa moithuti wa bophelo bohole ya nang le boitshepo, ya nang le ho ruteha, tsebo ya dipalo, ya nang le bokgoni bo bongata, ya nang le ho jarelana mofokolo/ kutlwelobohloko, ka hlompho ya tikoloho le bokgoni ba ho ba le seabo setjhabeng jwaloka moahi ya hlokolosi a bile a le mafolofolo.

HO LELEKELA TIKOLOHO YA HO ITHUTA YA DIPUO - SESOTHO

Tlhaloso

- Dipuo tsohle tsa semmuso di le leshome le motso o le mong e leng, Afrikaans; English; isiNdebele; isiXhosa; isiZulu; Sepedi; Sesotho; SiSwati; Setswana; Tshivenda le Xitsonga le.
- Hore e kenyelletsa dipuo tse ding tse amohetsweng ke lekgotla la dipuo la Afrika Borwa (PANSALB) le (SAFCERT) “South African Certification Authority”, Puo ya matshwao le Mongolo wa difofu.

Tikoloho ya ho Ithuta bakeng sa puo ka nngwe ya semmuso ho nehelanwa ka tsona ka dikarolo tse tharo, e nngwe le e nngwe e nale mothamo yona: Puo ya lapeng, Puo ya pele ya tlatsetso le Puo ya bobedi ya tlatsetso. Naheng e nang le dipuo tse ngata jwalo ka Aforika Borwa, ho bohlokwa hore baithuti ba fihlelle boemo bo hodimo bonyane puong tse pedi mme ba kgone ho buisana le ba bang ka tse ding.

Mokgwa wa ho kenyelletsa Botemengateng

Tikoloho ya ho Ithuta ya Dipuo e tsamaellana le leano la Lefapha la Thuto la - puo - thutong. Leano lena le fa Makgotla a Taolo ya Dikolo, boikarabelo ba ho kgetha maano a puo a dikolo, a loketseng maemo a tsona mme a tsamaellane le leano la kenyelletso botemengateng. Tlaleho ya Tikoloho ya ho Ithuta ya Dipuo e fana ka tshehetso qetong efe le efe eo sekolo se e etsang. E latela mokgwa wa kenyelletso botemengateng:

- Baithuti bohole ba ithuta puo ya bona ya hae/lapeng le bonyane puo e le nngwe ya semmuso.
- Baithuti ba ba le bokgoni puong ya bona ya tlatsetso, ha ka hlakoreng le leng puo ya bona ya hae/lapeng e bolokilwe e bile e ntshetswa pele.
- Baithuti bohole ba ithuta Puo ya Seaforika bonyane dilemo tse tharo qetellong ya bente ya Thuto le Thupello e Akaretsang. Maemong a mang ho ka ithutwa yona e le puo ya bobedi ya tlatsetso.

Puo ya hae/lapeng, puo ya pele le ya bobedi ya tlatsetso, ho sebetsanwa le tsona ka mekgwa e fapaneng:

- Maemo a tekolo a puo ya hae, a akanya hore baithuti ba tla sekolong ba kgona ho utlwisa le ho bua puo. A tshehetso ntshetsopele ya bokgoni bona haholoholo malebana le mefuta e fapaneng ya phadimeho (ho bala, ho ngola, ho boha le phadimeho tse hlokolosi). A fana ka kharikhulamo e matla ho tshehetso puo ya ho ruta le ho ithuta.
- Puo ya pele ya tlatsetso e akanya hore baithuti ha se hore hakaalo ba na le tsebo ya puo ena ha ba fihla sekolong. Kharikhulamo e qala ka ho aha bokgoni ba baithuti ba ho utlwisa le ho bua puo ena. Hodima motheo ona e aha phadimeho. Baithuti ba kgona ho fetisa mefuta ya phadimeho, eo ba e fumaneng puong ya bona ya pele ya Tlatsetso. Kharikhulamo e fana ka tshehetso e matla ho baithuti ba sebedisang puo ya bona ya pele ya tlatsetso, e le puo ya ho ruta le ho ithuta ka nako e nngwe mokgahlelong wa Thuto le Thupello e Akaretsang. Qetellong ya sehlopha/kereiti 9, baithuti bana ba lokela hore ba be ba kgona ho sebedisa puo ya bona ya hae, le ya pele ya tlatsetso ka bokgoni le ka boitshepo bakeng sa merero e fapaneng e kenyelletsang le ho ithuta.
- Puo ya bobedi ya tlatsetso e hopoletswe baithuti ba batlang ho ithuta dipuo tse tharo. Puo ya boraro e ka nna ya ba ya semmuso kapa ya baditjhaba. Maemo a tekolo, a netefatsa hore baithuti ba kgona ho sebedisa puo mererong e akaretsang ya kgokahano. A akanya hore ho tla fanwa ka nako e nyenyan puong ya bobedi ya tlatsetso ho ena le ho ya hae kapa ya pele ya tlatsetso.

Tikoloho ya ho ithuta ya dipuo e akaretsa dipuo tsohle tsa semmuso tse leshome le motso o mong e leng:

- Dipuo tsa hae lapeng,
- Dipuo tsa pele tsa tlatsetso, le
- Dipuo tsa bobedi tsa tlatsetso.

Puo ya ho Ithuta le ho Ruta

Re kgothalletsa hore puo ya moithuti ya hae e sebediswe bakeng sa ho ithuta le ho ruta moo ho kgonehang. Sena se bohlokwa haholo Mophatong wa Motheo moo baithuti ba ithutang ho bala le ho ngola.

Moo baithuti ba lokelang ho fetoha ho tloha puong ya hae, ho ya ho ya tlatsetso bakeng sa ho ithuta le ho ruta, hona ho ralwe ka hloko:

- Puo ya tlatsetso e kennwe e le thuto ho tloha tlase ka moo ho ka kgonehang.
- Puo ya hae/lapeng e lokela hore e tsamaiswe mmoho le ya tlatsetso ka moo ho ka kgonehang.
- Ha baithuti ba kena sekolo moo puo ya ho ithuta le ho ruta e leng puo ya tlatsetso, matitjhere le sekolo ba etse sebaka ho faneng ka thuso e ikgethileng le ho ithuta ho tlatsetsang puong ya tlatsetso, ho fihlela nakong eo moithuti a tla beng a kcona ho ithuta ka tshwanelo ka Puo ya ho Ithuta le ho Ruta.

Sepheo/Maike misetso

Dipuo ke tshiya tsa maphelo a rona. Re hokahana le ho utlwisa lefatshe la rona ka puo. Ka hoo puo e fana ka sebophe boitsebahatsong le tsebong ya rona.

Dipuo di sebetsa mererong e mengata e hlhellang ho Tlaleho ya Tikolohya ho Ithuta Dipuo. Tsena ke:

- *Bakeng sa motho* - ho ntshetsa pele le ho boloka boitsebahatso, ho boloka dikamano lapeng le setjhabeng, le bakeng sa ho intshetsa pele le boithabiso.
- *Kgokahano/Puisano* - ho buisana ka tshwanelo le ka bokgoni maemong a fapaneng a phedisano.
- *Thuto* - ho bopa disebediswa tsa ho nahana le ho fana ka mabaka, le ho fana ka tlhahisoleseding.
- *Kananelo ya botle* - ho qapa, ho bapala ka menahano ka ditema tsa phetelo, tse bohuwang le tse ngolwang.
- *Botjhaba* - ho utlwisa le ho ananelo dipuo le botjhaba bo fapaneng mmoho le lefa le fuperweng ke tsona.
- *Dipolotiki* - ho phephetsa matla, ho susumelletsa batho ntlheng kapa mohopolong o itseng, ho beha ba bang dibakeng tse itseng, le ho ntshetsa pele, ho boloka le ho fetola boitsebahatso.

Matshwao a ikgethang le boholo (tekanyo)

Tikolohya ho ithuta ya Dipuo e na le seabo sefe kharikhulamong?

- E ntshetsa pele ho bala le ho ngola, e leng motheo wa bohlokwa wa mefuta e fapaneng ya bokgoni.
- Ke mokgwa oo ka ona dithuto tse ding di ka rutwang ka hara kharikhulamo jwalo ka mmetseng le thutong ya mahlale a phedisano.
- E kgothalletsa kutlwisiso ya ho tswakana ha botjhaba bo sa tshwaneng, le ho fumana ntlhakemo tse ding le kutlwisiso e hlokolosi ya mohopolon wa botjhaba.
- E tsosolosa boinahanelo le ketsahalo ya boiqapelo mme ka ho etsa jwalo, dipheo tsa bonono le botjhaba di ntshetswa pele.
- E fana ka tsela ya ho tsamaisa tsebo le ho phahamisa dipheo tse ngata tsa thuto ya mahlale, thekenoloji le thuto ya tikolohya.
- E ntshetsa pele disebediswa tsa bohlokwa ho beng moahi ya nang le boikarabelo.

Dipuo: ho kopanya tsebo, bokgoni le makgabane

Ho na le diphetho tsa ho ithuta tse tsheletseng tsa mantlha.

- Diphetho tse nne tse qalang di akaretsa mefuta e mehlano e fapaneng ya bokgoni (ho mamela, ho bua, ho bala, ho boha le ho ngola).
- Sephetho sa bohlano se amana le tshebediso ya dipuo bakeng sa ho nahana le ho fana ka mabaka, e leng ho bohlokwa bakeng sa Puo ya ho Ithuta le ho Ruta.
- Sephetho sena ha se a keyeletswa kharikhulamong bakeng sa puo ya bobedi ya Tlatsetso, kaha maikemisetso a yona ha se ho lokisetsa baithuti ho sebedisa puo eo jwaloka puo ya ho ithuta le ho ruta.
- Sephetho sa botshelela se amana le tabataba ya puo - medumo, mantswe le thutapuo - ditemeng. Tsebo ena e kennwa tshebetsong ka bokgoni ba puo bo hhaloswang diphethong tse ding.

Diphetho tsena di ngotswe hore di fane ka mefuta e ikgethileng ya tsebo le bokgoni, le ho di etsa hore di hlake di be di utlwisisehe. Leha ho le jwalo, ha re sebedisa puo, re hokahanya tsebo, bokgoni le makgabane ho itotobatsa. Motheo wa sehlooho wa Tlaleho ya Tikoloho ya ho ithuta ya Dipuo ke kgokahanyo ya dikarolo tsena tsa puo ka ho bopa le ho hhalosa ditema.

Diphetho tsa ho Ithuta tsa Dipuo

Sephetho sa ho Ithuta sa 1: Ho Mamela

Moithuti o kgona ho mamela hore a fumane tlhahisoleding, boithabiso le ho arabela ka tshwanelo le ka tshekatsheko e tebileng maemong a fapaneng.

Sephetho sa ho Ithuta sa 2: Ho Bua

Moithuti o kgona ho buisana ka boitshepo le nepahalo ka puo e buuwang maemong a fapaneng.

Sephetho sa ho Ithuta sa 3: Ho Bala le ho Boha

Moithuti o kgona ho bala le ho boha, hore a fumane tlhahisoleding le boithabiso hape a arabele ka bohlokolosi bokgabaneng ba botjhaba le ba maikutlo ditemeng tsa ho ithuta.

Sephetho sa ho Ithuta sa 4: Ho Ngola

Moithuti o kgona ho ngola ditema tse fapaneng tsa dintlha le tsa boiqapelo bakeng sa mererong e mengata e phatlaletseng.

Sephetho sa ho Ithuta sa 5: Ho Nahana le ho Fana ka Mabaka

Moithuti o kgona ho sebedisa puo ho nahana, ho fana ka mabaka, ho fumana, ho hlophisa le ho sebedisa tlhahisoleding bakeng sa ho ithuta.

Sephetho sa ho Ithuta sa 6: Sebopetho sa Thutapuo le Tshebediso

Moithuti o a tseba mme o kgona ho sebedisa medumo, mantswe le thutapuo ho bopa le ho hhalosa ditema.

Kgokahanyo ya diphetho

Ho mamela le ho bua, ho bala le ho boha, ho ngola, ho nahana le ho fana ka mabaka, le tsebo ya medumo, mantswe le thutapuo, le ha di hlahiwa jwalo ka diphetho tse arohaneng, di hokahanngwe ha o ruta le ha o hlahloba.

Mehlala

Baithuti:

- Ba mamela mofuta o itseng wa temo (j.k. tlhaloso ya ketsahalo e tswellang jwalo ka ho rafuwa ha kgauta kapa ho etswa ha pampiri);
- Ba bala le ho manolla matshwao a sehlooho a temo e nngwe ya mofuta wona oo (j.k. ho sebedisa lekgathe lejwale, leetswa, ba sebedisa mantswe a hokelang a kang ‘ya pele’, ‘e latelang’, ‘e be’);
- Ba rala le ho bopa temo e ntjha ya wona mofuta oo, ho kenyelletswa le ditshwantsho tse sebopethong sa mmapa wa tlhalohanyo.

Ho etsa (bopa) le ho hhalosa ditema

Ho kgona ho bopa le ho hhalosa ditema, baithuti ba hloka tsebo ka puo, tsebo ka ditema, le bokgoni bo fapaneng ba puo le mawa.

Ditemana e ka ba tsa:

- molomo, j.k. puo.
- tse ngolwang, j.k. lengolo.
- tse kopantseng tse ngotsweng le tse bohuwang, j.k. papatso.
- diphatlalatsi tsa ho phatlalatsa melaetsa le tsebo, j.k. filimi kapa temo ya thelebeshene.

Ditokelo tsa botho le toka ya tikoloho

Dipuo ke sesebediswa sa bohlokwa sa ho fihlella ditokelo tsa botho le toka ya tikoloho. Ka tshebediso ya maemo a tekolo, Tlaleho ya Tikoloho ya ho Ithuta ya Dipuo,e labalabela ho ntshetsa pele sesebediswa sena ho fihlella bokgoni ba sona bo felletseng. Baithuti ba lokela ho ba dibui tsa boitshepo puong tse pedi (kapa ho feta), tse nang le disebediswa tsa bohlokwa tsa ho utlwisia lefatshe la bona le ditema tse buuwang le tse ngotsweng ka lona. Ba lokela hore ba kgone ho manolla ditema tsena mme ba kgone ho di ngola hape ka tsela tse tla hodisa kgonahalo malebana le ditokelo tsa botho le toka ya tikoloho.

KGAOLO YA 2

MOPHATO WA MOTHEO

DIKEREITI TSA R - 3

SELELEKELA

Bana ba bangata qetellong ba tla ithuta, tse ding tsa ditikoloho tsa ho ithuta, ka puo ya bona ya tlatsetso. Ba tlameha hore ba itokisetse sena ka thuto ya bona ya puo ya tlatsetso phaposing tsa bona tsa borutelo. Ho teha mohlala, ba lokela ho kgona ho bopa mehopolokutlwiso ka puo ya bona ya tlatsetso, ho botsa le ho araba dipotso tse phephetsang/tse qoholotsang maikutlo.

Dibukakgakollo sehlopheng sa 4, di hloka tlotlontswe ya ho bala ya mantswe a dikete tse mmalwa. Mosebetsi o mong wa bohlokwa wa thuto ya puo ya tlatsetso phaposing ya borutelo, ke ho thusa baithuti ho ntshetsa pele tlotlontswe ena. Matitjhere a tlamehile ho beha dipheo tse fihlellehang mme ba hlahlobe tlotlontswe ya baithuti kgafetsa ka dipotso tsa moelelo o potetseng le merabaraba ya mantswe.

TSEPAMISO YA MAIKUTLO

Ho qala - Sehlopha/Kereiti ya R le ya 1

Ha bana ba qala ho ithuta puo ya tlatsetso, ba ithuta yona haholoholo ka ho mamela. Ho etsa mohlala, ba mamela dipale tse nang le phetapheto e ikaheletseng, ya mantswe a matjha le sebopetho sa puo. Mophethi wa pale a sebedisa ditho tsa mmele, ditshwantsho le dintho tsa nneta bophelong ho hlakisa moevelo. Baithuti ba qala ho bopa moevelo wa seo ba se utlwang. Ba qala ho iphumanela mantswe, dibopetho, medumo le tsela tsa ho buisana/kgokahano. Mohatong ona kutlwiso ya bona e phahame haholo ho feta bokgoni ba bona ba ho bua puo. Ha kutlwiso le boitshepo ba baithuti bo ntse bo eketseha, ba tla qala ho bua. Ba tla:

- Sebedisa puo ka sebopetho se itseng (j.k. ditumediso);
- Pheta mantswe le dipolelwana tse sebediswang kgafetsa;
- Araba potso tse bonolo ka dikarabo tsa lentswe kapa a mabedi;
- Bina pina tse bonolo;
- Bontsha raeme ka diketso.

Ho ka nna ha hlokahala hore baithuti ba sebedise puo ya bona ya lapeng, ho teha mohlala, ha ba hlahosa ka moo pale e etsang hore ba ikutlwane ka teng. Ba tla hloka ho roriswa kgafetsa le ho kgothatswa hore e tle e be basebedisi ba puo ba itshepang.

Ho ruteha ho itlhahelang feela (ropohang)

Ho bohlokwa ho aha motheo o matla wa kutlwiso puong e buuwang. Sena se kenyelletsa tsebo ya thutapuo le tlotlontswe eo ho ithutwang yona ka tlhaho ha bana ba ntse ba mamela, mme ba qala ho sebedisa puo ya bona ya tlatsetso. Motheo ona o bohlokwa ha baithuti ba qala ho bala le ho ngola ka puo ya bona e ntjha. Ho mamela dipale le hona ke karolo ya motheo ya ho ithuta ho bala le ho ngola.

Bana ba ithuta hore dipale di botjwa jwang. Mofuta ona wa tsebo, o bitswa ho ruteha (ho bala le ho ngola) ho itlhahelang feela. Ho na le mekgwa e meng eo baithuti ba ntshetsang pele tsebo ya bona ya ho bala le ho ngola (phadimeho) puong ya bona ya tlatsetso, ho tea mohlala:

- Ho bona matshwao tikolohong le ho ba le kutlwisiso ya hore a emetse se itseng;
- Sebedisa raeme e ipapallang ka puo le ho tsosolosa kelohloko ya mediumo e arohaneng ya puo e ntjha;
- Ho leka ho bala le ho ngola ka puo ya bona e ntjha, leha feela ho ngola ha bona ho ka shebahala jwalo ka mongolo o sothehileng/mekgwaritso feela leqepheng.

Matitjhere a lokela ho kgothaletsa boitshwaro bona ba tsebo ya ho bala le ho ngola. Ba lokela le ho etsa bonete ba hore baithuti ba bala dibuka tsa ditshwantsho tse ngata tse nang le dihlooho tse bonolo.

Ho hatela pele Sehlopha/Kereiti ya 2

Hang ha baithuti ba tseba ho bala le ho ngola ka puo ya bona ya lapeng/ ya hae, ba ka sebedisa bokgoni ba bona ba ho bala le ho ngola puong ya bona e ntjha. Bokgoni ba bona ba ho fetisa bokgoni bona bo tla itshetleha tsebong ya bona ya puo e ntjha, haholoholo tsebo ya bona ya tlotlontswe le thutapuo.

Mohlala:

- Ba ka kgona ho bala polelo e latelang ena e tswang paleng ya puo ya bona ya lapeng: ‘Monono o tlola terata ka hodimo. E phahame haholo’.
- Ngwana ya sebetsanang le polelo ena ka puo ya hae e ntjha (j.k. Senyesemane) a ka sebedisa tsebo ya hae ya mongolo le mediumo ho qapodisa mantswe ana ‘Monono jumps over the fence. It is very high.’
- Sa bohlokwa ke hore mantswe a kang ‘tlola’, ‘ka hodima’, ‘terata’, le ‘phahame haholo’ a lokela ho ba tlotlontsweng ya ngwana ya ho bua mme o lokela ho tseba hore ho latela melawana ya thutapuo ‘e’ e qalang polelo ya bobedi e bolela terata.

Hantlentle, bana ba se ba ithutile ka puo ya lapeng mokgwa wa ho sebedisa pontsho ya ditshwantsho ho ba thusa ho sebetsa moelelo wa mantswe. Ka hona ba qotsa ho tswa puong ya bona ya lapeng, ba ntse ba tshwanetse ho utlwisia matshwao a ikgethileng a puo ya tlatsetso.

Ho kgothaletsa ntshetsopele ya mefuta ya bokgoni

Baithuti ba tla tshwanela ho tswela pele ka ho ntshetsapele bokgoni ba bona ba ho bua le ho mamela. Ba tshwanetse ho kgona ho mamela ditema tse telele tse nang le tlotlontswe le thutapuo ya mefuta e fapaneng. Baithuti ba ka kgothaletswa ho bua ho feta, mme ba kope tlhalosetso moo ba sa utlwisiseng. Ba ka nna ba tlameha ho sebedisa puo eo ba e tsebang bakeng sa eo ba e sebedisang nako e kgolo le e nyane (mohlala: nakong eo ba nehelanang ka maikutlo a bona paleng) empa ba lokela ho kgothaletswa ho sebedisa Senyesemane seo ba se tsebang moo ho kgonahalang. Ba tlamehile ho kgona ho ba le seabo dipuisanong ka dihlooho tse tlwaelehileng.

Hore ba tle ba ntshetse pele bokgoni ba bona ba ho bala, baithuti ba tlamehile ho bala dibuka tse ngata tse boemong bo loketseng ba puo. Tlotlontswe e nammeng e bohlokwa, mme baithuti ba tlamehile ho iqalla bukantswe. Ho bala le ho ngola di amana haholo. Ke ka ho bala ho nammeng baithuti ba ka kgonang ho ngola hantle. Boemong bona, ho ngola ka puo e ntjha ho tla itsheleha haholo ho:

- Ho tshwaya dintho (j.k. metako ya bona);
- Ho ngola manane a mefuta e fapaneng;
- Ho kopitsa le ho ngola dipolelo.

Ho momahanya tswelopele - Sehlopha/Kereiti ya 3

Baithuti ba tlamehile ho momahanya bokgoni ba bona bakeng sa ho bala le ho ngola puong ya bona e ntjha. Ba lokela ho ipalla ka bobona ntle le tshehetso dibuka tsa ketsahalo tseo e seng tsa nnete, le tsa ketsahalo tseo e leng tsa nnete boemong bo loketseng. Ba tshwanetse ba tswele pele ka ho hodisa tlotlontswe ya bona ka ho ba le bukantswe.

Baithuti ba tlamehile ho kgothalletswa ho ngola ka puo ya bona e ntjha. Qalong, hona ho tla bolela ho sebedisa mantswe ka bomong kapa dipolelwana ho tshwaya ditshwantsho, ho di fa mabitso kapa ho tlatseletsa dipolelo. Titjhere o tla hloka ho tshehetsa ho ngola ha baithuti ka ho fana ka:

- Moralo/popeho ya dipolelo (mohlala: Dijo tseo ke di ratang ke.).
- Meralo/Dibopeho ho ngoleng ditema tse bonolo (j.k. raporoto ya buka).

Hang ha ba kgora ho etsa mosebetsi ka bobona, re ka nna ra tlosa mehlala (dibopeho) le tshehetso/thuso, ra ba kgothaletsa ho sebetsa ntle le thuso. Re lokela ho tsebisa baithuti hore ha ba a lokela ho tshaba ho etsa diphoso. Hopola: maikemisetso a rona ke ho aha boitshepo ba bona le bokgeleke puong.

Baithuti ba tswela pele ho hodisa bokgoni ba ho mamela le ho bua, ba ba le seabo meqoqong, ba mamela le ho hlaha mefuta e fapaneng ya ditema tse telele. Ba lokela ho fuwa mesebetsi e qholotsang le e ntshetsang pele puo ya bona ya tlatsetso ka bottlalo.

Ho Ntshetsa pele Tsebo ya Puo - Thutapuo, Tlotlontswe le Qapodiso

Baithuti ha ba a lokela ho fuwa melao ya thutapuo kapa manane a tlotlontswe bakeng sa ho ithuta. Ba tla ithuta thutapuo, tlotlontswe le qapodiso maemong a itseng ka ho phetapheta ho:

- Utlwa le ho bala dibopeho/mehlala, mantswe le medumo ditemeng tse buuwang le tse ngolwang;
- Ngola mantswe a sa tlwaeleheng bukeng tsa bona tsa tlotlontswe, ba ithuta le ho di sebedisa.

Lemong tse tlase tsa ho ithuta puo ya tlatsetso, bokgeleke, (j.k. ho kgora ho utlwisa le ho buisana/hokahaha ka boitshepo), ho bohlokwa ho feta nepahalo. Ho aha tlotlontswe e nammeng ke senotlolo sa bokgeleke puong. Matitjhere a tlamehile ho bopa tikolohlo e nonneng ya puo boemong boo bana ba tla bo utlwisa. Tlotlontswe e ntjha e tlamehile ho sebediswa nako le nako mme e momahanngwe. Titjhere a ka kgora hape ho thusa baithuti ho:

- Aha tlotlontswe e tobane le dihlooho le mokotaba;
- Elellwa ka moo mantswe a botjwang ka teng. (j.k. thaba/ho se thabe);
- Amany a mantswe a matjha le a mang a boemong ba ona puong ya bona ya lapeng.

Hang ha bana ba kgona ho bala le ho ngola, ba ka ntshetsa pele tlotlontswe ya bona ka ho bala ho nammeng, le ka ho ngola mantswe ka tatellano bukantsweng ya moithuti ka mong mme ba ithute ona.

DIPHETHO TSA HO ITHUTA

Sephetho sa ho ithuta sa 1: Ho Mamela

Moithuti o kgona ho mamela hore a fumane tlhahisoleding, boithabiso le ho arabela ka tshwanelo le ka tshekatsheko e tebileng maemong a fapaneng.

Baithuti ba lokela ho mamela puo e ngata ya tlatsetso e qapodiswang boemong bo loketseng. Sena ke motheo ntshetsopeleng ya bokgoni ba dipuo tsohle.

Sephetho sa ho ithuta sa 2: Ho Bua

Moithuti o kgona ho buisana/hokahana ka boitshepo le nepahalo ka puo e buuwang maemong a fapaneng.

Baithuti ba tla tlameha ho qala ho bua ka puo ya tlatsetso ka mekgwa e bonolo. Ba tla qala ho buisana ho kgabahanya le meedi ya botjhaba le puo. Ba lokela ho ithuta ka boitemohelo/boiphihlelo ba hore botemengata bo a matlafatsa bothong le phedisanong.

Sephetho sa ho ithuta sa 3: Ho Bala le ho Boha

Moithuti o kgona ho bala le ho boha hore a fumane tlhahisoleding le boithabiso hape a arabele ka bohlokolosi ho bokgabane ba botjhaba le ba maikutlo ditemeng.

Ho bala ho bohlokwa bakeng sa ntshetsopele ya puo, ho ithuta ho ngola, boithabiso, le ho ithuteng ka lefatshe. Ho bala ditema ho fana ka motheo ho ruteng le ho ithuteng ho hokahaneng ha bokgoni bo bong ba puo.

Sephetho sa ho ithuta 4: Ho Ngola

Moithuti o kgona ho ngola ditema tse fapaneng, tsa dintlha le tsa boiqapelo bakeng sa merero e mengata e fapaneng/phatlalletseng.

Ho ngola ho amana haholo le ho bala mme ke sesebediswa sa bohlokwa bakeng sa ho ithuta ka hara kharikhulamo yohle. Ho ithuta ho ngola hantle ka puo ya tlatsetso, ke ha bohlokwa ha e be baithuti ba tla ithuta tse ding tsa tikoloho tsa ho ithuta ka puo ena.

Sephetho sa ho ithuta sa 5: Ho Nahana le ho Fana ka mabaka

Moithuti o kgona ho sebedisa puo ho nahana, ho fana ka mabaka, ho fumana, ho hlophisa le ho sebedisa tlahiso leseding ho ithuta.

Baithuti ba tla qala ho utlwisia mehopolokuthwisiso hape ba tla ithuta bokgoni le mawa a nahana le ho fumana tlahisoleseding ditikolohong tse ding tsa bona tsa ho ithuta. Ho bohlokwa hore baithuti ba kgone ho etsa sena puong ya bona ya tlatsetso ha ebe ba tla sebedisa puo ena ho ithuta tse ding tsa ditikoloho tsa bona tsa ho ithuta.

Sephetho sa ho ithuta sa 6: Sebopheho sa Thutapuo le Tshebediso

Moithuti o kgona ho sebedisa medumo, mantswe le thutapuo ho bopa le ho toloka ditema.

Thutapuo le tlotlontswe ke ditshiya tsa puo. Tlotlontswe ke senotlolo sa bokgeleke ba ho bala le ho ngola. Ha e be baithuti ba lokela ho fihlella boemo bo tshwanang ba bokgoni puong ya hae le ho ya tlatsetso qetellong ya Sehlopha sa 9, ntshetsopele ya tlotlontswe e tlameha ho ba ya mantlha (e behuwang ka pele) ho tloha Sehlopheng sa R ho ya hodimo.

MAEMO A TEKOLO LE DITEMA

Ela hloko:

- Karolong e latelang Maemo a Tekolo bakeng sa Sephetho ka seng sa ho Ithuta ho tla nehelanwa ka wona bakeng sa kereiti ka nngwe. Mehlala ya ditema tse ka sebediswang bakeng sa ho ithuta ha puo e hokahantsweng ho fanwe ka yona. Ditema tsena ha se yona mehlala feela, mme matitjhere a ka kenyeltsa ho tsona ka ho kgetha ditema tse ding tse teng tse bileng di nepahetse.
- Matitjhere a lokela ho hopola hore ha se baithuti bohole ba tla beng ba kene kereiting ya R, dikgopolokuthwisiso, bokgoni le mawa bakeng sa kereiti ya R a lokela hore a rutwe le ho momahanngwa kereiting ya 1.

MAEMO A TEKOLO LE DITEMA TSA KEREITI YA R

Kereiti ya R

Ditema tse kgothaleditsweng

Tsa molomo:

- Dipale tse tshwantshiswang ka terama, tse tshehetswang ka ditshupiso tsa mmele, ditswhantsho le dintho tsa nnete, di kenyelletsa le phetapheto ya tlhaho (j.k. mahlaso bakeng sa hore bana ba be le seabo ho ona)
- Ditaelo tse bonolo
- Diketso tsa raeme
- Dipina
- Dipapadi (ho kenyelleditswe le tse tswang botjhabeng bo bong)

Tse ngolwang le tse bohuwang:

- Dipale tsa ditshwantsho tse kenyelletsang mantswe a nolofaditsweng a ngotsweng ka tlase kapa ka hodimo ho setshwantsho.

Diphatlalatsi tsa tlhahisoleseding ka bongata:

- Mananeo a thelevishene TV a bonolo

Kereiti ya R

Sephetho sa ho Ithuta sa 1

HO MAMELA

Moithuti o kgona ho mamela hore a fumane tlhahisoleseding le boithabiso, le ho arabela ka tshwanelo le ka tshekatseko e tebileng maemong a fapaneng.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia dipale tse kgutshwane, tse bonolo tse tshwantshiswang/bapalwang ka ho:
 - ba le seabo mahlasong ka ho kenella dintlheng tse loketseng ha ho binwa mahlaso kapa thothokisong, (Mohl ‘Nna ke ketlele’, hona ke mohwele...ntshele bo, ntshele bo, ntshele bo);
 - rala setshwantsho sa pale;
 - ho bontsha kamano pakeng tsa pale le bophelo ba hae ka dipuisano tsa puo ya bona ya lapeng/hae.
- Utlwisia ditaelo tse bonolo tsa molomo ka ho arabela ka ho etsa (mohlala, Tlo kwano hle).
- Bontsha tlhompho ya baithuti mmoho ka ho ba neha monyetla wa ho bua le ho ba mamela.

Maemo a Tekolo

Kereiti ya R

Sephetho sa ho Ithuta sa 2

HO BUA

Moithuti o kgona ho bua ka boitshepo le nepahalo ka puo e buuwang maemong a fapaneng

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa puo mme a arabela ka nepo ditumedisong tse bonolo le ho leboha batho.
- Tshwara ka hlooho le ho etsisa dipina le raeme ya diketso ka sehalo, morethetho le qapodiso tse nepahetseng.
- Sebedisa mekgwa ya boikokobetso puong (j.k. mantswe a kang ‘ka kopo hle, ke a leboha, ke mohau haholo’).

Kereiti ya R

Sephetho sa ho Ithuta sa 3

HO BALA LE HO BOHA

Moithuti o kgona ho bala le ho boha hore a fumane tlhahisoleseding le boithabiso, le ho arabela ka bohlokolosi ho bokgabane ba botjhaba le ba maikutlo ditemeng.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ela hloko mantswe a sebediswang kgafetsa diphatlalatsong tsa tlhahisoleseding (mabitso a sehlahiswa) le tikolohong jwalo ka matshwao a tsela (EMA ‘STOP, TSAMAYA ‘GO’).
- Ho bolela lebitso la modumo oo lebitso la hae le qalang ka yona (sena ke mohato wa pele ho kelohloko ya medumo).
- Ithuta raeme le dipina tse tsosolosang kelohloko ya difoniki).
- Ho bala dibuka tsa ditshwantsho.

Maemo a Tekolo

Kereiti ya R

Sephetho sa ho Ithuta sa 4

HO NGOLA

Moithuti o kgona ho ngola ditema tse fapaneng, tsa dintlha le tsa boiqapelo bakeng sa merero e mengata e phatlalletseng.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Rala ditshwantsho tseo titjhere a manehang mabitso ho tsona.
- Utlwisia hore ho ngola le ho rala ke ntho tse fapaneng.
- Utlwisia sepheo sa ho ngola (hore ho fupere moelelo).
- Kopitsa mantswe a bonolo ao a seng a tseba ho a bua.
- Etsa boiteko ba ho ngola ka boyena (j.k. ho leka ho ngola lebitso la hae).

Kereiti ya R

Sephetho sa ho Ithuta sa 5

Maemo a Tekolo

HO NAHANA LE HO FANA KA MABAKA

Moithuti o kgona ho sebedisa puo ho nahana, ho fana ka mabaka, ho fumana, ho hlophisa le ho sebedisa tlhahisolededing bakeng sa ho ithuta.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia dikgopolokutlwisiso le tlolontswe e amanang le:
 - boitsebahatso (j.k. Lebitso la ka ke _____);
 - dipalo (j.k. nngwe, pedi);
 - boholo (j.k. kgolo, nyenyane);
 - mmala (j.k. kgubedu, tshehla).
- Ho lemotha tshwano (j.k. ho arabela taelong e kang ‘beha tse tshehla kaofela nqa e le nngwe’).

Kereiti ya R

Sephetho sa ho Ithuta sa 6

Maemo a Tekolo

SEBOPEHO SA PUO LE TSHEBEDISO

Moithuti o a tseba ebile o kgona ho sebedisa medumo, tlrtlontswe le thutapuo ya puo ya tlatsetso.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bontsha kutlwisiso ya dibopeho tsa ho botsa dipotso ditemeng tse buuwang (j.k. Eng...? Mang...? Ha jwang...? Tse kae...? Ha kae...? E kae... Dife...? Nka...?).
- Bontsha kutlwisiso ya lekgathe lejwale le lekgathe lejwale letsnelly ditemeng tse buuwang (j.k. O rata sekolo, O a bala).
- Bontsha kutlwisiso ya sekaotaelo ditemeng tse buuwang (j.k. Tlo kwano, Se dule fatshe).
- Bontsha kutlwisiso ya mathusi a bontshang kgonahalo ditemeng tse buuwang (j.k. nka tlola kgati, matha, tlola).
- Bontsha kutlwisiso ya dibopeho tsa tatolo/kganyetso ditemeng tse buuwang (j.k. Ha ke rate nama, Ha ke kgone ho sesa).
- Bontsha kutlwisiso ya bongata ba mabitso (j.k. buka/dibuka) le a sa yeng ka molao (j.k. meno).
- Bontsha kutlwisiso ya maemediqho ditemeng tse buuwang (j.k. nna, yena, wena, rona, bona).
- Bontsha kutlwisiso ya mahokedi ditemeng tse qoqwang.
- Bontsha kutlwisiso ya makgethi (j.k. kgolo, nyenyanne) le mahlalosi (j.k. butle, ka pele) ditemeng tse buuwang.

Kereiti ya R

Sephethosa ho Ithuta sa 6

SEBOPEHO SA PUO LE TSHEBEDISO

Moithuti o a tseba ebile o kgona ho sebedisa medumo, tlrtlontswe le thutapuo ya puo ya tlatsetso.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia mantswe a tlwaelehileng a pakeng tsa a 200 le a 500 ditemeng tse buuwang.

Maemo a Tekolo

MAEMO A TEKOLO LE DITEMA

Kereiti ya 1

Ditema tse kgothaleditsweng

Tsa molomo:

- Ditaelo tse bonolo
- Dipale tse tsheheditsweng ke ditshupiso tsa mmele. Ditshwantsho le dintho tsa nnete tsa bophelong ho kenyelleditsweng le phetapheto (j.k. mahlaso)
- Dipale tsa radio le dihatisamantswe
- Diphetelo
- Dithhaloso tse bonolo
- Diketsahalo tsa raeme
- Dipina
- Dipapadi
- Dilotho le metlae

Tse ngolwang/Tse bohwang:

- Dipale tsa ditshwantsho le dibuka tsa ditshwantsho tse nang le dihlooho tse bonolo (tse kenyelletsang le tse tswang botjhabeng bo bong)
- Raeme
- Ditshwantsho
- Ditshwantsho tsa dimakasine

Diphatlalatsi tsa tlhahisoleseding ka bongata:

- Mananeo a thelevishene TV (j.k. Takalani Sesame)
- Divideo, di CD-ROMO le diinternete (moo di leng teng)

Kereiti ya 2

Ditema tse kgothaleditsweng

Tsa molomo:

- Ditaelo tsa bothata bo rarahanang bo ntseng bo phahama
- Dipale (dipale tse bonolo le ditshomo)
- Dipale tsa diradio le dihatisamantswe
- Diphetelo
- Ditlhaloso tse bonolo
- Diqaka tsa mantswe (ho kgabahanya le kharikhulamo j.k. Mmetseng)
- Diketsahalo tsa raeme
- Dipina
- Dithothokiso
- Dipapadi
- Dilotho le metlae

Tse ngolwang/Tse bohuwang:

- Dipale tse bonolo (tse kenyelletsang tse tswang botjhabeng bo bong)
- Manane (j.k. a dintho tse tla rekwa)
- Diphetelo
- Ditlhaloso tse bonolo
- Dipina
- Raeme le dithothokiso
- Ditaelo (j.k. ka moo o ka etsang sefofane sa pampiri)
- Ditjhate tse nolofaditsweng (j.k. tse bontshang tlhahlamano ya nako nalaneng)
- Diqaka tsa mantswe a bonolo (Mmetseng)
- Dipapadi
- Ditshwantsho tsa dimakasine
- Ditshwantsho

Diphatlalatsi tsa tlhahisoleseding ka bongata:

- Mananeo a thelevishene (TV) (j.k. Takalani Sesame)
- Dipapatso tse bonolo tsa thelevishene (TV)
- Divideo, diCD-ROMO le diiernet e (moo di leng teng)

Ditema tse kgothaleditsweng

Tsa molomo:

- Ditaelo tsa bothata bo rarahanang bo ntseng bo phahama
- Dipale (dipale tse bonolo le ditshomo ho kenyelletswa le tse tswang setsong)
- Dipale tsa diradio le dihatisamantswe
- Diphetelo
- Dithhaloso tse bonolo
- Dipuisano
- Diphatlalatsi tsa Radio
- Dipina
- Dithothokiso
- Dipapadi
- Dilotho le metlae
- Dipapadi

Tse ngolwang/Tse bohuwang:

- Dipale tse bonolo (tse kenyelletsang tse tswang botjhabeng bo bong)
- Manane (j.k. a dintho tse tla rekwa)
- Diphetelo
- Dithhaloso tse bonolo
- Dipina
- Raeme le dithothokiso
- Ditaelo (j.k. ka moo o ka etsang sefofane sa pampiri)
- Ditjhate tse nolofaditsweng (j.k. tse bontshang tlhahlamano ya nako nalaneng)
- Diqaka tsa mantswe a bonolo (Mmetseng)
- Dipapadi
- Ditshwantsho tsa dimakasine
- Ditshwantsho

Diphatlalatsi tsa tlhahisoleseding ka bongata:

- Mananeo a thelevishene (TV) (j.k. Takalani Sesame)
- Dipapatso tse bonolo tsa thelevishene (TV)
- Divideo, diCD-ROMO le diinternete (moo di leng teng)

Kereiti ya 1

Sephetho sa ho Ithuta sa 1

HO MAMELA

Moithuti o kgona ho mamela hore a fumane tlhahisoleseding le boithabiso, le ho arabela ka tshwanelo le ka tshekatseko e tebileng maemong a fapaneng.

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia dipale tse kgutshwane, tse bonolo ka ho:
 - etsisa pale;
 - ba le seabo mahlasong ka ho kenella dintlheng tse loketseng ha ho binwa mahlaso/dikhorase kapa thothokisong, (Mohl ‘Nna ke ketlele’, hona ke mohwele.....ntshele bo, ntshele bo, ntshele bo);
 - rala setshwantsho sa pale;
 - beha ditshwantsho ka tatellano;
 - araba dipotso tse bonolo tsa dikarabo tsa E/Tjhe, le dipotso tsa karabo ya lentswe le le leng;
 - bolela mokgwa oo pale e etsang hore a ikutlwae ka teng (a sebedisa puo ya lapeng ha ho hlokahala).

- Utlwisia ditlhaloso tse bonolo (j.k. ho mamela tlhaloso ya ntho kapa motho ebe o e nyalanya le setshwantsho).

- Utlwisia ditaelo tse bonolo tsa molomo ka ho araba ka ho etsa (j.k. Phahamisa letsoho).

Kereiti ya 2

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bontsha kutlwisiso ya dipale tse bonolo ka ho:
 - lepa hore pale e tla be e bua kang ho tswa sehloohong;
 - bapala pale ka 'bonketsisane' mme a bolele le mantswe a baphetwa;
 - rala setshwantsho se hlilosang pale mme e be o ngola mantswe a seng makae a hlilosang;
 - beha ditshwantsho ka tlhahlamano ya tsona mme a di nyalanye le mantswe a dumellanang le tsona;
 - araba ka E le Tjhe. Hape a kgone ho araba dipotso tse ding tse nang le dikarabo tse kgutshwanyane;
 - bolela hore pale e etsa hore a ikutlwae ka mokgwa o jwang;
 - araba dipotso tse nyalanyang pale ho bophelo ba hae ka puo ya hae ya lapeng.
- Bontsha kutlwisiso ya tlhaloso e bonolo ka ho hlwaya se hlaloswang (j.k. E sedikadikwe. Ka nako e nngwe e kgubedu. Ka nako e nngwe e tala. E latsweha ha monate. Ke eng e hlaloswang mona?).
- Bontsha kutlwisiso ya ho kgona ho pheta diketsahalo tse seng di ile tsa etsahala mme ba di phete ka tatellano ya ka moo di ileng tsa etsahala ka teng (j.k. Maobane Auma o ne a ile toropong. O ile a reka dintho tse ngata .O qadile ka ho reka meroho pele).

Kereiti ya 3

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bontsha kutlwisiso ya dipale ka ho:
 - lepa hore pale e tla be e bua kang ho tswa sehloohong.
 - araba dipotso tsa seratswana kutlwisiso j.k. dipotso tse arajwang ka Nnete kapa Mafosisa.
 - akanya (ho nahanelo pele) kapa ho lepa se tla etsahala ka mora se itseng.
 - hopola le ho pheta karolo tse itseng tsa pale.
 - kgwaritsa tlhahisolededing e lokelang (j.k. tjhateng)
 - hlahisa maikutlo a hae ka pale eo.
 - sebedisa puo ya hae ya lapeng ho buisana ka maemo a phedisano le boitshwaro a hlahellang paleng j.k. ho bolela hore ebe ketso e itseng e hloka leeme na.
 - kgutsufatsa pale ka thuso e itseng ya mosuwe
- Bontsha kutlwisiso ya ditlhaloso ka ho hlwaya tlhahisolededing e e lokelang (j.k. ho tlatsa dikgeo tjhateng).

Kereiti ya 1

Sephetho sa ho Ithuta sa 1
(Se Tswela pele)

Maemo a Tekolo

HO MAMELA

Moithuti o kgona ho mamela hore a fumane tlhahisoleseding le boithabiso, le ho arabela ka tshwanelo le ka tshekatseko e tebileng maemong a fapaneng.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ntshetsopele ya temoho ya medumo:
 - ho arohanya pakeng tsa medumo e fapaneng qalang le getellong ya lenseswe (j.k. mantswe a qalang ka ‘b’);
 - ho elellwa bongata ka tshebediso ya dihlongwapele tse fapaneng (j.k. buka e lenngwe dibuka tse pedi).

- Bontsha tlhompho ya baithuti mmoho ba bang ka ho ba fa monyetla wa ho bua, le ho ba mamela.

Kereiti ya 2

Kereiti ya 3

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bontsha kutlwisiso ya hlahlamiso e kgutshwanyane ya dtaelo (j.k. Rala sedikadikwe . Se pente ka bokgubedu).
- Ntshetsopele ya temoho ya medumo:
 - bontsha phapang pakeng tsa medumo e mmedi e bohlokwa bakeng sa ho bala le ho ngola (j.k. ‘e’ le ‘a’) le mantswe a kang ‘lepa’ le ‘lapa’;
 - ela hloko mantswe a nang le raeme le dipineng tse tlwaelehileng;
 - ela hloko dihlongwanthao tse fapaneng tse ka sebediswang mabitsong.
- Bontsha tlhompho ho baithuti ba bang ka ho ba famonyetla wa ho bua, le ho ba mamela le hogothaletsa boiteko ba ho leka ho bua puo ya bona ya tlatsetso.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bontsha kutlwisiso ya ka moo ditaelo di latelanang ka teng ka ho di latela ka nepo.
- Ntshetsopele ya temoho ya medumo:
 - bontsha phapang pakeng tsa medumo e mmedi e bohlokwa bakeng sa ho bala le ho ngola (j.k. ‘e’ le ‘a’) le mantswe a kang ‘lepa’ le ‘lapa’.
- Bontsha tlhompho ho baithuti ba bang ka ho ba famonyetla wa ho bua, ho ba mamela le hogothaletsa boiteko ba bona ba ho bua puo ya bona ya tlatsetso.

Kereiti ya 1

Sephetho sa ho Ithuta sa 2

HO BUA

Moithuti o kgona ho bua ka boitshepo le nepahalo ka puo e buuwang maemong a fapaneng

Re tseba sena ha moithuti a:

- Arabela ka tokatso dipotso tse bonolo tsa lentswe le leng kapa dikapolelwana tsa tshebetso j.k. , ‘ke a phela’, ‘lebitso la ka ke_____’.
 - Sebedisa le ho arabela ka tokatso ditumediso tse bonolo le ditakaletso, ho etsa kopo tse bonolo le ho leboha batho.
 - Ba ka ipolela ka ditsela tse bonolo ha ba fuwa mokgwa wa molomo oo ba ka o sebedisang (j.k. ‘ke rata_____’ ‘Ha ke rate _____’).
 - Tshwara ka hlooho le ho etsisa dipina le raeme ya diketso ka sehalo, morethetho le qapodiso e nepahetseng.
 - Ho qapodisa mantswe a tlwaelehileng hantle.
-
- Sebedisa mekgwa ya boikokobetso puong (j.k. mantswe a kang ‘ka kopo hle’, ‘ke a leboha’, ‘ke mohau haholo’).

Maemo a Tekolo

Kereiti ya 2

Kereiti ya 3

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Arabela ka nepo dipotsong tse bonolo.

- Kopa hore a hlakisetse (j.k. Ha ke utlwisise. Ke kopa o phethe).

- Etsa dikopo le dipolelo tse bonolo ka tshebediso ya mantswe a kang, ‘Ebe nka fumana leqephe leo? ‘Ha ke ikutlwe hantle, ke a kula.

- Fana ka ditaelo tse bonolo.

- Phetha tatelano e kgutshwanyane ya diphihlelo/boitemohelo le diketshalo tse bonolo.

- Bua ka Setswantsho kapa motako.

- Kgona ho tshwara dipina, diraeme tsa ketsahalo le dithothokiso ka hlooho.

- Shebana le qapodiso jwalo ka karolo ya ho bala j.k.:

- arohanye pakeng tsa ditumanotshi tse atisang ho ferekanya batho j.k. ‘o’ le ‘u’ ho mantswe ana ‘ditokiso’ le ‘ditukiso’.

- Bontsha tlhompho le boikokobetso le ho utlwisia hore mabitso a tlhompho a a fapano dipuong tse fapaneng (j.k. Mme, Aubuti).

Re tseba sena ha moithuti a:

- Araba dipotso ka mantswe le dipolelwana.

- Botsa e le hore ba tle ba hlakisetse hantle (j.k. Na o ka hhalosa hape ka kopo hle?).

- Etsa dikopo.

- Ba le seabo dipuisanong tse amanang le ditaba tse tlwaelehileng.

- Phetha ka tatelano ya boitemohelo/boiphihlelo le diketsahalo.

- Hhalosa ka moo se itseng se ka etsahalang ka teng (j.k. ho itokisetsa ho ya sekolong).

- Bua/qoqa ka ditshwantsho tsa mefuta e fapaneng le dintho tse itseng.

- Etsa raeme, thothokisong kapa pina.

Kereiti ya 1

Sephetho sa ho ithuta sa 2
(Se Tswela pele)

Maemo a Tekolo

HO BUA

Moithuti o kgora ho bua ka boitshepo le nepahalo ka puo e buuwang maemong a fapaneng

Maemo a Tekolo bakeng sa kereiti ya 1 a feletse.

Kereiti ya 2

Kereiti ya 3

Maemo a Tekolo

Maemo a Tekolo

Maemo a hlahobo ya Tekolo a feletse kereiting ena.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebetsana le qapodiso ya mantswe jwalo ka ha e le karolo ya ho bala j.k.:
 - ho ithuta ho arohanya pakeng tsa ditumanotsi tse fapaneng
 - tsepamisa maikutlo qapodisong ya mantswe le sehalo e le karolo ya puisano (j.k. ho sebedisa morethetho le mekgwa ya kgatello ya puo ya tlatsetso).
- Bontsha kutlwisiso ya ka moo ditjhabeng tse fapaneng, puo e ka sebediswang ka teng ho bontsha tlhompho le boikokobetso (j.k. mokgwa oo boikokobetso le mareo a tlhompho a fapanang dipuong tse fapaneng).

Kereiti ya 1

Sephetho sa ho Ithuta sa 3

HO BALA LE HO BOHA

Moithuti o kgona ho bala le ho boha hore a fumane tlhahisoleseding le boithabiso, le ho arabela ka bohlokolosi ho bokgabane ba botjhaba le ba maikutlo ditemeng.

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa ditshwantsho ho utlwisia ditema tse ngotsweng:
 - a etsa moeleo wa pale ya ditshwantsho (Mohl: ka ho qolla setshwantsho se sa nyalaneng le tse ding);
 - ho nyalanya ditshwantsho le mantswe, (j.k. ho sebedisa mantswe a ngotsweng ho tshwaya dintho/ditshwantsho);
 - sebedisa ditshwantsho ho utlwisia dihlooho tse bonolo dibukeng tsa dipale.

- Ho nyalanya mantswe le dintho ka ho mamaretsa matshwao ho qala ka tse tshwanang puong ya lapeng (j.k. rula, boto, deseke).

Kereiti ya 2

Kereiti ya 3

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa setshwantsho ho utlwisia tema e ngotsweng:
 - bopa moelelo paleng e ngotsweng ka ditshwantsho j.k. ka ho hlophisa ditshwantsho ka tlhahlamano/tatellano ya tsona;
 - nyalanya ditshwantsho le boitemohelo/boiphihlelo ba hae;
 - bolela hore ditshwantsho di mo etsa hore a ikutlwe jwang, a ka fetolela puong ya hae ha ho hlokahala;
 - nyalanya polelo (sehlooho) le setshwantsho;
 - rala setshwantsho ho bontsha polelo.
- Qala ho fana ka moelelo wa ditema tse ngotsweng ka hore ba bale le titjhere:
 - bala lebitso la buka ebe ka lona ba leka ho akanya (nahanelo pele) hore buka eo e bua ka eng;
 - latela mahlo le menwana ya titjhere ha a ntse supa ha a bala;
 - supa lenses le nepahetseng ha ho ntse ho balwa;
 - araba dipotso tse kgutshwanyane tsa molomo tse amanang le pale;
 - pheta pale ka thuso ya titjhere.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa ditshupisi tse bonwang ho bopa moelelo:
 - utlwisia pale ya ditshwantsho kapa ditshwantshi tsa khomiki ka ho nyalanya mantswenyana a ngotsweng ka hodima kapa ka tlasa ditshwantsho tseo le puisano ya mantswe a kentsweng ka hara dipudulwana ho ditshwantsho tsa ho bonahatsa;
 - bapisa ditshwantsho boitemohelong/boiphihlelong ba bona le ho di manolla ka ka hloko (j.k. Ebe di emela boitemohelo ba mang?).
- Etsa moelelo wa ditema tse ngotsweng ka hore ba bale le titjhere:
 - bala sehlooho sa buka;
 - ho tswa lebitsong leo la buka, ba leka ho lepa/ho akanya hore buka eo e bua ka eng;
 - A araba dipotso tse thehilweng hodima pale;
 - hlalosa hore pale e etsa hore a ikutlwe jwang;
 - a pheta pale;
 - ba sebedisa puo ya lapeng ho buisana ka maemo a phedisano le boitshwaro a hlahellang; paleng (j.k. ho bolela hore ebe ntho e itseng kahara pale ha e na leeme na).

Kereiti ya 1

Sephetho sa ho Ithuta sa 3
(Se Tswela pele)

Maemo a Tekolo

HO BALA LE HO BOHA

Moithuti o kgona ho bala le ho boha hore a fumane tlahisoleseding le boithabiso, le ho arabela ka bohlokolosi ho bokgabane ba botjhaba le ba maikutlo ditemeng.

Re tseba sena ha moithuti a:

- A latele ditaelo tse ngotsweng ditjhateng tsa lenseswe le le leng (j.k. Ema, Qhoma, Bososela.).
- A bale dibuka tsa ditshwantsho tse nang le dihlooho tsa lenseswe kapa a mabedi.

Kereiti ya 2

Kereiti ya 3

Maemo a Tekolo

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Lemoha le ho fana ka moelelo wa ditlhaku le mantswe:
 - elellwe palo e ntseng e nyoloha ya mantswe a sebediswang mehla ena ka ho sheba feela ka mahlo (j.k. ‘ya hao’ le ‘jwalo ka).

Re tseba sena ha moithuti a:

- Lemoha le ho fana ka moelelo wa ditlhaku le mantswe:
 - elellwe palo e ntseng e nyoloha ya mantswe a sebediswang mehla ena ka ho sheba feela ka mahlo;
 - sebedisa tsotello ya mantswe le bokgoni ba ho utlwisia bo jwalo ka medumo, temoso ya moelelo le kakanyo ho hlalohanya ditema;
 - ho bala ka sekgahla le bo kgeleke bo ntseng bo nyaloho.
- Balla hodimo, a sebedisa qapodiso le kgatello e nepahetseng.
- Sebedisa mawa a ho itokisa diphoso jwalo ka ho bala hape, ho kga moyo, le ho itlwaetsa lenseswe pele a le bitsetsa hodimo.

Kereiti ya 1

Sephetho sa ho Ithuta sa 3
(Se Tswela pele)

Maemo a Tekolo

HO BALA LE HO BOHA

Moithuti o kgona ho bala le ho boha hore a fumane tlahisoleseding le boithabiso, le ho arabela ka bohlokolosi ho bokgabane ba botjhaba le ba maikutlo ditemeng.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bopa kelohloko ya ho bona ya mantswe a sebediswang kamehla.

Kereiti ya 2

Kereiti ya 3

Maemo a Tekolo

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ntshetsapele ya kelohloko ya medumo:
 - lemotha phapang qapodisong ya medumo puong ya lapeng le ya tlatsetso (j.k. thabo/taba);
 - utlwisia kamano ya modumo le tlhaku ya ditummmoho;
 - arola mantswe a bonolo a nang le paterone ya Tumanotshi, Tumammoho, Tumanotshi (j.k. Ema, Oma, Eta j.j.);
 - kgobokanya mantswe a tlwaelehileng a nang le paterone e tshwanang (j.k. ‘ana’, ‘ala’, ‘ama’);
 - elellwa modumo o nang le dithhaku tse pedi empa o peletwa jwalo ka modumo o le mong (j.k. ‘tl- ho tlama’, ‘sh- ho sheba’, ‘th- ho thaba’ jj).
 - sebedisa tsebo ya bona le bokgoni ba medumo jwalo ka karolo ya bona ya mawa a ho bala le a ho ngola (bakeng sa ho bitsa mantswe ha a bala le ho a peleta ha a ngola).

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ntshetsapele kelohloko ya medumo:
 - lemotha phaphang qapodisong ya medumo puong ya lapeng le puong ya tlatsetso;
 - lemotha diphapano dikamanong tse pakeng tsa modumo/mopeleto puong ya lapeng le puong ya tlatsetso (j.k. ‘thiba’ le ‘think’);
 - lemotha hore ditumanotshi di ka ngolwa di atamelane mantsweng a mang a itseng (j.k. leoto, leino hlooho), phooko, leoka jj);
 - lemotha hore ditumammoho tse pedi tse atamelaneng di ka bopa modumo o le mong (j.k. ‘tl - ho tlala’, ‘th - ho thaba’ ‘ph - ho phutha’);
 - elellwa ho kopanngwa ha ditumammoho tse pedi kapa tse tharo qalong le qetellong ya mantswe j.k. ‘ngw - ho ngwana’, ‘tlh - tlhaho’ le ‘- ng ho sekolong’ ‘ -ile ho phethile’);
 - elellwa medumo e nang le raeme ya dinoko tse qetelang;
 - elellwa mantswe a raraneng a nang le dipaterone tse tshwanang tsa modumo (j.k. ‘tsho-tleho’, ‘tsho-tso’, ‘tshe-po’, ‘tshe-hlo’);
 - elellwa raeme e tsebahalang, j.k. ‘mang’, ‘jwang’, ‘kang’ jj);
 - elellwe dihlongwanthao.

Kereiti ya 1

Sephetho sa ho Ithuta sa 3
(Se Tswela pele)

Maemo a Tekolo

HO BALA LE HO BOHA

Moithuti o kgona ho bala le ho boha hore a fumane tlhahisoleseding le boithabiso, le ho arabela ka bohlokolosi ho bokgabane ba botjhaba le ba maikutlo ditemeng.

Maemo a Tekolo bakeng sa kereiti ya 1 a feletse.

Kereiti ya 2

Kereiti ya 3

Maemo a Tekolo

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bale dibuka tse buang ka ntho tsa nnete le tse buang ka boiqapelo boo e seng nnete boemong bo loketseng bakeng sa tlhahisoleding le boithabiso.
- Bontsha tlotlontswe ya mantswe a tlwaelehileng a ho bala a pakeng tsa 250 le 500 - baithuti ba tlang ho ithuta ditikoloho (mabatowa) tse ding tsa ho ithuta ka puo ya tlatsetso, ba ikemisetse ho ba le tlotlontswe ya mantswe a 500.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bala ka boyena bakeng sa tlhahisoleding le boithabiso:
 - ho bala le ho utlwisia ditaelo (j.k. ho ithuta mokgwa wa ho bapala papadi).
 - ho bala dibuka tseo a ikgethetseng tsona tsa ditaba tsa nnete kapa tsa boinahanelo.
 - ho qoqela baithuti ba bang ka buka eo a e badileng.
 - ho kgetholla pakeng tsa pale tsa boinahanelo le tse buang ka ditaba tsa nnete.
 - ho bala tlhalosa ya ka moo ntho e itseng e ka etswang ka teng (j.k. ka moo pampiri e etswang).
 - ho bala dithothokiso le mantswe a nang le raeme.
- A bontsha tlotlontswe ya mantswe a balwang a pakeng tsa 700 le 1500. Baithuti ba tlang ho ithuta ditikoloho tse ding tsa ho ithuta ka puo ya tlatsetso, ba ikemisetse ho ba le tlotlontswe ya mantswe a 1500.

Kereiti ya 1

Sephetho sa ho Ithuta sa 4

HO NGOLA

Moithuti o kgona ho ngola ditema tse fap-neng, tsa dintlha le tsa boiqapelo bakeng sa merero e mengata e phatlalletseng.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Kopisa mantswe a tlwaelehileng le dipolelo tse kgutshwanyane (Mohl: Matshwao kapa dihlooho tsa seo ba se radileng).
- Sebedisa mantswe a bonolo, a tlwaelehileng ho tlatsa dibopeho tsa dipolelo. (j.k. Lebitso la ka ke _____, Ke rata _____, Ha ke rate _____).
- Ho ngola manane a nang le dihlooho (Mohl. Metswalle ya ka).

Maemo a Tekolo

Kereiti ya 2

Kereiti ya 3

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Kgetha le ho kopisa seholoo kapa mantswe a hlalosang setshwantsho hantle.
- Ngola seholoo kapa mantswe nepahetseng bakeng sa ditshwantsho.
- Tlatsa dikgeo dipolelong ka ho kenya mantswe a siilweng.
- Ngola dipolelo a sebedisa sebolepho se kang (“Ke rata _____”).
- Beha ka tlhahlamano dipolelo tse neng di lobokantswe, ha a qeta a di kopitse.
- Ho beha mantswe a lobokantsweng ka tatelano ya wona e nepahetseng.
- Sebedisa matshwao a ho bala dithlaku tse kgolo le kgutlo.
- Sebedisa tsebo ya medumo hore ba tle ba pelete mantswe ka nepo.
- Peleta mantswe a tlwaelehileng ba sa a sheba ba a tshwere ka hloho.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ngola mantswe a ikemetseng jwalo ka mantswe a ho tshwaya.
- Kenya mantswe bukantsweng eo ba iketseditseng yona.
- Peleta mantswe a tlwaelehileng ka nepo.
- Ngola lenane la mantswe mme a be a le etsetse diholoo (j.k. Dikokonyana: Bohlwa, Notshi, Serurubele).
- Ngola dipolelo ka ho sebedisa sebolepho se kang: Nka _____.
- Ngola kapa ho etsa dipolelo tsa hae a sa fuwa sebolepho se itseng (j.k. ho ntsha maikutlo le mohopolo wa hae).
- Sebedisa matshwao a ho bala - (j.k. feelwane, letshwao la potso, le letshwao la makalo).
- Hlahlamanya le ho kopitsa dipolelo hore a etse seratswana.
- Ngola ditema tse nang le sebolepho se itseng j.k. karete ya memo, karete ya ditakaletso tsa mahlohonolo.

Kereiti ya 1

Sephetho sa ho Ithuta sa 4
(Se Tswela pele)

Maemo a Tekolo

HO NGOLA

Moithuti o kgona ho ngola ditema tse
fapneng, tsa dintlha le tsa boiqapelo
bakeng sa merero e mengata e phatlallet-
seng.

Maemo a Tekolo bakeng sa kereiti ya 1 a feletse.

Kereiti ya 2

Kereiti ya 3

Maemo a Tekolo

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Lemoha le ho lokisa diphoso mopeletong wa mantswe a tlwaelehileng.
- Ngola mantswe a tlwaelehileng ha ba a biletswa
- Ngola mantswe ka tatellano ya wona ya nteterwane (j.k. bukantsweng eo a iketseditseng yona).
- Ngola lenane (j.k. lenane la dintho tseo ba di hlokanq lebenkeleng).
- Ngola dihlooho bakeng sa lenane la mantswe (j.k. Diphoofolo: ntja, kgomo, nku, pere).

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ngola puisano e kgutshwanyane, ka thuso e itseng.
- Ngola phetelo e bonolo a sebedisa dibopeho tse itseng (j.k. ‘Maobane ke ile ka... ka nto ...’).

Kereiti ya 1

Sephetho sa ho Ithuta sa 5

Maemo a Tekolo

HO NAHANA LE HO FANA KA MABAKA

Moithuti o kgona ho sebedisa puo ho nahana, ho fana ka mabaka, ho fumana, ho hlophisa le ho sebedisa tlhahisoleseding bakeng sa ho ithuta.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia mehopolokutlwisiso le tlotlontswe e amanang le:
 - ho itsebahatsa (j.k. lebitso la ka ke _____);
 - dipalo (j.k. Nngwe, pedi);
 - sebopheho (j.k. sedikadikwe, kgutlonne);
 - boholo (j.k. kgolo, nyenyane);
 - nako (j.k. hona jwale);
 - dilemo (j.k. Ke na le dilemo tse 6);
 - ditshupisa sebaka (j.k. ka leqeleng, ka ho la ho ja);
 - tatellano (j.k. ya pele, ya bobedi,);
 - bokgoni (j.k. Nka tsa _____).

- Sebedisa puo ho nahana:
 - lemoha ho tshwana le ho se tshwane (j.k. beha didikadikwe mmoho, fumana e sa tshwaneng le tse ding);
 - a kgona ho hlokomela dikarolo tseo ho bopilweng ntho e le nngwe ka tsona (j.k. dikarolo tsa sefahleho, tsa mmele jj.);
 - hlophisa dintho ho ya ka mefuta ya tsona (j.k. Beha dintho tsohle tse entsweng ka polasetiki nqa e le nngwe, tse entsweng ka patsi (lepolanka) le tsona behe mmoho);
 - ba behe dintho ka tlhahlamano (j.k. ho qala ka tse kgolo ho ya ho tse nyenyane).

Kereiti ya 2

Kereiti ya 3

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia mehopolokuthwiso le tlrtlontswe e amanang le:
 - boitsebahatso (j.k. ke bua Sesotho, Setswana le Sevenda);
 - dinomoro tsa dipalo (j.k. leshome le motso o le mong, leshome le metso e mmedi);
 - sebopoho (j.k. kgutloharo, sebopoho se kang sa naledi);
 - boholo (j.k. bolelele, bokgutshwenyana);
 - ditshupisa sebaka (j.k. hodimo, tlase);
 - tatellano (j.k. ya bona, ya bohlano);
 - bokgoni (j.k. Nka_____).
- Sebedisa puo bakeng sa ho nahana:
 - lemoha ho tshwana le ho se tshwane (j.k. ho bapisa tlhapi le leruarua);
 - lemoha dikarolo tseo ntho e bopilweng ka tsona (j.k. dikarolo tsa koloi);
 - hlophisa dintho ka ho beha tse tshwanang mmoho, le ho hlwaya tse fapaneng ho tseo;
 - ba beha dintho ka tlhatlamano ya tsona (j.k. ho tloha ho e telele ho ya ho e kgutshwanyane).

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia mehopolo le tlrtlontswe e amanang le tekanyo (j.k. e telele hakae? E bohole bo bokae?).
- Sebedisa puo ho utlwisia mehopolokuthwiso le tlrtlontswe e amanang le ditikoloho tse fapaneng tsa ho ithuta (latelan a ha diketsahalo ho ya ka nako nalaneng).
- Botsa dipotso hore ba hlakisetswa se itseng.

Kereiti ya 1

Sephetho sa ho Ithuta sa 5
(Se Tswela pele)

Maemo a Tekolo

HO NAHANA LE HO FANA KA MABAKA
Moithuti o kgona ho sebedisa puo ho nahana, ho fana ka mabaka, ho fumana, ho hlophisa le ho sebedisa tlhahisoleseding bakeng sa ho ithuta.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Lemoha dintho ho tswa tlhalosong tsa tsona (j.k. Ke phoofolo. Ke na le maoto a mane. Ke na le molala o molelele haholo. Ke na le manaka a mabedi a manyenyane. Nna ke mang?).
- Ngola lesedi hodima dipapetlwa) j.k. ho sebedisa matshwao ka ho etsa letshwao la nepo kapa la sefapano X).
- Utlwisia le ho sebedisa puo e sebediswang dipalong (j.k. ‘kopanya’, ‘tlosa’).

Kereiti ya 2

Kereiti ya 3

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebetsa ka ditjhate tse radilweng) ka ho:
 - tlatsa ditjhate (j.k. ho ngola diketsahalo tsa letsatsi lenaneng a dinako);
 - lekola maikutlo a sehlophsa sa bona malebana le se itseng (j.k. mofuta wa dijo o ratwang haholo) e be ba ngola kerafo e bonolo ho bontsha maikutlo;
 - etsa tatellano ya diketsahalo ho ya ka nako ba tshwanya matsatsi a bileng bohlokwa nakong e fetileng (j.k. diketsahalo nalaneng ya bophela ba bona).
- Utlwisia le ho sebedisa puo e itseng ya letsatsi le letsatsi e hlokahalang bakeng sa dipalo (Mmetse) ka ho:
 - mamela, ho bala le ho rarolla diqaka tse bonolo tsa mantswe bakeng sa Mmetse -ho tsepamisitswe maikutlo mantsweng a kang ‘haholo’, ‘hanyenyane’, ‘abelana’ ‘arola’, ‘e setseng’, ‘ha mmoho’, (j.k. Morwesi o na le dipompong tse leshome. O fa Teboho tse pedi. Morwesi o setse ka tse kae?).
- Iketsetsa bukantswe.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa puo bakeng sa ho nahana le ho rarolla mathata ka ho:
 - bapisa dintho ka manollo e hlokolosi (j.k. ho baesekelle le koloi ke hofeng ho molemo ho feta? Ke bomang ba sebedisang dibaesekelle le makoloi? Ke hofeng ho loketseng tikoloho ho feta ho hong?);
- Buisana le ho rarolla mathata dihlopheng tsa bona (j.k. Ebe re ka boloka tikoloho ya rona e hlwekile ka mokgwa o jwang?).
- Bokella le ho rekota dintlha (lesedi) ka ditsela tse fapaneng jwalo ka ho:
 - etsa dipatlisiso tse bonojana tse (jwalo ka ho batlisisa hore baithuti ba tla sekolong jwang - ka tekesi, bese, koloi, baesekelle, kapa ka maoto).
 - ngola tlhahisolededing ka mekgwa e fapaneng (j.k. lenanetafole, tjhate, daekeramo, le kerafo).
- Tlosa lesedi (dintlha) mokgweng o mong a le isa ho o mong ka ho.

Kereiti ya 1

Sephetho sa ho Ithuta sa 5
(Se Tswela pele)

Maemo a Tekolo

HO NAHANA LE HO FANA KA MABAKA
Moithuti o kgona ho sebedisa puo ho
nahana, ho fana ka mabaka, ho fumana, ho
hlophisa le ho sebedisa tlhahisoleseding
bakeng sa ho ithuta.

Maemo a Tekolo bakeng sa kereiti ya 1 a feletse.

Kereiti ya 2

Kereiti ya 3

Maemo a Tekolo

Maemo a Tekolo

Maemo a Tekolo bakeng sa kereiti ya 2 a feletse.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Mamela puo e kgutshwanyane mme ebe ba tlatsa dintlha tse hlokehang hodima tjhate ho beha matshwao ho daekeramo.
- Sebedisa tlhahisolededing leo a le fumaneng setshwantshong kapa temeng e ngotsweng, ho ka rala tjhate, kerafo ya hlomamiso kapa beha matshwao ho daekeramo.
- Sebedisa tlhahisolededing e tjhateng, kerafong ya hlomamiso, daekeramo, dimapa tsa hlalohanyo kapa setshwantshong ho ngola kapa ho tlatsa temana e itseng e kgutshwanyane.
- Iketsa bukantswe ya hae le ho sebedisa bukantswe ya bana (moo ho kgonehang ba ka iketsetsa ya dipuo tse pedi le ya puo e le nngwe).

Kereiti ya 1

Sephetho sa ho Ithuta sa 6

SEBOPEHO SA THUTAPUO LE

TSHEBEDISO

Moithuti o kgona ho sebedisa puo ho nahana, ho fana ka mabaka, ho fumana, ho hlophisa le ho sebedisa tlhahisoleseding bakeng sa ho ithuta.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia dibopeho tsa dipotso ditemeng tse buuwang (j.k. Eng...?, Mang...?, Tse kae...?, O mokae...?, E feng...?, Nka...?).
- Utlwisia dipolelo tse bonolo ditemeng tse buuwang (j.k. Ke batla ho ya hae).
- Utlwisia lekgathe lejwale le lekgathe lejwale letselli ditemeng tse buuwang (j.k. O a bua/O ntse a bua kapa. O sa ntse a bua, O a bala/O ntse a bala).
- Utlwisia ditaelo ditemeng tse buuwang (j.k. Tlo ho, Thola, Se ke wa dula fatshe jj).
- Utlwisia mathusi a bontshang bokgoni (j.k. Nka bina, Re ka sebetsa, Ba lokela ho... Le tlamehile ho, jj).
- Utlwisia dibopeho tsa tatolo ditemeng tse buuwang (j.k. Ha ke rate nama, Ha ke tsebe ho matha).
- Utlwisia bongata ba mantswe ditemeng tse buuwang (j.k. motho/batho, ntja/dintja, buka/dibuka. Hape ba utlwisise le seboleho se sa tlwaelehang sa bongata (j.k. leino/meno, metsi, lehlaka/mahlaka kapa ditlhaka).
- Utlwisia maemediqho ditemeng tse buuwang (a kang, nna, wena, lona, rona, bona).

Kereiti ya 2

Kereiti ya 3

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia le ho sebedisa dibopeho tse itseng tsa dipotso: (j.k. Ho etsahetse eng maobane/bekeng e fetileng/selemong se fetileng kapa hoseng tjena? O ile wa tsamaya neng? Na o se kile wa...?).
- Utlwisia le ho sebedisa lekgathe lejwale lefetile (j.k. maobane o ne a bohile TV kapa o ne a sa boha TV.) Ba kgone hape le ho sebedisa lekgathe lejwale lephethi (j.k. O lahlile watjhe ya hae /Rakgadi o rekile nama, Moleko ha a reka kgomo).
- Utlwisia le ho sebedisa mathusi a bontshang kgonahalo (j.k. Nka bala, Mohlomi a ka nepa palo tsena kaofela).
- Utlwisia le ho sebedisa mahlalosi ka tshwanelo (j.k. Tefo o bua haholo, ba fihlile bosiu, bana ba bapalla sekolong).
- Utlwisia le ho sebedisa makgethi (j.k. e monyenyan, e moholo, tse tshweu).

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia le ho sebedisa mefuta e fapaneng ya dibopeho tsa dipotso (j.k. Kae? Neng? Hobaneng?).
- Utlwisia le ho sebedisa lekgathe letlang (j.k. pula e tla na hosane. Ke tla o tjhakela beke e tlang).
- Utlwisia ka moo kgonahalo le kakanyo di sebediswang ka teng (j.k. ‘O fihla hosane’, le ‘a ka fihla hosane’, kapa ‘a ka nna a fihla hosane’).
- Utlwisia ka moo puo e sebediswang ka teng ho hlahlamanya dintho (j.k. ‘ha latela’, ‘ya nto ba’).
- Sebedisa mahlalosi ka nepo (j.k. Morwesi o bina ha monate, ba fihlile bosiu).

Kereiti ya 1

Sephetho sa ho Ithuta sa 6
(Se Tswela pele)

Maemo a Tekolo

SEBOPEHO SA THUTAPUO LE TSHEBEDISO

Moithuti o kgona ho sebedisa puo ho nahana, ho fana ka mabaka, ho fumana, ho hlophisa le ho sebedisa tlhahisoleseding bakeng sa ho ithuta.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia mahokedi (j.k. o, sa, ya, e, motho o, selepe sa, tjhelete ya, kgomo e.... jj).
- Utlwisia Makgethi (j.k., -holo, -nyenyane, - tsho) le Mahlalosi (j.k., kapele, hanyenyane, butle jj.) ditemeng tse buuwang.
- Utlwisia mantswe a tlwaelehileng tshebedisong ya puo a ka bang pakeng tsa 500 ho isa ho 1000 hona a ho fihlelle ha a qeta Sehlopha/Kereiti ya 1.

Kereiti ya 2

Kereiti ya 3

Maemo a Tekolo

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Fetola moelego wa makgethi le mahlalosi (j.k. Mme o tla a tsamaya hanyane haholo, E dutse thabeng e phahameng haholo).

- Utlwisia mantswe a sebediswang haholo a ka bang pakeng tsa 1000 ho isa ho 1500 ha ba qeta sehlopha (*kereiti*) sa 2. Haebe baithuti ba tlango ho ithuta tikoloho tse ding tsa ho ithuta ka puo ena ya tlatsetso, ba ikemisetse ho tseba mantswe a 1500.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa makgethi (j.k. tse ngata, e mosootho, a mahlano).

- Utlwisia mantswe a sebediswang haholo puong a ka bang pakeng tsa 1500 le 3000 qetellong/ pheletsong ya sehlopha (*kereiti 3*). Baithuti ba tlango ho ithuta tikoloho tsa ho ithuta tse ding ka puo ya tlatsetso, ba lokela ho ikemisetse ho tseba mantswe a 3000.

KGAOLO YA 3

MOPHATO O MAHARENG

(KEREITI 4-6)

SELELEKELA

Mophatong wa Motheo, baithuti ba fumane selelekela se enneng puong ya bona ya tlatsetso. Ba tla utlwisa mantswe a mangata le dibopeho, leha ba sa ka ba e rutwa ka kotoloho. Ba lokela hore e be ba se ba ile ba theha boitshepo, boithabiso e bile ba kgora ho thatoloha habonolo ka puo ya bona ya tlatsetso.

Tsepamiso

Dihlopheng /Dikereiting tsa 4 ho ya ho 6, baithuti ba tla qala ho:

- Ela hloko mantswe le dibopeho tsa thutapuo tseo ba di tlwaelletseng Mophatong wa motheo;
- Sibolla ka moo puo yo bona ya tlatsetso e sebetsang ka teng mme ba tla e laola ka mokgwa o loketseng;
- Sebedisa tsebo ena e holang ho lekola tshebediso ya bona ya puo, haholoholo ha ba ngola.

Ho ithuta butlebutle

Hopola: puo e ithutwa (fumana) butlebutle. Le ha tlhokomelo e bonahalang e ka behwa hodima tlotlontswe le thutapuo; tshebediso e nepahetseng ya mantswe le dibopeho tsa puo di tla nka nako e telele. Ha ho hlokahale hore baithuti ba tsebe sebopetho se seng sa puo pele ba ka fetela ho se seng. Ba tla nne ba etse diphoso tse ngata, hobane hona ke karolo ya tlhaho ya ho ithuta puo ya tlatsetso. Leha ho le jwalo, ba tla hodisa kwutlisiso ya bona ya ka moo puo ya tlatsetso e sebetsang mme ka hanyane ba atamele haufi le tshebediso e nepahetseng.

Mophatong wa motheo, baithuti ba lokela hore e be ba ile ba hla ba kgora ho bala ka boitshepo puo ya bona ya hae (lapeng) le tsa tlatsetso. E tshwanetse hore e be ba ile ba pepeswa mefuteng e mengata ya ditema tsa bana. Dihlopheng/dikereiting tsa 4 ho ya ho 6, ba tla sebedisa motheo ona hore e be babadi ba itshepang.

Tshehetso e hlokolosi ho baleng

Boemong bona ho ngola ho hloka hore ho tshehetso le ho tataiswa. Qalong titjhere a ka fana ka tshehetso, a sebedisa dibopeho (mehlala) le dimmotlolo tsa mofuta o itseng wa tema (j.k. thothokiso e bonolo, tlaleho/raporoto). Ha baithuti ba tlwaela tema (j.k. ka moo e bopehileng, mofuta wa puo o sebedisitsweng), ba tla iteka mofuteng o jwalo wa tema e ngolwang.

Jwalo ka ho ithuteng ho bua puo ya tlatsetso, ketsahalo ya ho ithuta ho bala le ho ngola e etsahala butle. Bana ba ithuta ka ho leka ho etsa dintho - ka mokgwa wa ho leka le ho fosa. Ba hloka tlalehopoeletso kgafetsa le ho kgogothatswa hore ba ithute.

Hopola: leha sephetho sa ho ithuta se seng le se seng, se na le bokgoni bo fapaneng jwalo ka tsepamiso ya maikutlo, o lokela hore ka mehla o hokahanye bokgoni bona ka hara lenaneo la ho ithuta.

Tshebediso ya puo ya moithuti ya hae/lapeng

Mophatong o Mahareng baithuti ba kgotlalletswe ho buisana, ka puo ya bona ya tlatsetso ka moo ho kgonehang, ka phaposing ya borutelo ka nako e filweng thuto ena. Hona ho bohlokwa hobane ba tshwanetse ho behwa leseding, ba phedisane le ho bopa moeelo ka puo ya bona ya tlatsetso e le hore ba tle ba e tsebe. Leha ho le jwalo, ho tla nne ho be le nako eo ka yona ba tla lokela ho ithusa ka puo ya bona ya hae. Ho etsa mohlala, ba tla lokela ho fetohela ho yona ha ba buisana ka ntho tse rarahaneng tse jwalo ka dintlha tsa boitshwaro le phedisano tse hlahellang paleng kapa ha ba bapisa thutapuo ya puo ya bona ya hae le ya puo ya tlatsetso.

DIPHETHO TSA HO ITHUTA

Sephetho sa ho ithuta sa 1: Ho Mamela

Moithui o kgona ho mamela ho fumana tlhahisolededing, boithabiso le ho arabela ka tshwanelo le ka tshekatsheko e tebileng maemong a fapaneng.

Baithuti ba mamele puo ya tlatsetso haholo ha e bitswa/qapodiswa boemong bo nepahetseng. Ona ke motheo wa ntshetsopele ya bokgoni puong tse ding tsohle.

Sephetho sa ho ithuta sa 2: Ho Bua

Moithuti o kgona ho buisana ka boitshepo le nepahalo ka puo e buuwang maemong a fapaneng.

Baithuti ba tla ba le boitshepo ba ho bua puo ya tlatsetso ka ditsela tse bonolo. Ba tla buisana ho se na moedi wa kharikhulamo le wa puo o ba thibang. Ba lokela ho ithuta ka boiphihlelo hore botemengata bo matlafatsa ho motho ka mong le phedisanong.

Sephetho sa ho ithuta sa 3: Ho Bala le ho Boha

Moithuti o kgona ho bala le ho boha, ho fumana tlhahisolededing le boithabiso, hape a arabele ka bohlokolosi ho makgabane a botjhaba le maikutlo ditemeng tsa ho ithuta.

Ho bala ho bohlokwa bakeng sa ntshetsopele ya puo, le ya boithabiso le bakeng sa ho ithuta ka lefatshe.

Mophatong ona, baithuti ba tla bala bakeng la boikgodiso ba bona. Hape ke ka ho bala ba ka ithutang ho ngola. Ka hoo ho bala ke motheo wa ho ngola.

Sephetho sa ho ithuta sa 4: Ho Ngola

Moithuti o kgona ho ngola ditema tse fapaneng tsa dintlha le tsa boiqapelo bakeng sa merero e mengata e phatlalletseng.

Ho ngola ho hokelane haholo le ho bala mme ke sesebediswa sa bohlokwa sa ho ithuta ho kgaohanya kharikhulamo. Hape ho bohlokwa le bakeng sa kgolo ya baithuti.

Sephetho sa ho ithuta sa 5: Ho Nahana le ho Fana ka Mabaka

Moithuti o kgona ho sebedisa puo ho nahana, ho fana ka mabaka, ho fumana, ho hlophisa le ho sebedisa tlhahisolededing bakeng sa ho ithuta.

Moithuti o tla utlwisia dikgopolotaba tse rarahaneng haholo, o tla ithuta bokgoni le mawa bakeng sa ho nahana le ho fumana tlhahisolededing tikolohong tse ding tsa ho ithuta.

Sephetho sa ho ithuta sa 6: Sebopoho sa Thutapuo le Tshebediso

Moithuti o kgona ho sebedisa medumo, mantswe le thutapuo ho bopa le ho hlalosa ditema.

Thutapuo le tlrtlontswe ke ditshiya tsa puo. Tsebo e ntle ya thutapuo le tlrtlontswe ke senotlolo sa ho bala ka bokgeleka. Thutapuo le tlrtlontswe di lokela hore di rutwe maemong a tshebediso ya puo ka mehla, di hokanngwe le ho bala; ho ngola; ho mamela le ho bua.

MAEMO A TEKOLO LE DITEMA

Dikarolong tse latelang, Maemo a tekolo a Sephetho ka seng ho tla nehelanwa ka wona sehlopheng/kereiting kang. Mehlala ya ditema tse ka sebediswang bakeng sa ho ithita puo ka tsela e hokahantsweng ho fanwe ka yona. Mehlala ena ha se yona feela, o ka eketsa ho ena ka ho kgetha ditema tse loketseng ebile di fumaneha.

MAEMO A TEKOLO LE DITEMA

Kereiti ya 4

Tsa molomo:

- Dipale
- Ditshomo
- Dipina
- Dithothokiso tse bonolo tsa bana
- Metlae le dilotho
- Ditaelo
- Diphetelo
- Ditshupiso tsa tulo/sebaka
- Dithhaloso tsa batho le dintho
- Tlaleho tsa diketsahalo
- Meqoqo
- Mananeo a radio

Tse ngolwang/Tse bohuwang:

- Dibuka (tsa boiqapelo le tseo e seng tsa boiqapelo)
- Dithothokiso tsa bana
- Ditaelo
- Ditsebiso
- Ditlaleho tsa dibuka
- Dirisepe
- Mananetafole
- Didayekeramo
- Ditshwantsho (didaekeramo)
- Dikerafo le ditjhate
- Dimmapa le meralo e bonolo
- Ditshwantsho
- Dikhathune
- Dikhomiki
- Morabaraba wa mantswe
- Dibukantswe

Disebediswa tse tse hangata ho fana ka tsebo le tlhahisoleseding:

- Mananneo a bana a TV
- Dipapatso tsa TV
- Difilimi tsa bana le dividio (moo di leng teng)
- CD-ROMS le internet (moo di leng teng)

Ditema tse kgothaleditsweng

Tsa molomo:

- Dipale
- Ditshomo
- Dipina
- Dithothokiso tsa bana
- Metlae le dilotho
- Ditaelo
- Diphetelo
- Ditshupiso tsa sebaka/tulo
- Melaetsa (j.k. melaetsa ya mohlala)
- Dithhaloso tsa batho, dintho le dibaka
- Meqoqo
- Ditolaleho (j.k. ditaba tsa radio le tsa bolepi)

Tse ngolwang/Tse bohuwang:

- Dibuka (tsa boiqapelo le tseo e seng tsa boiqapelo)
- Dimakasini
- Dithothokiso tsa bana
- Ditaelo
- Ditsebiso
- Ditolaleho (j.k. diteko tse bonolo - *simple experiment*)
- Ditolaleho tsa dibuka
- Dimemo
- Diposekarete
- Dirisepo
- Manane a bontshang dinako
- Dipallo (j.k. bakeng sa TV)
- Didayekeramo
- Dikerafo le ditjhate
- Dimmapa tse bonolo le meralo (dipolane)
- Morabaraba wa mantsweng
- Dikhomiki
- Dikhathunu
- Diphousetara

Ditema tse kgothaleditsweng

Tse ngolwang/Tse bohuwang:

- Ditshwantsho
- Dibukantswe.

Disebediswa tse hangta ho fana ka tsebo le tlhahisoleseding:

- Mananeo a bana a TV
- Tlaleho ya tsa bolepi
- Dipapatso tsa TV
- Difilimi tsa bana (moo di leng teng)

Ditema tse kgothaleditsweng

Tsa molomo:

- Dipale
- Ditshomo
- Dipina
- Dithothokiso
- Metlae le dilotho
- Ditaelo
- Diphetelo
- Ditshupiso tsa sebaka/tulo
- Ditlhaloso tsa batho, dintho, dibaka le tshebetso tse tswelang pele
- Meqoqo
- Dipotso tse reretsweng sepheo se itseng
- Ditlaleho/diraporoto
- Ho bua ho hlophisitsweng

Tse ngolwang/Tse bohuwang:

- Dibuka (tsa boiqapelo le tseo e seng tsa boiqapelo)
- Dikoranta
- Dimakasini
- Didayari
- Dithothokiso
- Maqephe a ngotseng tshwantshiso tse bontshwang kalaneng
- Ditlaleho tsa dibuka
- Dipapatso
- Diphousetara
- Diposekarete
- Mangolo
- Dirisepe
- Ditaelo
- Ditsebiso
- Ditlaleho (diteko tse bonolo)
- Manane a dinako
- Dipallo (tsa TV)
- Didayekeramo, dikerafo le ditjhate
- Dimmapa le meralo (dipolane)
- Morabaraba wa mantsweng

Ditema tse kgothaleditsweng

Tse ngolwang/Tse bohuwang:

- Dikhathune
- Dikhomoki
- Diphousetara
- Dibuka tsa dipatliso tse thusang ka tlhahisoleseding (j.k. dibukantswe, diensaetlelopedia)

Disebediswa tse hangta ho fana ka tsebo le tlhahisoleseding:

- Mananeo TV
- Tlaleho ya tsa bolepi tsa TV
- Difilimi le divideo (moo di leng teng)
- CD - ROM le internet (moo di leng teng)

Mophato O Mahareng

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 1

HO MAMELA

Moithuti o kgona ho mamela ho fumana tlhahisolededing, boithabiso le ho arabela ka tshwanelo le ka tshekatsheko e tebileng maemong a fapaneng.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia dipale (tseo ba di phethelwang kapa ba di ballwang) ka ho:
 - araba dipotso;
 - noha/Lepa se tla etsahala kgetlong le tlang;
 - arabela ka boyena;
 - buisana ka dintlha tse amanang le boitshwaro le tsa phedisano j.k. moo ntho e nngwe e lokileng kapa e le hantle feela (a fetohela puong enngwe haebe ho hlokahala);
 - pheta pale ka tatellano e nepahetseng;
 - kgutsufatsa pale ka thuso tshehetso ya titjhere.

- Utlwisia ditaelo tsa molomo, ditshupiso tsa sebaka/tulo le ditlhaloso ka ho:
 - arabela ditaelo ka ho bontsha ka ditshupiso tsa mmele (mohlomong ka matsoho) (j.k. ka moo a ka etsang se itseng);
 - mamela ditshupiso tse bonolo ka ho latela tsela mme a fumane sebaka seo a se laetsweng mmapeng/moralong o bonolo.

Kereiti ya 5

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithui a:

- Utlwisia dipale (tseo a di phetetsweng kapa a di balletsweng) ka ho:
 - araba dipotso;
 - arabela ka boyena;
 - ela hloko dintlha tsa bohlokwa (j.k. ho fana ka mabitso setshwantshong se bonolo);
 - buisana ka dintlha tse amanang le boitshwaro le tsa phedisano le dintlha tse hlokolosi (j.k. Ebe thuto ya pale e loketse maemo ohle? (A fetohela puong ya hae ya hae, ha ho hlokeha);
 - sisinya tsela e nngwe eo pale e ka qetelang ka yona (a fetohela puong ya hae ha ho hlokeha);
 - pheta pale;
 - kgutsufatsa pale ka thuso ya tshehetso.

- Utlwisia ditaelo tsa molomo, ditshupiso tsa sebaka/tulo le ditlhhaloso ka ho:
 - utlwisia tatellano ya ditaelo ka ho bontsha ka ditshupiso tsa mmele (j.k. ho latela ditaelo bakeng sa mosebetsi wa ka phaposing);
 - utlwisia ditshupiso tsa tulo tse etswang ka molomo ka ho latela tsela mme a fumane sebaka seo a se laetsweng mmapeng/moralong o bonolo.

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti

- Utlwisia dipale (tseo a di phetetsweng kapa a di balletsweng) ka ho:
 - araba dipotso;
 - ela hloko tlhahisoleseding e loketseng (j.k. ka ho tlatsa tjhate);
 - arabela ka boyena;
 - amahanya pale le bophelo ba hae;
 - buisana ka dintlha tse amanang le boitshwaro le tsa phedisano le dintlha tse hlokolosi (j.k. Ebe mohale ke motho wa mofuta ofe? O etsa dintho jwang? O hlahiswa ka tsela ya nnene kapa ka mokgwa wa ho nahana ka tsela e itseng feela, e sa fetoheng, e jwalo ka ha eka motho o kentse diokgotlelapa. (A fetohela puong ya hae ha ho hlokeha);
 - sisinya tsela e nngwe eo pale e ka qetelang ka yona (a fetohela puong ya hae ha ho hlokeha);
 - pheta pale;
 - kgutsufatsa pale.

- Utlwisia ditaelo tsa molomo, ditshupiso tsa sebaka/tulo ho:
 - utlwisia tatellano e rarahaneng ya ditaelo ka ho bontsha ka ditshupiso tsa mmele (j.k. ho latela ditaelo tsa diteko tsa saense);
 - utlwisia ditshupiso tsa tulo tse etswang ka molomo ka ho di ngola le ho di latela di le mmapeng.

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 1 (Se tswela pele)

HO MAMELA

Moithuti o kgona ho mamela ho fumana tlhahisolededing, boithabiso le ho arabela ka tshwanelo le ka tshekatsheko e tebileng maemong a fapaneng.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia tlhaloso tsa molomo:
 - qoholla batho, dintho le dibaka;
 - ngola mabitso setshwantshong.

- Utlwisia diketsahalo tse phetwang ka ho:
 - araba dipotso tse kang ho etsahetse eng pele; bobeding jj.

- Hlompha baithuti ba bang:
 - a ba fa sebaka sa ho bua;
 - a ba mamela;
 - a ba kgothatse ha ba iteka ho bua puo ya bona ya tlatsatso.

Maemo a Tekolo

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia tlhaloso tsa molomo:
 - qoholla batho, dintho le dibaka;
 - ngola mabitso setshwantshong;
 - ela hloko tlhahisolededing e loketseng (j.k. e tjhateeng).
- Utlwisia diketsahalo tse phetwang ka ho:
 - araba dipotso tse kang ho etsahetse eng pele; bobedding jj;
 - pheta diketsahalo tseo ka boyena, a thuswa.
- Hlompha baithuti ba bang:
 - a ba fa sebaka sa ho bua;
 - a ba mamela le ho ba kgothatsa, ha ba iteka ho bua puo ya bona ya tlatsetso;
 - a kgothatsa ditho tse ding tsa sehlopha ho tshehetsa baithuti mmoho ba bang.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia tlhaloso tsa molomo:
 - qoholla batho, dintho le dibaka;
 - ngola mabitso setshwantshong;
 - ela hloko tlhahisolededing e loketseng (j.k. e tjhateeng);
 - araba dipotso.
- Utlwisia diketsahalo tse phetwang ka ho:
 - araba dipotso tse kang ho etsahetse eng pele; bobedding jj;
 - pheta diketsahalo tseo ka boyena.
- Hlompha baithuti ba bang:
 - a ba fa sebaka sa ho bua;
 - a ba mamela le ho ba kgothatsa, ha ba iteka ho bua puo ya bona ya tlatsetso;
 - a kgothatsa ditho tse ding tsa sehlopha ho tshehetsa baithuti mmoho ba bang.

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 2

HO BUA

Moithuti o kgona ho buisana ka boitshepo le ka nepahalo ka puo e buuwang maemong a fapaneng.

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisana le ba bang ka puo ya hae ya tlatsetso ka ho:
 - botsa dipotso tse bonolo (j.k. ho botso hore a hlakisetswe se itseng);
 - fana ka karabo tse kgutshwanyane potsong tse botsitsweng);
 - ba le seabo meqoqong e mekgutshwanyane, e buang ka ntho tse tlwaelehileng.
- Kgema le botjhaba ka tsela tse loketseng ho:
 - tshwantshisa a maemo mang a tlwaelehileng (j.k. ho fana ka ditshupiso tsa tulo);
 - bontsha tlhokomelo ya diphapano tse teng pakeng tsa phedisano le botjhaba (j.k. ka moo ho bontshwang tlhompho ka puo ya tlatsetso);
 - fetola puo a ya ho e nngwe moo ho hlokehang. (j.k. ho dumedisa moeti ya sa utlweng puo ya hae).

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuit a:

- Sebedisana le ba bang ka puo ya hae ya tlatsetso ka ho:
 - botsa le ho araba dipotso;
 - ba le seabo meqoqong e buang ka dihlooho tse tlwaelehileng;
 - hlahisa maikutlo le ho fana ka mabaka bakeng sa ona;
 - hlahisa maikutlo.
- Kgema le botjhaba ka tsela tse loketseng ho:
 - tshwantshisa maemo a mang a tlwaelehileng ka ho sebedisa puo le dipontsho tsa ditho tsa mmele tse loketseng;
 - bontsha tlhokomelo e eketsehileng ya diphapano tse teng pakeng tsa phedisano le botjhaba (j.k. ho utlwisia phapano ha ho bontshwag tlhompho ka puo ya hae le ya tlatsetso);
 - fetola puo a ya ho e nngwe moo ho hlokehang (j.k. ho kenyelletsang e mong sehlopheng, ya sa tsebeng puo ya bona).

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisana le ba bang ka puo ya hae ya tlatsetso ka ho:
 - botsa le ho araba dipotso;
 - boloka moqoqo o tswella hodima sehlooho se tlwaelehileng;
 - hlahisa maikutlo le ho fana ka mabaka bakeng sa ona;
 - hlahisa maikutlo.
- Kgema le botjhaba ka tsela tse loketseng ho:
 - tshwantshisa maemo a mang a tlwaelehileng ka ho sebedisa puo le diketso tse loketseng;
 - bontsha tlhokomelo ya makgabane a tlwaelehileng a hlahiswang ka ditsela tse fapaneng, dipuong tse fapaneng (j.k. Ke kopa ...le Please Ke mekgwa e fapaneng ya ho bontsha tlhompho le ho ithoba ho ba bang);
 - fetola puo a ya ho e nngwe moo ho hlokehang (j.k. ho bontsha tlhompho puong ya e mong).

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 2 (Se tswela pele)

HO BUA

Moithuti o kgona ho buisana ka boitshepo
le ka nepahalo ka puo e buuwang
maemong a fapaneng.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa puo ya tlatsetso ho fetisa tlahisoleseding ho:
 - hopola le ho hlalosa ka tatellano diketsahalo, tlhalosong ho sebediswa mantswe a kang; qalong; ha latela; ha nto latela.
 - fana ka ditaelo tse bonolo;
 - hlalosa batho, dintho le tshebetso tse tswellang.

- Sebedisa puo ya tlatsetso ka boiqapelo ka ho:
 - ho pheta pale e bonolo;
 - tshwantshisa raeme, thothokiso le pina tse kgutshwanyane tse tlwaelehileng;
 - etsa le ho bapala tshwantshiso tse bonolo.
 - bapala papadi e sebedisang puo.

Maemo a Tekolo

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa puo ya tlatsetso ho fetisa tlhahisoleseding ho:
 - pheta tatellano ya diketso ka ho sebedisa makopanyi;
 - fana ka letoto la ditaelo;
 - hlalosa tshebetso;
 - hlalosa sepheo sa ntho e itseng (j.k. ho tseba hore sesebediswa se itseng se sebedisetswa eng?), batho;
 - bua ka sehlooho se tlwaelehileng a itokisitse/itlhophisisitse (j.k. sebapadi seo ke se ratang).

- Sebedisa puo ya tlatsetso ka boiqapelo ka ho:
 - pheta pale e bonolo;
 - etsa le ho bapala dithothokiso, dipina le tshwantshiso tse bonolo;
 - bapala papadi e sebedisang puo;
 - nahana le ho hlalosa dikgonahalo (j.k. seo a ka se etsang ka R100).

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa puo ya tlatsetso ho fetisa tlhahisoleseding ho:
 - pheta tatellano ya diketso ka ho sebedisa makopanyi;
 - fana ka tatellano ya ditaelo;
 - hlalosa tshebetso;
 - hlalosa sepheo sa ntho e itseng (j.k. ho tseba hore sesebediswa se itseng se 'sebedisetswa eng?), batho;
 - bua ka sehlooho se tlwaelehileng a itokisitse/itlhophisisitse (j.k. metsi a ka bolokwa jwang?);
 - etsa dipuputso tsa ka phaposing ya borutelo (j.k. ho botsa baithuti mmoho dipotso mme ebe o ngola dikarabo tjhateng kapa kerafong).

- Sebedisa puo ya tlatsetso ka boiqapelo ka ho:
 - pheta pale e bonolo;
 - etsa le ho bapala dithothokiso, dipina le tshwantshiso tse bonolo;
 - qapa papadi e sebedisang puo;
 - nahana le ho hlalosa dikgonahalo.

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 2 (Se tswela pele)

HO BUA

Moithuti o kgona ho buisana ka boitshepo
le ka nepahalo ka puo e buuwang
maemong a fapaneng.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bontsha temoho ya ka moo puo e bopang tsebo le boitsebahatso ka teng, le ka moo e behang batho maemong ka teng ho:
 - hana ho bitsa/bitswa ka mabitso a kgethollang (j.k. a supang bokgopo le a kgethollang baahi ba naha tse ding; ba dulang naheng ena).

Maemo a Tekolo

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bontsha temoho ya ka moo puo e bopang tsebo le boitsebahatso ka teng, le ka moo e behang batho maemong ka teng ho:
 - utlwisia ka moo a buisanang le motho e mong ka teng;
 - bolella ka kamano ya hae le motho eo (j.k. moithuti a bitsa titjhere Mme; a bitsa motswalle e moholwanyane ho yena moholwane/abuti);
 - hlompholla motho (j.k. ho bitsa motho e moholo ‘ngwanana’ kapa ka ho mo hlompha (j.k. ho mmitsa mme kapa nkongo).

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bontsha temoho ya ka moo puo e bopang tsebo le boitsebahatso ka teng, le ka moo e behang batho maemong ka teng ho:
 - qala ho sheba ka hloko tlwaelo ya ho reha mabitso (j.k. ka moo makgoba le basebetsi ba neng ba bitswa ka teng ke beng ba bona kapa boramosebetsi; basadi ba nka difane tsa banna ba bona; dingwetsi di rehwa mabitso a matjha a bohadi; batho ba bang ba bitswa ‘makwerewere’).

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 3

HO BALA LE HO BOHA

Moithuti o kgona ho bala le ho boha, ho fumana tlhahisoleseding le boithabiso hape a arabele ka bohlokolosi ho bokgabane ba botjhaba le ba maikutlo ditemeng tsa ho ithuta.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia ha bonolo dikarolo tse ding tsa pale.
 - lebitso la buka (j.k. kgetha lebitso la buka ka hara mabitso a mang a fane ka mabaka);
 - baphetwa (j.k. fana ka mabitso a loketseng bakeng sa baphetweng ba sa rehwang mabitso);
 - lemoha ka moo baphetwa le moralo ba bopilweng ka teng, ho emela ntlhakemo e itseng ya lefatshe (j.k. bashanyana le banana ba etsa mesebetsi efe moo paleng? Na ba hlahiwa ka tsela e itseng e sa fetoheng kapa bobedi ba na le bokgoni bo tshwanang?);
 - hlokomela seabo sa ditshwantsho moeelong wa pale (j.k. Bashanyana le banana ba hlahiwa jwang ditshwantshong?).

Maemo a Tekolo

Kereiti ya 5

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisiaha bonolo dikarolo tse ding tsa pale:
 - lebitso la buka, tikoloho, baphetwa (j.k. ho nyalanya makgethi le baphetwa ba paleng);
 - thuto ya pale (j.k. hore ebe e loketse hokae);
 - lemoha ka moo baphetwa le moraloo ba bopilweng ka teng, ho emela ntlhakemo e itseng ya lefatshe (j.k. Ebe batho ba baholo le ba banyenyane ba hlahiswa ka tsela e itseng e sa fetoheng, e bontshang tshekamelo ya hlakoreng le le leng kapa ka tsela ya nnene e bontshang ho se tshwane ha bona?);
 - hlokomela seabo sa ditshwantsho moeelong wa pale (j.k. Batho ba baholo le batjha ba hlahiswa jwang ditshwantshong?).

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisiaha bonolo dikarolo tse ding tsa pale:
 - lebitso la buka, tikoloho, baphetwa (j.k. a bolela hore hobaneng dintho di etsahetse ka moo di etsahetseng ka teng);
 - utlwisiaha baphetwa (j.k. hlalosa maikutlo a bona mme a hlalosa le mabaka a susumetsang diketso tsa bona);
 - lemoha le ho buisana ka dintlha tsa boitshwaro le tsa phedisano tse teng paleng (j.k. Na pale e hantle ha e kgetholle?);
 - lemoha ka moo baphetwa le moraloo ba bopilweng ka teng, ho emela ntlhakemo e itseng ya lefatshe (j.k. Ebe batho ba merabe e fapaneng kapa ba botjhaba bo fapaneng di hlahiswa ka tsela e itseng e sa fetoheng, e bontshang tshekamelo ya hlakoreng le le leng kapa ka tsela ya nnene e bontshang ho se tshwane ha bona?);
 - hlokomela seabo sa ditshwantsho moeelong wa pale (j.k. Batho ba merabe kapa botjhaba bo fapaneng ba hlahiswa jwang ditshwantshong?);
 - fana ka tsela e nngwe eo baphetwa le diketsa ba ka hlahiswang ka yona paleng.

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 3 (Se tswela pele)

HO BALA LE HO BOHA

Moithuti o kgona ho bala le ho boha, ho fumana tlhahisolededing le boithabiso hape a arabele ka bohlokolosi ho bokgabane ba botjhaba le ba maikutlo ditemeng tsa ho ithuta.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ho utlwisia ka tsela e bonolo karolo tsa thothokiso:
 - raeme (j.k. sebata; molata);
 - mantswe a qalang ka medumo e tshwanang (j.k. epa; ema);
 - maetsisamodumo (j.k. tiring, tiring...; tsirr.....; kgekgene);
 - ka moo dipuo di fapanang ka teng ha ho botjwa mantswe ana.
- Balla ho fumana tlhahisolededing ka ho:
 - bala dimmapa le meralo (dipolane) tse bonolo (j.k. ho latela tsela);
 - bala le ho latela ditaelo j.k. dirisepe;
 - bala le ho latela mananetafole;
 - bala didaekeramo, dikerafo, ditjhate (j.k. lenane la mabitso ohle a seng);
 - ka thuso ya titjhere a kgona ho kgutsufatsa (j.k. ho tlatsa mantswe a siilweng kgutsufatsong);
 - bala ditema ka hara kharikhulamo yohle (j.k. dibakakgakollo tsa ditikoloho tsa ho ithuta tse ding).

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ho utlwisia ka tsela e bonolo karolo tsa thothokiso:
 - raeme (j.k. sebata; molata);
 - mantswe a qalang ka medumo e tshwanang;
 - maetsisamodumo;
 - dipapiso (j.k. O bina jwalo ka tswere).

- Balla ho fumana tlhahisoleseding ka ho:
 - bala dimmapa le meralo (dipolane) e bonolo (j.k. ho fumana sebaka/tulo);
 - bala le ho latela ditaelo (j.k. ditaelo tsa diteko tsa saense);
 - bala didaekeramo, dikerafo, ditjhate (j.k. diyekeramo tse bontshang tatellano ya diketsahalo);
 - badisisa mananetafole le dipallo tsa TV bakeng sa ho fumana tlhahisoleseding e qohollehileng;
 - kgutsufatsa seratswana a thuswa (j.k. ho beha dintlha tseo a di filweng ka tatellano e le hore a etse seratswana);
 - bala ditema ka hara kharikhulamo yohle (j.k. dibakakgakollo tsa ditikoloho tsa ho ithuta tse ding). Bala le ho ntsha maikutlo ho tema tsa phedisano (Karete ya ho memelwa moketjaneng).

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ho utlwisia ka tsela e bonolo karolo tsa thothokiso:
 - raeme;
 - mantswe a qalang ka medumo e tshwanang;
 - maetsisamodumo;
 - dipapiso (j.k. O bina jwalo ka tswere);
 - a bua ka dintho (j.k. ho bua ka ntho jwalo ka ha eka ke motho);
 - bua ka mabitso a mekgabisopuo ena.

- Balla ho fumana tlhahisoleseding ka ho:
 - latela ditaelo, dirisepe, dimmapa le di polane;
 - badisisa mananetafole le dipallo tsa TV bakeng sa ho fumana tlhahisoleseding e qohollehileng;
 - kgutsufatsa seratswana - a hlwaya dintlha tsa sehlooho le polelo ya bohlokwa;
 - bala ditema ka hara kharikhulamo yohle (j.k. dibakakgakollo tsa ditikoloho tsa ho ithuta tse ding);
 - bala le ho arabela ditema tsa phedisano (j.k. mangolo);
 - hlwaya dintlha tsa setaele tse tsamaelanang le babohi ba mametseng (maemong a hlophisitsweng le a sa hlophiswang).

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 3 (Se tswela pele)

HO BALA LE HO BOHA

Moithuti o kgona ho bala le ho boha, ho fumana tlhahisoleseding le boithabiso hape a arabele ka bohlokolosi ho bokgabane ba botjhaba le ba maikutlo ditemeng tsa ho ithuta.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bala ditema tsa diphatlalatsi:
 - utlwisia sebopeho le moralo wa phatlatlatso le tsebiso tsa setjhaba.

- Balla boithabiso le tlhahiso leseding ka ho:
 - bala dibuka tse buang ka dintlha tsa nnete le tsa boiqapelo, a kgona ho bala boemong bo amohelehileng ba ho bala le ba puo);
 - hlahloba dibuka tlalehong e etswang ka dibuka;
 - bala le ho rarolla qaka tsa morabaraba wa mantswe.

Maemo a Tekolo

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bala ditema tsa diphatlalatsi:
 - bala le ho utlwisia seboleho le moralo wa makasini (j.k. makasine wa sekolo kapa makasine wa batjha).

- Balla boithabiso le tlhahisoleding ka ho:
 - bala dibuka tse buang ka dintlha tsa nnete le tsa boiqapelo, a kgona ho bala boemong bo amohelehileng ba ho bala le ba puo;
 - hlahloba dibuka tlalehong e etswang ka dibuka;
 - bala tlaleho e bonolo ya buka;
 - rarolla qaka tsa morabaraba wa mantswe.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bala ditema tsa diphatlalatsi:
 - lemoha ka moo dipapatso di susumetsang babadi ka teng ka ho:
 - sebedisa makgethi (ik e ntjha; e makatsang, entle):
 - sebedisa puo ya thothokisong, e jwaloka Poeletsamodumo
 - sebedisa keketeho,
 - sebedisa mahlale le batho ba tummeng ho bapatsa sehlahiswa;
 - Utlwisia seboleho le moralo wa makasine le ho bapisa le wa koranta.

- Balla boithabiso le tlhahisoleding ka ho:
 - bala dibuka tse ngata tse buang ka dintlha tsa nnete le tsa boiqapelo, a kgona ho bala boemong bo amohelehileng ba ho bala le ba puo;
 - bala mefuta e metjha ya ditema (j.k. dayari ya hae);
 - hlahloba dibuka tlalehong e etswang ka dibuka.
 - bala ditlaleho tse bonolo tsa dibuk a kapa tsa difilimi.
 - rarolla qaka tsa morabaraba wa mantswe.

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 3 (Se tswela pele)

HO BALA LE HO BOHA

Moithuti o kgona ho bala le ho boha, ho fumana tlhahisolededing le boithabiso hape a arabele ka bohlokolosi ho bokgabane ba botjhaba le ba maikutlo ditemeng tsa ho ithuta.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa dibuka tsa dipatlisiso le ho hodisa tlotlontswe:
 - sebedisa bukantswe.
 - bontsha tlotlontswe ya ho bala e pakeng tsa mantswe a tlwaelehileng a 1000 le 2500. Baithuti ba tla ithutang tikoloho (mabatowa) tse ding tsa ho ithuta ka puo ya bona ya tlatsetso; ba lokela hore ba ikemisetse ho tseba mantswe a 2500.

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa dibuka tsa dipatlisiso le ho hodisa tlrtlontswe:
 - sebedisa bukantswe.
 - bontsha tlrtlontswe ya tlrtlontswe ya ho bala e pakeng tsa mantswe a tlwaelehileng a 2000 le 3500. Baithuti ba tla ithutang tikoloho (mabatowa) tse ding tsa ho ithuta ka puo ya bona ya tlatsetso; ba lokela hore ba ikemisetse ho tseba mantswe a 3500.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa dibuka tsa dipatlisiso le ho hodisa tlrtlontswe:
 - sebedisa leqephe la dikahare le tshupane ho fumana tlhahisoledsing.
 - sebedisa bukantswe;
 - bontsha tlrtlontswe ya tlrtlontswe ya ho bala e pakeng tsa mantswe a tlwaelehileng a 5000. Baithuti ba tla ithutang tikoloho (mabatowa) tse ding tsa ho ithuta ka puo ya bona ya tlatsetso; ba lokela hore ba ikemisetse ho tseba mantswe a 5000.

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 4

HO NGOLA

Moithuti o kgona ho ngola ditema tse fapaneng tsa dintlha le tsa boiqapelo bakeng sa merero e fapaneng e phatlalletseng.

Re tseba sena ha moithuti a

- Ngola ka sepheo sa ho fetisa tlhahisoleding ka ho:
 - rala le ho ngola mabitso mmapeng, didaekeramong, dikerafong, ditjhateng;
 - ngola manane a nang le dihlooho;
 - ngola ditaelo tse bonolo;
 - ngola phetelo ya diketsahalo;
 - Hlahisa mohopolo wa hae ka ho ngola (j.k. hore buka e ne e le monate kapa jwang);
 - sebedisa sebopaho se itseng sa ho ngola tekolo ya buka.

- Ngola bakeng sa merero ya setjhabeng.
 - a ngola ditsebiso kapa melaetsa e bonolo.

Maemo a Tekolo

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ngola ka sepheo sa ho fetisa tlhahisolededing ka ho:
 - rala le ho ngola mabitso mmapeng, didaekeramong, dikerafong, ditjhateng;
 - ngola tatellano ya ditaelo;
 - ngola phetelo ya diketsahalo;
 - ngola dirisepe;
 - ngola tlhaloso tse kgutshwanyane tsa batho, dintho le tshebetso tse bonolo tse nang le dikgato;
 - hlahisa maikutlo a hae ka ho ngola, ebile a a tshehetsha ka (j.k. hobaneng buka e ne e thabisa kapa e sa thabise);
 - ngola tekolo ya buka.
- Ngola bakeng sa merero ya setjhabeng.
 - a ngola melaetsa e mekgutshwanyane e jwalo ka ya posekarete.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ngola ka sepheo sa ho fetisa tlhahisolededing ka ho:
 - rala le ho ngola mabitso mmapeng, didaekeramong, dikerafong, ditjhateng;
 - ngola tlhaloso tse kgutshwanyane tsa batho, dintho le tshebetso tse bonolo;
 - ngola tlaleho e bonolo ka ho sebedisa mohlala (j.k. ya diteko tsa saense);
 - hlahisa maikutlo a hae ka ho ngola, ebile a a tshehetsha ka (j.k. hobaneng thothokiso e nngwe e le boemong bo phahameng ho feta e nngwe);
 - ngola tekolo ya buka.
- Ngola bakeng sa merero ya phedisano:
 - a ithusa ka mohlala, a ngola lengolo le bonolo la setswall;
 - lemoha ho se tshwane pakeng tsa setaele se tlwaelehileng le se sa tlwaeleheng (j.k. kgetho ya mantswé);
 - lemoha phapano pakeng tsa puo/ho bua le ho ngola;
 - ngola ho bontsha seo a se nahanang (j.k. dayari).

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 4 (Se tswela pele)

HO NGOLA

Moithuti o kgona ho ngola ditema tse fapaneng tsa dintlha le tsa boiqapelo bakeng sa merero e fapaneng e phatlalletseng.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ngola ka boiqapelo ka ho:
 - sebedise mawa kapa mekgwa e itseng ya ho ngola ditema tsa boiqapelo:
 - ▶ maetsisamodumo,
 - ▶ mantswe a qalang ka modumo o tshwanang (j.k. roma; rona),
 - ▶ phetapheto ya sebopheho se itseng ho bopa morethetho wa thothokiso (j.k. Botaleng, o motala. Bosehleng, o mosehla, Botshong o motsho);
 - ka tshehetso/thuso e hlophisitsweng, a ka kgona ho ngola puisano, teramanyana;
 - ka tshehetso e hlophilweng, a ka kgoha ho ngola pale e bonolo.
- Etsa ditema tsa diphatlalatsi tsa tlhahisoleding:
 - a ka ngola phousetara kapa tsebiso e bonolo.

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ngola ka boiqapelo ka ho:
 - ngola tshwantshiso kapa puisano;
 - ngola pale e kgutshwanyane;
 - sebedise mawa kapa mekgwa e itseng ya ho ngola ditema tsa boiqapelo:
 - ▶ maetsisamodumo,
 - ▶ mantswe a qalang ka modumo o tshwanang,
 - ▶ ho etsa ntho, e etse se etswnag ke motho (j.k. jwang bo a bina);
 - ▶ pheta sebopheho se tshwanang ho bopa morethetho wa thothokiso le paterone.
- Etsa ditema tsa diphatlalatsi tsa tlhahisolededing:
 - a ka ngola phousetara kapa tsebiso.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ngola ka boiqapelo ka ho:
 - bontsha ntshetso pele bokgonging ba ho ngola dipale, ditswantshiso le dipuisano (j.k. ka ho sebedisa puo ya thothokiso ho ngola dihlooho tse hohelang, le ka ho kenyelletsa puisano kapa pale).
- Etsa ditema tsa diphatlalatsi tsa tlhahisolededing ka ho:
 - etsa phousetara, papatso e bonolo le pampiri ya dipotso tse reretsweng ho fihlella se itseng.
 - ngola tlaleho e bonolo ya ditaba.

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 4 (Se tswela pele)

Maemo a Tekolo

HO NGOLA

Moithuti o kgona ho ngola ditema tse fapaneng tsa dintlha le tsa boiqapelo bakeng sa merero e fapaneng e phatlalletseng.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa tsebo e holang ya sebopoho sa puo le tshebediso ka ho:
 - ngola diratswana ka ho sebedisa mehlala eo a e filweng;
 - peleta mantswe a tlwaelehileng ka nepo;
 - qala ho sebedisa mefuta e fapaneng ya matshwao a ho bala (j.k. sehonyetsi).

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebetsa le mongolo jwalo ka tsela ya tshebetso le ho Sebedisa tsebo e holang ya thutapuo le tshebediso ka ho:
 - ngola mekgwaritso kapa mosebetsi o qalang oo e seng o phethahetseng;
 - bala ka tshekatsheko;
 - fumana tlalehopoeletso ho tswa titjhereng le ho baithuti ba bang;
 - boela a ngola ka mora tlalehopoeletso.

- Sebedisa tsebo e holang ya seboleho sa puo le tshebediso ka ho:
 - qala ho utlwisia phapano setaeleng sa ho ngola (j.k. setaele se buuwang kapa se sa tlwaeleheng le se ngolwang kapa se tlwaelehileng);
 - peleta mantswe a tlwaelehileng ka nepo;
 - sebedisa mefuta e fapaneng ya matshwao a ho bala (j.k. matshwao a di a bulwa di a kwalwa).

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia mongolo jwalo ka tsela ya tshebetso le ho Sebedisa tsebo e holang ya thutapuo le tshebediso ka ho:
 - ngola mekgwaritso kapa mosebetsi o qalang oo e seng o phethahetseng, a e bala ka tshehollo, a fumana tlalehopoeletso ho tswa ho titjhere le baithuti mmoho mme a phete mosebetsi oo hape;
 - utlwisia phapano pakeng tsa:
 - ▶ ho pheta mosebetsi (a fetola dikahare le seboleho) le,
 - ▶ ho lokisa diphoso;
 - lokisa mongolo ka ho sebedisa:
 - ▶ tsebo ya seboleho (j.k. thutapuo, mopeleto, matshwao a puo, diphapano tsa thutapuo pakeng tsa puo ya hae le ya tlatsetso) le,
 - ▶ disebediswa (j.k. bukantswe).

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 5

HO NAHANA LE HO FANA KA MABAKA

Moithuti o kgona ho sebedisa puo ho nahana, ho fana ka mabaka, ho fumana, ho hlophisa le ho sebedisa tlhahisoleseding bakeng sa ho ithuta.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa puo dikgutlong tsohle (ka hara) tsa kharikhulamo:
 - a hlalose dikgopolokutlwisiso tse sebedisitsweng ka hara tikoloho (mabatowa) tsa ho ithuta tse ding (j.k. Phepo e ntle e haloswang tikolohong ya phadimeho ho tsa bophelo);
 - a tseba, a kgona ho sebedisa tlolontswe ya tikoloho (mabatowa) tsa ho ithuta tse ding;
 - utlwisia le ho etsa ditema tse sebedisitsweng ka hara tikoloho (mabatowa) tsa ho ithuta tse ding.

Maemo a Tekolo

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa puo ka hara dikgutlo tsohle tsa kharikhulamo ka ho:
 - hhalosa mehopolo e meng ho tswa ditikoloho tsa ho ithuta tse ding (j.k. komello mahlaleng a phedisano);
 - tseba le ho kgona ho sebedisa tlrtlontswe ya tikoloho tsa ho ithuta tse ding (j.k. mahlale);
 - utlwisia le ho hlahisa ditema tse sebediswang Tikolong tsa ho Ithuta tse ding (j.k. tlhaloso ya tshebetso, e bonolo, ya thekenoloji kapa ya phadimeho ho tsa bophelo).
 - a bala le ho latela ditaelo bakeng sa diteko tse bonolo tsa saese.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa puo ka hara dikgutlo tsohle tsa kharikhulamo ka ho:
 - hhalosa mehopolo e meng ho tswa Tikolohong tsa ho Ithuta tse ding (j.k. moqadi wa kgwebo);
 - ntsha tlhahisoleseding e sebediswang Dipuong le Tikolong tsa ho Ithuta tse ding;
 - tseba le ho kgona ho sebedisa tlrtlontswe ya Tikoloh tsa ho Ithuta (j.k. mahlale/saense);
 - utlwisia le ho hlahisa ditema tse sebediswang Ditikolohong tsa ho Ithuta tse ding (j.k. ho bala ditaelo tse bonolo tsa diteko tsa saense, ka thuso mme a ngola diphetho).

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 5 (Se tswela pele)

HO NAHANA LE HO FANA KA MABAKA
Moithuti o kgona ho sebedisa puo ho nahana, ho fana ka mabaka, ho fumana, ho hlophisa le ho sebedisa tlhahisoleseding bakeng sa ho ithuta.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa puo bakeng sa ho nahana ka ho:
 - araba le ho qala ho botsa dipotsa tse rarahaneng (j.k. Hobaneng..? O hopola jwang..?);
 - hlahlamanya dintho ho ya ka tsela eo ba e filweng (j.k. qala ka tsa kgale, a qetele ka tse ntjha.);
 - hlophisa dintho (mefuta e fapaneng ya dipalangwang) ho latela boemo bo behilweng (j.k. sepheo, bokgoni ba tsona);
 - lemoha ho tshwana pakeng tsa ntho (j.k. pakeng tsa serwalankgwana (helikoptara) le sefofane);
 - hlokomele dikarolo tseo ntho e le nngwe e bopilweng ka tsona (j.k. koloi: e na enjene; mabidi; dithaere);
 - hhalosa sesosa le sephetho (ditholwana);
 - hlahisa maikutlo mme ba fana ka mabaka a tshetsang;
 - ka tshehetso ya titjhere buisana ka melemo le bobo ba se itseng, a thuswa (j.k. ba ho tsamaya/eta ka tekesi);
 - ngola tlhaloso tse bonolo mme a be a fane ka mehlala (j.k. ho nyalyana mehopolo le ditlhaloso tsa yona le mohlala).
- Bokella le ho ngola/rekota tlhahisoleseding ka tsela tse fapaneng ka ho:
 - hhalosa tshebetso tse tswellang tse bonolo ka molomo; ka tshehetso a di hhalosa ka ho ngola;
 - rala le ho ngola mabitso dimmapeng tse bonolo, meralong, ditjhateng, dikerafong, le didaekeramong.

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa puo bakeng sa ho nahana ka ho:
 - a araba, a qala ho botsa dipotsa tsa rarahaneng (j.k. Hobaneng ba sa ka ba...? O ne o ka etsang?);
 - a botsa malabana le tema e ngotsweg;
 - a beha dintho ka tatellano (j.k. dikgato tsa tshebetso e ang le mehato);
 - a hlophisa dintho ho ya ka maemo a behilweng (j.k. dinyantshi le tseo e seng dinyantshi);
 - qoholla ditshwano le diphano mahareng a dintho;
 - a kgetholla dikarolo nthong e felletseng;
 - a hlahisa sesosa le sephetho;
 - hlahisa mehopolo/dintlhakemo le mabaka a tsona;
 - buisana ka melemo le bobo;
 - ka thuso, o ngola ka melemo le bobo (j.k. ho di tlatsa lenanetafoleng);
 - fana ka ditthaloso tse bonolo mme a fane ka mehlala.

- Bokella le ho ngola tlhahisoleding ka tsela tse fapaneng ka ho:
 - hhalosa ketso e tswellang ka molomo le ho e ngola;
 - rala, taka le ho ngola mabitso dimmapeng, dipolaneng, ditjhateng, dikerafong, le didaekeramong.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa puo bakeng sa ho nahana ka ho:
 - araba le ho botsa dipotso tse rarahaneng (j.k. O ka nahana ka tlhaloso e nngwe bakeng sa hoo?);
 - hlahlamaya dintho ho ya ka maemo a behilweng;
 - sekaseka ditjhebeho/matshwao a kgethollang dintho hore a tle o kgone ho di hlophisa;
 - qolla ditshwano le diphapano mahareng a dintho;
 - kgetholla dikarolo ho se phethahetseng;
 - hlahisa sesosa le sephetho;
 - buisana ka tse melemo le bobo mme a ngola ka tsona;
 - hlahloba, le ho etsa kgetho le dikahlolo mme o fane ka mabaka a tsona;
 - ngola ditthaloso le ho fana ka mehlala.

- Bokella le ho ngola/rekota tlhahisoleding ka ditsela tse fapaneng ka ho:
 - etsa diphuputso tse bonolo (j.k. tekolo ya sephethepheth);
 - rala, ngola mabitso dimmapeng, ditjhateng, dikerafong le didaekeramong).

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 5 (Se tswela pele)

HO NAHANA LE HO FANA KA MABAKA
Moithuti o kgona ho sebedisa puo ho nahana, ho fana ka mabaka, ho fumana, ho hlophisa le ho sebedisa tlhahisolededing bakeng sa ho ithuta.

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Tlosa tlhahisolededing mokgweng o mong ho e isa ho o mong ka ho:
 - mamela puo e kgutshwanyane mme a ngola tlhahisolededing eo hodima tjhate, kapa a ngole mabitso didaekeramong.
 - sebedisa tlhahisolededing ho tswa temeng e ngotsweng ho etsa kerafo kapa ditjhate, kapa ho ngola mabitso daekeramong.
 - sebedisa tlhahisolededing e tswang tjhateg, kapa daekeramong ho ngola tema e kgutshwane.

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Tlosa tlhahisolededing mokgweng o mong ho e isa ya ho o mong ka ho:
 - mamela puo le ho ngola tlhahisolededing tjhateng kapa daekeramong.
 - sebedisa tlhahisolededing e tswang ditshwantshong kapa ditemeng tse ngotsweng, a etsa dikerafo kapa a ngola mabitso daekeramong;
 - sebedisa tlhahisolededing e tswang tjhateng, kerafong kapa daekeramong ho ngola tema;
 - etsa kgutsufatso ya mmapa wa tlhalohanyo wa tema e kgutshwane.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Tlosa tlhahisolededing mokgweng o mong a e ise ho o mong ka ho:
 - mamela puo mme a ngola/rekota tlhahisolededing tjhateng kapa a ngola mabitso daekeramong.
 - sebedisa tlhahisolededing e tswang temeng e bohuwang kapa e ngotsweng, ho etsa kerafo, tjhate kapa a ngola mantswe daekeramong;
 - sebedisa tlhahisolededing e tswang tjhateng, kerafong kapa daekeramo ho ngola tema;
 - etsa kgutsufatso ya mmapa wa tlhalohanyo wa tema e kgutshwanyane.

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 6

SEBOPEHO SA THUTAPUO LE

TSHEBEDISO

Moithuti o a tseba mme o kgona ho sebedisa medumo, tlolontswe le thutapuo ya puo ya tlatsetso.

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia mme a sebedisa mefuta ya dipotso e kang:
 - hobaneng ...?
 - na o kile wa ...?
 - nahana hore ...?

- Sebedisa makgathe ao a ithutileng ona Mophato wa Motheo, ho buisana le ba bang ka ona le ka ho a ngola:
 - lekgathe lejwale (j.k. o rata papadi);
 - lekgathe lejwale letsnelly (j.k. O ntse a ja; o sa ja);
 - lekgathe lejwale lephethi (j.k. Ke qetile; Ke robetse);
 - lekgathe lefetile (j.k. Re ile ra mmona maobane);
 - lekgathe letlang (j.k. Ke tla le ruta hosane; ba tla

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia le ho seedisa mefuta dipotso e kang:
 - hobaneng o sa ...?
 - o nahana eng?

- Sebedisa seboleho sa puo ho buisana ka molomo le ka ho ngola ka ho:
 - sebedisa makgathe a rutilweng Mophatong o fitelng ho buisana le ka ho ngola;
 - sebedisa lehokamoetsi (j.k. o ja nama);
 - sebedisa leetswa ho bueng le ho ngoleng: ho lekgathe lejwale (j.k. Kgauta e rashwa Afrika Borwa).

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia le ho sebedisa dipotso tse kang ka ho:
 - hobaneng o nahana ...?
 - hobaneng e sa...?

- Sebedisa seboleho sa puo ho hokahana ka puo le ka ho ngola ka ho:
 - sebedisa makgathe;
 - lejwale;
 - lefetile letswelli, lefetile lephethi letswelli (j.k. ke ne ke bohole TV ha e etsahala, ha e sale a bohole ho tloha ka hora ya leshome);
 - sebedisa lebopi la kganyetso (j.k. Ha ke rate, ha a na yona);
 - ntshetsa pele tshebediso ya makopanyi (j.k. leha, empa, fela);
 - sebedisa pehelo hokana ka puo le ka ho ngola (j.k. ha nka hapa tjhelete, ke tla o rekela dijo);
 - sebedisa mahokedi le makgething (mahokakgethi);
 - sebedisa dipapiso (j.k. jwalo ka, sa, ba);
 - atolosa tshebediso ya makgethi.

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 6
(Se tswela pele)

Maemo a Tekolo

SEBOPEHO SA THUTAPUO LE TSHEBEDISO

Moithuti o a tseba mme o kgona ho
sebedisa medumo, tlottlontswe le thutapuo
ya puo ya tlatsetso.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia le ho sebedisa mathusi ho bontsha kgoneho; kakanyo le tlhokeho:
 - nka ya moketjaneng;
 - nke ke ka ya moketjaneng;
 - ke ne nka ya moketjaneng;
 - ke tlameha ho ya moketjaneng;
 - ha a tlameha ho ya moketjaneng;
 - ho tsuba ho tla lematsa bophelo ba hao;
 - ho ja haholo ho ka lematsa bophelo ba hao.
- Utlwisia le ho sebedisa mahlalosi:
 - mahlalosi a nako (j.k. ba tlohile motsheare; mahlalosi a sebaka/tulo j.k. re tswa sekolong).
- Utlwisia le ho sebedisa bonngwe le bongata mabisong.
- Marbitso a tlwaelehileng (j.k. kgomo e le nngwe; dikgomo tse pedi).

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa leetswa (j.k. Mohala o ile wa sibollwa ka ngwahakgolo wa 20):
 - sebedisa pehelo ho buisana ka ho bua le ka ho ngola (j.k. ha a ka sebetsa ka thata o tla atleha);
 - sebedisa mahokedi ho buisana ka ho bua le ka ho ngola. (j.k. dijo di dutse tafoleng, namane e balehile);
 - sebedisa makgethi a mang jwalo ka a bapisang dikgato (j.k. ena e kgolwanyane ho, athe eno e theko e boima haholo).
- Utlwisia le ho sebedisa polelonolo ka ho:
 - utlwisia sebopoho sa polelonolo;
 - a hokela polelo ka empa;
 - a hlopholla polelonolo (j.k. ntja/e lelekisa/kgomo).

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia polelomararane ka ho:
 - sebedisa dipolelwana kgethi (j.k. Moshanyana ya balehileng sekolo, o tla bua nnete ha ntatae a fihla);
 - sebedisa tlohelo mantswe a itseng (j.k. Batho ba bang ba ruile, ba bang ba futsanehile).

Kereiti ya 4

Sephetho sa ho Ithuta sa 6 (Se tswela pele)

SEBOPEHO SA THUTAPUO LE TSHEBEDISO

Moithuti o a tseba mme o kgona ho sebedisa medumo, tlolontswe le thutapuo ya puo ya tlatsetso.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Mabitso a se nang bongata (j.k. bodutu, borena, bohlanya).
- Mabitso a nang le bongata feela (j.k. metsi, madi; mathe).
- Utlwisia seboleho sa polelonolo ka ho:
 - a kopanya dipolelo ka, ‘le’;
 - a hlopholla polelonolo (j.k. motho/o nwa/metsi).
- Hodisa tlolontswe ka ho:
 - hlwaya mahlalosonngwe (j.k. kgapha; keledi);
 - hlwaya malatodi (j.k. nonne; otile);
 - a sebedise bukantswe eo a iketseditseng.
- A utlwisia mantswe a ka bang 2000 ho isa ho 3500 a tlwaelehileng puong e buuwang ha a qeta sehlopha sa 4. Baithuti ba tla ithutang tikoloho (mabatowa) tse ding tsa ho ithuta, ka puo ya bona ya tlatsetso; ba ikemisetse ho tseba mantswe a 3500.

Kereiti ya 5

Kereiti ya 6

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Hodisa tlrtlontswe ya hae ka ho:
 - hlropholla popeho ya mantswe (ruta, moruti, ja sejo kapa dijo);
 - sebedisa bukantswe eo a iketseditseng yona.
- Utlwisia mantswe a pakeng tsa 3000 le 4500 a buuwang kgafetsa maemong a loketseng, qetellong ya sehlopha sa 5. Baithuti ba tla ithuta tikolohlo tsa ho ithuta tse ding ka puo ya bona ya tlatsetso, ba lokelang ho ikemisetsa ho tseba mantswe a 4500.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Hodisa tlrtlontswe ya hae:
 - elellwa mantswe a tsamayang mmoho (j.k. kofi e loetseng empa e sang e matla);
 - mantswe a ngolwang ka ho tshwana empa moeelo o fapanie (j.k. seba; seba, bopa; bopa);
 - mantswe a atiswang ho fapanywa (j.k. ditokiso/ditukiso).
- Ultwisia mantswe a mahareng a 4000 le 5500 a sebediswang kgafetsa maemong a loketseng, qetellong ya sehlopha sa 6. Baithuti ba tla ithutang tikolohlo tsa ho ithuta tse ding ka puo ya bona ya tlatsetso, ba ikemisetse ho tseba mantswe a 5500.

KGAOLO YA 4

MOPHATO O PHAHAMENG

(KEREITI 7-9)

SELELEKELA

Dihlopheng/Dikereiting tsa 7 - 9 baithuti ba itokisetsa thuto e tswelang pele le kwetliso, bakeng sa bophelo le mosebetsi lefatsheng la batho ba baholo. Ka lebaka leo ba lokela ho fihlella maemo a phahameng a bokgoni ba ho mamela; ba ho bua; ba ho ngola le ho nahana. Diphetho tsa ho Ithuta puo le Maemo a Tekolo, di hatella/matlafatsa bokgoni ba boiphediso le ba ho ithuta.

Mophatong ona baithuti ba lokela ho:

- Kgona ho fana ka mabaka ka boikemelo ba sebedisa puo;
- Kgone ho phehisana ka dintlha tsa bohlokwa, ho kenyelletswa ditokelo tsa botho le tsa tikoloho;
- Ba le tsebo ka tsa boiphediso le menyetla ya ntshetsopele ya thuto;
- Ho ba le tsebo ka ditokelo le boikarabello ba hae jwalo ka moahi naheng ya demokerasi, e nang le baahi ba botjhaba bo fapaneng.

Tsepamiso ya maikutlo

Baithuti ba tla bala le ho ngola mefuta e fapaneng ya ditema tse rarahaneng, ka dikgato tse kgolwanyane tsa boikemelo ho feta dihlopheng (dikereiting) tse qalang. Ditema di tla kenyelletsa tse ding tse amanang le ditikoloho tse ding tsa ho ithuta (j.k. Mahlale a Phedisano le Mahlale a Tlhaho). Ba tla ithuta ho ngola ditema tse telele ho teha mohlala: Ho tloha-

- Dipolelong le diratswaneng tse bontshang tshebetso e tswellang ho ngoleng tlaleho/raporoto e felletseng ya mahlale;
- Ngoleng palekgutshwe ka bophelo ba hae ho ya ho ho ngoleng ngolophelo ya maqhepe a mmalwa. Baithuti ba tla bala le ho ngola ditema tse kenyelletsang disebediswa tse bohuwang, dikerafo le mesebetsi ya dipalo (j.k. ditshwantsho, didaekeramo le dipalopalo). Ba tla ntshetsa pele boqhetseke moralong le sebopethong.

Bokgoni ba ho ithuta ba boithuto ba bophelo bohole

Baithuti ba tla ntshetsa pele bokgoni ba ho ithuta bo hlokohalang bakeng sa boithuto ba ka nako tsohle. Ba tla ithuta ho:

- Bala ka tsela tse fapaneng bakeng sa dipheo tse fapaneg;
- Ntlafatsa lebelo la bona la ho bala;
- Bala ka ho okola ka hodimo le ka botebo;
- Kgutsufatsa ditema;
- Sebedisa mehlodi ya ho batlisisa e kang dibukantswe, diensaetlelopedia, le internet;
- Sebedisa mokgwa wa katamelo o hlokolosi ditemeng le ho tlhahisoleding.

Ela Hloko: Dihlopheng tsa 7, 8 le 9, baithuti ba tla qala ho bala dibuka tseo ba di kgethetsweng.

DIPHETHO TSA HO ITHUTA

Sephetho sa ho ithuta sa - 1: Ho Mamela

Moithuti o kgona ho mamela bakeng sa ho fumana tlhahisolededing, boithabiso le ho arabela ka tshwanelo le ka tshekatsheko e tebileng maemong a fapaneng.

Puong ya tlatsetso, ho mamela ke mohlodi wa bohlokwa bakeng sa tsebo ya puo e ntjha (j.k. tlotsontswe, maele, thutapuo, tsebo ya botjhaba le phedisano).

Sephetho sa ho ithuta sa - 2: Ho Bua

Moithuti o kgona ho buisana ka boitshepo le nepahalo ka puo e buuwang maemong a fapaneng.

Ho ithuta puo ya tlatsetso ka boitshepo le ka bohlale, ke phephetso mme baithuti ba hloka menyetla e mengata, tshehetso le kgothatso hore ba atlehe ho sena.

Sephetho sa ho ithuta sa - 3: Ho Bala le ho Boha

Moithuti o kgona ho bala le ho boha bakeng sa ho fumana tlhahisolededing le boithabiso hape a arabele ka bohlokolosi ho bokgabane ba botjhaba le ba maikutlo ditemeng.

Ho bala ho bohlokwa bakeng sa ntshetsopele ya puo, boithabiso le bakeng sa ho ithuta ka lefatshe. Hape ho bala ke motheo wa ho ngola.

Sephetho sa ho ithuta sa - 4: Ho Ngola

Moithuti o kgona ho bala ditema tse fapaneng tsa dintlha le tsa boiqapelo bakeng sa merero e mengata e phatlalletseng.

Ho ngola ho hokelletswe ho baleng mme ke sesebediswa sa bohlokwa sa ho nahana le ho ithuta ka hara kharikhulamo yohle. Ke mokgwa wa boitsebahatso le boikgodiso. Ho bohlokwa le bakeng sa ntshetsopele ya ho ithuta le bakeng sa ho ba moahi ya atlehileng.

Sephetho sa ho ithuta sa - 5: Ho Nahana le ho Fana ka Mabaka

Moithuti o kgona ho sebedisa puo ho nahana le ho fana ka mabaka, ho fumana, ho hlophisa le ho sebedisa tlhahisolededing bakeng sa ho ithuta.

Moithuti o tla utlwisia mehopolo e thata haholo, a ntshetse pele bokgoni ba ho nahana bo raraheneng, a tswele pele ho ithuta mawa a ho fumana tlhahisolededing tikolohong tse ding tsa bona tsa ho ithuta. Tsena di tla thusa ho bula menyako bakeng sa thuto ya ka nako tsohle.

Sephetho sa ho ithuta sa - 6: Sebopheho sa Thutapuo le Tshebediso

Moithuti o tseba ho sebedisa medumo, mantswe le thutapuo ho hlahisa le ho toloka ditema.

Tsebo e ntle ya thutapuo le tlrtlontswe e bohlokwa bakeng sa ho bala ho otlolohileng, ho ngola le ho bua ka bokgeleke. Thutapuo le tlrtlontswe di lokela ho rutwa maemong a tshwanetseng, di hokahanngwe le ho bala, ho ngola, ho mamela le ho bua.

MAEMO A TEKOLO LE DITEMA

Dikarolong tse latelang, Maemo a tekolo a Sephetho ka seng ho tla nehelanwa ka wona sehlopheng/kereiting kang. Mehlala ya ditema tse ka sebediswang bakeng sa ho ithta puo ka tsela e hokahantsweng ho fanwe ka yona. Mehlala ena ha se yona feela, o ka eketsa ho ena ka ho kgetha ditema tse loketseng ebile di fumaneha.

Ditema tse Kgothaleditsweng

Tsa molomo:

- Dipale
- Ditshomo
- Dipina
- Dithothokiso
- Metlae
- Ditaelo
- Ditshupiso tsa dibaka
- Dithhaloso tsa batho le tsa dintho
- Ditlaleho tsa diketsahalo
- Dipuisano
- Dipuisano tse hlaphisitsweng
- Dipapatsa seyalemoyeng/radiong
- Mananeo a dipuisano seyalemoyeng/radiong

Tse ngotsweng le tse bohuwang:

- Dibuka (tse buwang ka dintho tsa nnete le tsa maiqapelo)
- Dikoranta
- Makasine
- Dithothokiso; Dipampitshana tsa ditaba tsa tshwantshiso
- Didayari
- Ditema tsa ho etsa ntho ka tsela e itseng (ditaelo diresepe)
- Tlhaloso ya dintlha
- Diraporoto (j.k. Tsa Mahlale)
- Dibukakgakolo tsa ditikoloho tse ding tsa ho ithuta
- Ditsebiso
- Ditekolo tsa dibuka
- Manane a supang dinako
- Diphousetara
- Didayakeramo, dikerafo, le ditjhate
- Dimmapa
- Ditshwantsho
- Morabaraba wa mantswe
- Dikhathunu
- Dikhomiki
- Dibuka tsa mehlodi (j.k. Dibukantswe, ensaetlelopedia)

Kereiti ya 7

Ditema tse Kgothaleditsweng

Diphatlalatsi tse phatlalatsang tlhahisoleseding ka bongata

- Mananeo bana a TV
- Dipapatso tsa TV
- Difilimi le divideo
- Di CD ROMO le internete (moo e leng teng)

Ditema tse Kgothaleditsweng

Tsa molomo:

- Dipale
- Ditshomo
- Dipina
- Dithothokiso
- Metlae
- Ditaelo
- Ditshupiso tsa dibaka
- Melaetsa (j.k. melaetsa ya mohala)
- Dithhaloso tsa batho, dintho le dibaka
- Ditlaleho tsa diketsahalo
- Dipuisano
- Dipuisano tse hlaphisitsweng
- Dipapatsa tsa seyalemoyeng/radiong
- Mananeo a dipontsho tsa dipuisano

Ditema tse Kgothaleditsweng

Tse ngolang/Tse bohuwang:

- Dibuka (tse buwang ka dintho tsa nnete le tsa maiqapelo)
- Dikoranta
- Makasine
- Dithothokiso;
- Dipampitshana tsa ditaba tsa tshwantshiso
- Didayari
- Diposekarata
- Ditema tsa tsamaiso (ditaelo)
- Tlhaloso ya dintlha
- Diraporoto (j.k. Tsa Mahlale)
- Ditlhaloso
- Dibukakgakolo ho tswalditikolohong tse ding tsa ho ithuta
- Dipapatso
- Ditsebiso
- Diphousetara
- Ditekolo tsa dibuka le thelevishene
- Dimemo
- Manane a supang dinako le dipallo (tsa manane a thelevishene)
- Didayakeramo, dikerafo, le ditjhate
- Morabaraba wa mantswe
- Dikhathunu
- Dibuka tsa mehlodi (j.k. Dibukantswe, ensaetlelopedia)

Diphatlalatsi tse phatlalatsang tlhahisoleseding ka bongata:

- Mananeo a bana a thelevishene (TV)
- Tsa bolepi (maemo a lehodimo)
- Dipapatso tsa TV
- Difilimi le Divideo
- Di CD- ROMO le internete (moo di leng teng)

Ditema tse Kgothaleditsweng

Tsa molomo:

- Dipale
- Ditshomo
- Dipina
- Dithothokiso
- Metlae
- Ditaelo
- Ditshupiso tsa dibaka
- Dithhaloso tsa batho, dintho, dibaka le tsamaiso
- Ditlaleho tsa diketsahalo
- Dipuisano
- Hlahlobo ka tshebediso ya dipotso tse hlophisisweng
- Dipuisano tse hlophisisweng
- Ditaba tsa seyalemoyeng/radiong
- Tlaleho ka maemo a lehodimo

Tse ngolang/Tse bohuwang:

- Dibuka (tse buwang ka dintho tsa nnete le tsa maiqapelo)
- Dikoranta
- Makasine
- Dithothokiso
- Dipampitshana tsa ditaba tsa tshwantshiso
- Didayari
- Diposekarata le mangolo
- Ditema tsa tsamaiso (ditaelo)
- Tlhaloso ya dintlha
- Diraporoto
- Dithhaloso
- Dibukakgakolo ho tswa ditikolohong tse ding tsa ho ithuta
- Dipapatso
- Ditsebiso
- Diphousetara
- Ditekolo tsa dibuka le thelevishene
- Didayakeramo, dikerafo, le ditjhate
- Dibuka tsa mehlodi (j.k. Ensaetlelopedia)

Kereiti ya 9

Ditema tse Kgothaleditsweng

Diphatlalatsi tse phatlalatsang tlhahisoleseding ka bongata:

- Mananeo a TV
- Tsa bolepi (maemo a lehodimo)
- Dipapatso
- Difilimi le divideo
- Di CD-ROMO le internete (moo e leng teng)

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 1

Maemo a Tekolo

HO MAMELA

Moithuti o kgona ho mamela bakeng sa ho fumana tlhahisoleseding, boithabiso le ho arabela ka tshwanelo le ka tshekatsheko e tebileng maemong a fapaneng

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia le ho ananela dipale ho kenyelleditswe le tseo a di phetelwang ke baithuti ba bang ka:
 - arabela ka maikutlo le ka tshekatsheko, a botsa a be a arabe dipotso;
 - hlahloba ketsahalo ya ho pheta pale le ho fana ka tlalehopoeletso.
- Utlwisia ditema tsa molomo (j.k. ho bolela ka botlalo; kgaso ya dipapadi radiong) ka:
 - araba dipotso tse bothata bo ntseng bo nyoloha);
 - hlwaya ntlhakemo (j.k. ho ela hloko tlaleho tse pedi tsa ketsahalo e le nngwe);
 - ka tshehetso ya mosuwe a kgone ho pheta se ileng sa bolewa le ho se kgutsufatsa
- Mamela hore a fumane tlhahisoleseding e qoholehileng:
 - etsa mekgwaritso ya dintlha (j.k. tlatsa seo a se filweng, ho etsa lenane la dintlha);
 - sebedisa tlhahisoleseding ho tlatsa lenane kapa ho ngola mabitso setshwantshong se radilweng.

Kereiti ya 8

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia le ho ananela dipale ho kenyelleditswe le tseo a di phetelwang ke baithuti ba bang ka ho:
 - arabela ka maikutlo le ka tshekatsheko, a botsa a be a arabe dipotso;
 - hlahloba mawa a ketsahalo ya ho pheta pale le ho fana ka tlalehopoeletso.
- Utlwisia ditema tsa molomo (j.k. Dithothokiso le dipapadi tsa radiong) ka ho:
 - araba dipotso tse bothata bo ntseng bo nyoloha;
 - hlwaya ntlhakemo;
 - phetela le ho kgutsufatsa;
 - hlalosa matshwao a ditema tsa mefuta e fapaneng tse buuwang (j.k. dithothokiso kapa ditema tsa dintlha).
- Mamela hore a fumane tlhahisoleseding e qoholehileng:
 - ho iketsetsa mekgwaritso ya dintlha;
 - sebedisa tlhahisoleseding ho tlatsa lenane kapa ho ngola mabitso setshwantshong se radilweng.

Kereiti ya 9

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia le ho ananela dipale ho kenyelleditswe le tseo a di phetelwang ke baithuti ba bang ka ho:
 - arabela ka maikutlo le ka tshekatsheko, a botsa a be a arabe dipotso;
 - hlahloba mawa a ketsahalo ya ho pheta pale le ho fana ka tlalehopoeletso.
- Utlwisia ditema tsa molomo (j.k. Dipontsho tsa dipuisano tsa seyalemoyeng, ditema tse nang le dipalopalo) ka ho:
 - araba dipotso;
 - phetela le ho kgutsufatsa;
 - hlwaya ntlhakemo a be le bokgoni ba ho nehelana ka ntlhakemo ya tlatsetso e ka sebediswang sebakeng sa ya pele;
 - manolla matshwao a ditema tsa mefuta e fapaneng tse buuwang (j.k. dipuisano le pale).
- Mamela hore a fumane tlhahisoleseding e qoholehileng:
 - ho iketsetsa mekgwaritso ya dintlha;
 - sebedisa tlhahisoleseding ho tlatsa lenane kapa ho ngola mabitso setshwantshong se radilweng.

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 1
(Se tswela pele)

Maemo a Tekolo

HO MAMELA

Moithuti o kgona ho mamela bakeng sa ho fumana tlhahisolededing, boithabiso le ho arabela ka tshwanelo le ka tshekatsheko e tebileng maemong a fapaneng

Re tseba sena ha moithuti a:

- Mamela ka tjantjello dipuisanong ka ho:
 - ho arabela mehopolo le ho hlompha mehopolo ya ba bang;
 - ho kgothaletsa ba bang ho phehisa le ho arabela mehopolo ya bona;
 - ho hanana le se itseng ka boikokobetso, a sa kene ba bang hanong ha ba ntse ba bua.

Kereiti ya 8

Kereiti ya 9

Maemo a Tekolo

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Mamela ka tjantjello dipuisanong ka ho:
 - bontsha bolokolohi ba ho amohela mehopolo le ho sebetsana le mehopolo ya ba bang ka hlompho;
 - kgothaletsa ba bang ho phehisa le ho arabela mehopolo ya bona;
 - ikemisetsa ho phephetsa ba bang empa a etsa sena ka boikokobetso, a sa kene ba bang hanong ha ba ntse ba bua;
 - seholla mohopolo e seng motho.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Mamela ka tjantjello dipuisanong ka ho:
 - bontsha bolokolohi ba ho amohela mehopolo le ho sebetsana le mehopolo ya ba bang ka tshekatsheko le ka hlompho;
 - kgothaletsa ba bang ho phehisa le ho arabela mehopolo ya bona;
 - ikemisetsa ho phephetsa ba bang empa a etsa sena ka boikokobetso, a sa kene ba bang hanong ha ba ntse ba bua;
 - seholla mohopolo e seng motho.

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 2

HO BUA

Moithuti o kgona ho buisana ka boitshepo
le ka nepahalo ka puo e buuwang
maemong a fapaneng

Re tseba sena ha moithuti a:

- Fetolela puo ka ho:
 - pheta dipale tse teng puong ya hae ya lapeng, mme a di pheta ka puo ya tflatsetso.
- Sebedisa puo ya hae ya tflatsetso mabakeng a phedisano ka ho:
 - sebedisa puo mabakeng a mangata j.k. ho hlalisa maikutlo; ho etsa kgetho; ho fana ka dikeletso le ho etsa ditshitshinyo (ke nahana hore o lokela ho ... le tse ding);
 - ba le seabo dipapading tsa bonketsisane maemong a fapaneng a kenyelletsang mefuta e mengata ya puo (j.k. dipuisano tsa mohala tse hlophisitsweng le tse sa hlophiswang);
- Bontsha bokgoni bo holang ba ho sebedisa matshwao a puo e buuwang ho buisana: tse jwaloka kgatello ya mantswe, sehalo, le morethetho.

Maemo a Tekolo

Kereiti ya 8

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Fetolela le ho toloka puo ka ho:
 - pheta dipale tse teng puong a hae ya lapeng, mme a dipheta ka puo ya tlatsetso;
 - fetolela le ho toloka melaetsa.
- Sebedisa puo ya hae ya tlatsetso mabakeng a phedisano ka ho:
 - sebedisa puo mabakeng a mangata j.k. ho nehelana ka se itseng le ho mema (j.k. Ebe o tla rata...?) ho hana ho itseng (j.k. Ke mohau nke se...);
 - ba le seabo dipapading tsa bonketsisane maemong a fapaneng a kenyeltsang mefuta e mengata ya puo (j.k. ho tlaleha botlokotsebe sepoleseng);
- Bontsha bokgoni bo holang ba ho sebedisa matshwao a puo e buuwang ho buisana: a jwaloka kgatello ya mantswe, sehalo, le morethetho.

Kereiti ya 9

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Fetolela le toloka puo ka ho:
 - pheta dipale tse teng puong ya hae ya lapeng, mme a dipheta ka puo ya tlatsetso;
 - fetolela le ho toloka melaetsa;
 - fetolela le ho toloka puisano moo ho hlokahalang.
- Sebedisa puo ya hae ya tlatsetso mabakeng a phedisano ka ho:
 - sebedisa puo mabakeng a mangata j.k. ho etsa dikopo a ikokobeditse le ho kopa batho hore ba seke ba etsa ntho tse itseng (j.k. Ho ka ba jwang hore o seke wa...). Ho kopa thuso ho tswa metswalleng kapa bathong bao a sa ba tsebeng (j.k. Ntshwarele... ke ne ke botsa hore...);
 - a le seabo dipapading tsa bonketsisane maemong a fapaneng a kenyeltsang mefuta e mengata ya puo (j.k. ho hlahlolo ya dipotso tse hlophisitsweng moo a batlang mosebetsi teng);
- Bontsha bokgoni bo holang ba ho sebedisa matshwao a puo e buuwang ho buisana: tse jwaloka kgatello ya mantswe, sehalo, le morethetho.

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 2
(Se tswela pele)

Maemo a Tekolo

HO BUA

Moithuti o kgona ho buisana ka boitshepo
le ka nepahalo ka puo e buuwang
maemong a fapaneng

Re tseba sena ha moithuti a:

- Qala ho phehisana/ngangisana ka dintlha tsa phedisanong le tsa boitshwaro ka ho:
 - arolelana boikarabelo (j.k. modulasetulo, motshwara nako, mongodi);
 - kenyelletsa batho dipuisanong ka ho botsa dipotso tse (j.k. Le nahana jwang ka tshitshinyo? Ha le nahane hore...?);
 - kena motho hanong hantle (j.k. Tshwarelo...);
 - hlahisa maikutlo le ho a shehetsa ka mabaka (j.k. Ke ne ke rata hore... hobane);
 - bontsha moo a dumellanang (O bua nnete...) le moo a sa dumellaneng (Ho jwalo empa...);
 - fetola puo moo ho hlokehang.
- Bontsha temoho e hlokolosi ya ka moo a sebedisang puo ka ho:
 - sebedisa puo hore batho ba kgone ho kena puisanong ya bona e seng hore ba hlolehe ho kena puisanong.

Kereiti ya 8

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Phehisana/ngangisana ka dintlha tsa phedisanong le tsa boitshwaro ka ho:
 - arolelana boikarabelo (j.k. modulasetulo, motshwara nako, mongodi);
 - kenyelletsa batho dipuisanong ka ho botsa ba dipotso tse (j.k. Le nahana jwang ka tshisinyo...? Ha le nahane hore...?);
 - kena motho hanong hantle (j.k. shwarelo...);
 - hlahisa maikutlo le ho a tshehetsha ka mabaka (j.k. Ke neke rata hore... hobane);
 - bontsha moo a dumellanang (O bua nnene...) le moo a sa dumellaneng (Ho jwalo empa...);
 - fetola puo moo ho hlokehang.
- Botsa dipotso tse hlophisisweng ka ho:
 - rala le ho botsa tse nepahetseng;
 - sebedisa sehalo se nepahetseng le tshebediso ya ditho tsa mmele ho fetisa molaetsa;
 - ngola dikarabelo.

Kereiti ya 9

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Phehisana/ngangisana ka dintlha tsa phedisanong le tsa boitshwarong ka ho:
 - arolelana boikarabelo (j.k. modulasetulo, motshwara nako, mongodi);
 - kenyelletsa batho dipuisanong ka ho botsa dipotso tse (j.k. Le nahana jwang ka tshisinyo...? Ha le nahane hore...?);
 - kena motho hanong hantle (j.k. Tshwarelo...);
 - hlahisa maikutlo le ho a tshehetsha ka mabaka (j.k. Ke ne ke rata hore... hobane);
 - bontsha moo a dumellanang (O bua nnene...) le moo a sa dumellaneng (Ho jwalo empa...);
 - fetola puo moo ho hlokehang.
- Botsa dipotso tse hlophisisweng ka ho:
 - lebella mofuta o itseng wa dipotso tse tlo botswa a nto itokisetsa tsona;
 - araba dipotso;
 - sebedisa sehalo se nepahetseng le tshebediso ya ditho tsa mmele ho fetisa molaetsa.
- Nehelana ka puo e kgutshwanyane e hlophisisweng ka ho:
 - sebedisa dipalopalo le ditlamorao tse bonwang j.k. phousetara;
 - sebedisa dihlooho tse phephetsang maikutlo (j.k. HIV/AIDS, dintlha ditokelo tsa botho le tsa tikoloho).

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 2
(Se tswela pele)

Maemo a Tekolo

HO BUA

Moithuti o kgona ho buisana ka boitshepo
le ka nepahalo ka puo e buuwang
maemong a fapaneng

Maemo a Tekolo a feletse kereiting ena.

Kereiti ya 8

Kereiti ya 9

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bontsha temoho e hlokolosi ya ka moo a sebedisang puo ka ho:
 - sebedisa puo hore batho ba kgone ho kena puisanong ya bona e seng hore ba hlolehe ho kena puisanong;
 - a sebedisa mawa a atlehang malebana le hore o lokela ho sebedisa puo ya hae ya tlatsetso le puo ya lapeng neng.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bontsha temoho e hlokolosi ya ka moo a sebedisang puo ka ho:
 - sebedisa puo hore batho ba kgone ho kena puisanong ya bona e seng hore ba hlolehe ho kena puisanong;
 - a sebedisa mawa a atlehang malebana le hore o lokela ho sebedisa puo ya hae ya tlatsetso le puo ya lapeng neng;
 - bontsha temoho ya ka moo puo e hlasisang tsebo le boitsebo e nto beha batho moo ba lokelang ho ba teng j.k. (Ha ho fanwa ka puo ka sehlooho sa HIV/AIDS).

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 3

HO BALA LE HO BOHA

Moithuti o kgona ho bala le ho boha
bakeng sa ho fumana tlhahisoleseding, le
boithabiso hape a arabele ka bohlokolosi
ho bokgabane ba botjhaba le ba maikutlo
ditemeng

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bala tema (e buwang ka ntho tsa nnete kapa tsa boiqapelo) ka ho:
 - lemoha sepheo, bamamedi, le maemo a fumanwang ka hara maemo a itseng;
 - ela hloko mokgwa oo tema e bopilweng ka wona ho emela ntlhakemo e itseng ya lefatsho;
 - ela hloko seabo sa ditshwantsho tse bonwang ho bopeng moelego;
 - hlwaya dintlha tsa sehlooho;
 - paleng ya boiqapelo, a bontshe kutlwisiso ya baphetwa; moralo le tikoloho.

- Utlwisia ka tsela e bonolo matshwao a mang a sebediswang thothokisong (j.k. raeme; papiso; poletsomodumo, mothofatso) ka ho. Utlwisia a mang a mareo a sebediswa ho hlalosa matshwao ao (j.k. mothofatso).

Kereiti ya 8

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti:

- Bala tema (e buwang ka ntho tsa nnete kapa tsa boiqapelo) ka ho:
 - lemotha sepheo, bamamedi, le maemo a fumanwang ka hara buka;
 - akanya moelelo (dintho tse sa fumaneheng ka ho otloloha kahara sengolwa);
 - hlalosa le ho hlahloba ntlhakemo ka hara dikarolo tsa ditema tse ngotsweng le tsebonwang (j.k. a bolele hore tshebo ya lefatshe e totobatswang e hloka leeme kapa e shebile lehlakore le le leng feela na);
 - arohanya dintlha tsa sehlooho ho tsa tlatsetso;
 - paleng ya boiqapelo, a bontshe kutlwisiso ya baphetwa; moralo le tikoloho.
- Utlwisia matshwao a mang a sebediswang thothokisong (j.k. papiso; morethetho) ka ho. Utlwisia a mang a mareo a sebediswa ho hlalosa puo ena (j.k. papiso).

Kereiti ya 9

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bala tema (e buwang ka ntho tsa nnete kapa tsa boiqapelo) ka ho:
 - lemotha sepheo, bamamedi, le maemo a fumanwang ka hara buka.
 - akanya moelelo;
 - hlwaya seo e bang tema ha e bue ka sona;
 - hlwaya sehalo le setaele (tse hlophisitsweng/tse sa hlophiswang);
 - hlalosa le ho hlahloba ntlhakemo ka hara dikarolo tsa ditema tse ngotsweng le tse bonwang a nto fana ka ntlhakemo tse ding tse ka sebediswang;
 - bontsha kutlwisiso ya mokgwa oo sengolwa se hlahisang mmadi kateng (j.k. ho sebedisa leemedi ‘rona’);
 - hlwaya dipolelo tsa sehlooho, a nto arohanya dintlha tsa sehlooho ho tsa tlatsetso;
 - paleng ya boiqapelo, a bontshe utlwisiso ya baphetwa; moralo, tikoloho le mophethi wa pale;
 - bapisa mefuta e fapaneng ya ditema a nto di nyalanya le sepheo sa tsona (j.k. ho laela, ho qobella).
- Utlwisia matshwao a mang a sebediswang thothokisong (j.k. tshwantshiso; morethetho) ka ho. Utlwisia a mang a mareo a sebediswa ho hlalosa puo ena (j.k. tshwantshiso/serehhello).

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 3 (Se tswela pele)

HO BALA LE HO BOHA

Moithuti o kgona ho bala le ho boha
bakeng sa ho fumana tlhahisolededing, le
boithabiso hape a arabele ka bohlokolosi
ho bokgabane ba botjhaba le ba maikutlo
ditemeng

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bala le ho arabela ditemeng tsa phedisanong (j.k. karete tsa memo tse bonolo; mangolo):
 - hlwaya sepheo, bamamedi le maemo a itseng.
- Bala hore a fumane tlhahisolededing ka ho:
 - utlwisia ditema tsa ditlhaloso (j.k. tlhaloso ya mokgwa o latelwang ho etsa se itseng o jwalo ka wa ho etsa pampiri);
 - bala didaekeramo; dikerafo le ditjhate;
 - kgutsufatsa tlhahisolededing.
- Manolla dipapatso le dibukana/maqhetswana a fanang ka tlhahisolededing ka ho:
 - hlwaya bamamedi bao papatso e lebisitsweng ho bona (papatso e reretswe bo mang?);
 - hlwaya maemo ao o fumanang dipapatso tsena ho wona (papatso ena o e bona kae?);
 - hlwaya molaetsa;
 - lemoha puo ya maikutlo;
 - hlalosa hore papatso e etsa a ikutlwwe jwang, le hore hobaneng a ikutlwja jwalo.

Kereiti ya 8**Kereiti ya 9****Maemo a Tekolo**

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bala le ho arabela ditemeng tsa phedisanong (j.k. Lengolo la setswalle, tsebiso):
 - hlwaya sepheo, bamamedi le maemo a itseng a sengolwa;
 - hlalosa matshwao a mofuta wa tema e ntseng e balwa (lengolo la setswalle).

- Bala hore a fumane tlhahisoleseding:
 - utlwisia ditema tsa ditlhaloso (j.k. tlhaloso ya mokgwa oo ntho e itseng e sebetsang ka teng (j.k. mokgwa oo diphiyo tsa rona di sebetsang kateng);
 - bala didaekeramo; dikerafo le ditjhate tsa bothata bo ntseng bo nyoloha;
 - kgutsufatsa tlhahisoleseding.

- Manolla ditshwantsho ditemeng: (j.k. dipapatso le dikoranta):
 - hlwaya thuto, maemo, bamamedi, le molaetsa wa setshwantsho;
 - hlwaya hore setshwantsho se nkilwe ho tswa ntlhakemong ya mang;
 - hlwaya hore ke sefe se sa kennwang setshwantshong le lebaka la ho se se kenyé;
 - ahlola hore ebe setshwantsho se a hopoleha le ho fana ka mabaka.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bala le ho arabela ditemeng tsa phedisanong (j.k. Lengolo la kgwebo):
 - hlwaya sepheo, bamamedi le maemo a itseng a sengolwa;
 - hlalosa matshwao a mofuta wa tema e ntseng e balwa (phatlalatso ya tsa mosebetsi);
 - ntsha maikutlo ho setaele (j.k. ka mokgwa o hlophisitsweng le o sa hlophiswang);
 - manolla ntlhakemo, popeho ya moelelo, le mokgwa oo mmadi a hlahiswang ka wona.

- Bala hore a fumane tlhahisoleseding:
 - bala ditema tsa ditlhaloso (j.k. masedinyana a makgutshwanenyana a koranta);
 - bala didaekeramo; dikerafo le ditjhate tsa bothata bo ntseng bo nyoloha;
 - bala ditema tse nang le dipalopalo;
 - kgutsufatsa tlhahisoleseding.

- Manolla ka hloko ditema tsa kgaso (j.k. Lesedinyana le lekgutshwanyane la dikoranta):
 - hlwaya thuto, maemo, bamamedi, le molaetsa wa ditema tse ngotsweng le tse bonwang;
 - manolla mofuta wa ditema le setaele (j.k. lesedinyana la koranta le nang le dihlooho; sebedisa dipolelo tse kgutshwanyane le ditemana, puo sebui, makgethi a makgutshwanyane a bonolo hore a tle a hohele maikutlo a babadi.)

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 3 (Se tswela pele)

HO BALA LE HO BOHA

Moithuti o kgona ho bala le ho boha
bakeng sa ho fumana tlhahisolededing, le
boithabiso hape a arabele ka bohlokolosi
ho bokgabane ba botjhaba le ba maikutlo
ditemeng

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa mawa a ho bala ka ho:
 - nyalanya mekgwa e fapaneng ya ho bala le mefuta e fapaneng ya ditema (j.k. a bala ditaelo butle le ka hloko);
 - sebedisa mawa le maqiti ho fumana moelego wa mantswe (j.k. ho bala mantswe a dikanyeditseng leo o batlang moelego wa lona, ka ho kopa e mong ho fetolela);
 - qala ho hodisa le ho hlahloba lebelo la ho bala.
- Balla boithabiso ka ho:
 - bala dibuka tsa dintlha le tsa boiqapelo ka boemo bo loketseng ba puo le ba ho bala;
 - bala mefuta e metjha ya dibuka (j.k. dibuka tsa boiqapelo tsa lerato);
 - hlahloba dibuka tlalehong ya tekolo ya dibuka;
 - bala tlaleho ya tekolo e bonolo ya buka;
 - rarolla morabaraba wa mantswe.
- Bontsha kutlwisiso ya ka moo dibuka tsa mehlodi di sebetsang ka teng:
 - sebedisa leqephe la dikahare le tshupane ho fumana tlhahisolededing;
 - sebedisa bukantswe: Utlwisia (mopeleto, qapodiso, dikarolo tsa puo, moelego);
 - sebedisa bukantswe ya mahlalosonngwe le malatodi.

Kereiti ya 8

Kereiti ya 9

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa mawa a ho bala ka ho:
 - nyalanya mekgwa e fapaneng ya ho bala le mefuta e fapaneng ya ditema (j.k. lekola ka botebo bukana ya mehala);
 - hodisa le ho hlalosa lebelo la ho bala;
 - sebedisa mawa le maqiti ho fumana moevelo wa mantswe (j.k. sheba setshwantsho sefe kapa sefe o to hlalosa mantswe ka puo ya lapeng).
- Balla boithabiso ka ho:
 - bala dibuka tsa dintlha le tsa boiqapelo ka boemo bo loketseng ba puo le ba ho bala;
 - bala mefuta e metjha ya dibuka (j.k. dibuka tsa boiqapelo tsa botlokotsebe);
 - bala le ho ngola tlaleho ya tekolo ya buka.
- Bontsha kutlwisiso ya ka moo dibuka tsa mehlodi di sebetsang ka teng:
 - sebedisa leqephe la dikahare le tshupane ho fumana tlhahisoleseding;
 - sebedisa bukantswe le bukantswe ya mahlalosonngwe le malatodi.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa mawa a ho bala ka ho:
 - okola ditema ka - hlwya dihlooho le dintlha tsa mantlha, a nto sebedisa matshwao a moralo (j.k. ditshwantshi);
 - nyalanya mekgwa e fapaneng ya ho bala le mefuta e fapaneng ya ditema (j.k. okola koranta tsa tlhahisoleseding bakeng mehopolo ya sehlooho);
 - hodisa le ho hlalosa lebelo la ho bala;
 - sebedisa mawa le maqiti ho fumana moevelo wa mantswe (j.k. A hlalose mantswe ka puo ya lapeng).
- Balla boithabiso ka ho:
 - bala dibuka tsa dintlha le tsa boiqapelo ka boemo bo loketseng ba puo le ba ho bala;
 - bala mefuta e metjha ya dibuka (j.k. dibuka tsa boiqapelo tsa mahlale);
 - bala le ho ngola tlaleho ya tekolo ya buka.
- Bontsha kutlwisiso ya ka moo dibuka tsa mehlodi di sebetsang ka teng:
 - hlahloba le ho kgetha, a sebedisa leqephe la dikahare le tshupane;
 - sebedisa bukantswe, bukantswe ya mahlalosonngwe le malatodi le ensaetlelopedia.

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 3
(Se tswela pele)

HO BALA LE HO BOHA

Moithuti o kgona ho bala le ho boha
bakeng sa ho fumana tlhahisoleseding, le
boithabiso hape a arabele ka bohlokolosi
ho bokgabane ba botjhaba le ba maikutlo
ditemeng

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ba bontshe tlotlontswe ya ho bala ya mantswe a tlwaelehileng a pakeng tsa 4000 le 5500.
 - baithuti ba tla ithutang tikoloho tse ding tsa ho ithuta ka puo ya bona ya tlatsetso, ba ikemisetse ho tseba mantswe a 5500.

Kereiti ya 8

Kereiti ya 9

Maemo a Tekolo

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bontshe tlolontswe ya ho bala ya mantswe a tlwaelehileng a pakeng tsa 5000 le 6500.
 - baithuti ba tla ithutang tikoloho tse ding tsa ho ithuta ka puo ya bona ya tlatsetso, ba ikemisetse ho tseba mantswe a 6500.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bontshe tlolontswe ya ho bala ya mantswe a tlwaelehileng a pakeng tsa 6000 le 7500:
 - baithuti ba tla ithutang tikoloho tse ding tsa ho ithuta ka puo ya bona ya tlatsetso, ba ikemisetse ho tseba mantswe a 7500.

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 4

HO NGOLA

Moithuti o kgona ho ngola ditema tse fapaneng tsa dintlha le tsa boiqapelo bakeng sa merero `e mengata e phatlalletseng

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ngola bakeng sa kgokahanyo ya tlhahisoleseding:
 - tlatsa diforomo le manane a dinako;
 - ngola temana e le nngwe kapa tse pedi a hhalosa tshebetso e (j.k. ka moo thaere ya koloi e kenngwang kateng);
 - sebedisa tlhahisoleseding e fumanweng dipotsong tse reretsweng sepheo se itseng ho ka ngola tlaleho kapa tlhaloso;
 - ngola mefuta ya ditema tse hlokahalang ho tikoloho tse ding tsa ho ithuta j.k. raporoto.

- Ngolla merero ya kahisano/ya phedisano ka ho:
 - ngola mangolo a setswalle (j.k. ho amohela memo, le ho arabela ho phatlalatso) a bontsha temoho ya matshwao a mofuta wa tema.

- Ngola bakeng sa ho itshenola:
 - ngola dayari (buka ya diketsahalo).

Maemo a Tekolo

Kereiti ya 8

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ngola bakeng sa kgokahanyo ya tlhahisoleseding:
 - ngola tlhaloso e kgutshwanyane ya hore ntho e etsahala ha jwang le hore ka lebaka lefe (j.k. sekete ya motlakase e sebetsa jwang).
 - ngola temana e le nngwe kapa tse pedi ka dintle le dimpe tsa ntho e itseng (j.k. dikoloi jwaloka mokgwa wa ho tsamaisa batho);
 - sebedisa tlhahisoleseding e fumanweng dipatlisisong ho ngola tlaleho (ho kenyelletsa: sehlooho; selelekela, mokgwa oo dipatlisiso di tsamaisitsweng ka teng, diphumano le dikgothaletso);
 - ngola mefuta ya ditema tse hlokahalang ho tikoloho tse ding tsa ho ithuta j.k. phethelo ya nalana.
- Ngolla merero ya kahisano/ya phedisano ka ho:
 - ngola mangolo a setswalle (j.k. ho hana ka boikokobetso ho amohela memo) a bontsha temoho ya mofuta wa tema, sepheo, bamamedi, maemo a tema le a sehalo le setaele;
 - ngola melaetsa ya E-mail ehlophisisitsweng le e sa hlophisiwang;
- Ngola bakeng ho itshenola ka ho:
 - ngola dayari (buka ya diketsahalo) kapa jenale.

Kereiti ya 9

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ngola bakeng sa kgokahanyo ya tlhahisoleseding:
 - ngola ditema tse telele tsa ditemana tse mmalwa a hhalosa ketsahalo tse tswellang le tsamaiso, a nehana ka ditlhaloso, a nehana ka tse molemo le tse seng molemo, a phehisana bakeng sa le kgahlanong le;
 - ngola temana e kenyelletsang dikerafo le dipalopalo;
 - etsa dipatlisiso a nto ngola ka tsona (j.k. raporoto/tlaleho kapa lesedinyana la koranta);
 - ngola mefuta ya ditema tse hlokahalang ho tikoloho tse ding tsa ho ithuta j.k. tlhalosetso ya kamoo sekete e sebetsang bakeng sa thekenologi.
- Ngolla merero ya kahisano/ya phedisano ka ho:
 - ngola mangolo a bonolo a tsa kgwebo (j.k. kopo ya ho fumanthwa mosebetsi le CV);
 - ngola melaetsa ya E-mail ehlophisisitsweng le e sa hlophisiwang;
 - ngola metsotso ya kopano (j.k. kopano ya lekgotla la baemedi ba baithuti (SRC);
 - bontsha temoho ya mofuta wa tema, sepheo, bamamedi, maemo a tema le a sehalo/setaele.

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 4 (Se tswela pele)

HO NGOLA

Moithuti o kgona ho ngola ditema tse fapaneng tsa dintlha le tsa boiqapelo bakeng sa merero `e mengata e phatlalletseng

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ngola ka boiqapelo ka ho:
 - ho bontsha kgolo ya bokgoni ba ho ngola dipale; dithothokiso le ditshwantshiso (j.k. Ho kenyelletsa puisano paleng).
- Rala ditema tse phatlalatsang/tsa kgaso ka ho:
 - sebedisa sebopheho seo a se filweng/mohlala ho rala/etsa papatso e bonolo;
 - sebedisa sebopheho seo a se filweng/mohlala ho etsa bukana/maqhetswana e fanang ka tlahisoleseding.
- Sebetsana le ho ngola e le tsela ya ho etsa se itseng ka ho:
 - etsa moralo wa qalong ho bala le ho buisana ka tshekatsheko e tebileng (e sehollang);
 - sebedisa tlalehopoeletso bakeng sa ho pheta, ho hlaola diphosa le ho ngola hape;
 - sebedisa tsebo ya thutapuo le mopeleto (le tse ding) ho hlaola diphoso;
 - nahana ka sebopheho le moralo.

Kereiti ya 8

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ngola ka boiqapelo ka ho:
 - bontsha kgolo ya bokgoni ba ho ngola dipale; dithothokiso le ditshwantshiso (j.k. ho sebedisa mokgabisopuo).
 - toloka dipale (le ditema tse ding) ho tswa puong ya lapeng ho ya ho ya tlatsetso.
- Rala ditema tse phatlalatsang/tsa kgaso ka ho:
 - rala sebopoho se bonolo sa phatlalatso kapa bukana ya tlhahisoleseding;
 - ngola tlaleho e bonolo ya ditaba.
- Sebetsana le ho ngola e le tsela ya ho etsa se itseng ka ho:
 - etsa moraloo wa qalong ho bala le ho buisana ka tshekatsheko e tebileng (e sehollang).
 - sebedisa tlalehopoletso bakeng sa ho pheta, ho hlaola diphosa le ho ngola hape;
 - sebedisa tsebo ya thutapuo le mopeleto (le tse ding) ho hlaola diphoso;
 - tsepamisa maikutlo ho sebopoho le moraloo.

Kereiti ya 9

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ngola ka boiqapelo ka ho:
 - fetolela dipale (le ditema tse ding) ho tswa puong ya lapeng ñ a leke ho tshwara maele le ho elellwa mokgwa oo maele a fapanang dipuong tse pedi ka teng;
 - ho bontsha kgolo ya bokgoni ba ho ngola dipale; ithothokiso le ditshwantshiso (j.k. ka ho sebetsa ka moralo).
- Rala ditema tse phatlalatsang/tsa kgaso ka ho:
 - ingolla papatso e bonolo (j.k. papatso ya se itseng bakeng sa ho se rekisa);
 - rala dimakasine le khavara ya CD kapa ya buka.
- Sebetsana le ho ngola e le tsela ya ho etsa se itseng ka ho:
 - etsa moraloo wa qalong ho bala le ho buisana ka tshekatsheko e tebileng (e sehollang);
 - sebedisa tlalehopoletso bakeng sa ho pheta, ho hlaola diphoso le ho ngola hape.
 - hlophisa moraloo wa tema, ho kenyelletswa le mokgwa wa ho kenyelletswa dikerafo le ditshwantsho
 - hlahloba sebopoho le moraloo.

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 4 (Se tswela pele)

HO NGOLA

Moithuti o kgona ho ngola ditema tse fapaneng tsa dintlha le tsa boiqapelo bakeng sa merero `e mengata e phatlalletseng

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa tsebo e holang ya sebopheho sa puo le tshebediso ka ho:
 - momahanya tema (j.k. ho sebedisa maemedi);
 - qala ho amohela ntlhakemo e itseng a fadimehile ha a ngola.

Maemo a Tekolo

Kereiti ya 8

Kereiti ya 9

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bontsha tsebo e holang ya sebopheho sa puo le tshebediso ka ho:
 - momahanya tema (j.k. ho sebedisa mantswe o kopanyang ho kopanya ditemana);
 - ngola diratswana tse hantle, ka mohopolo o le mong wa sehlooho, polelo ya sehlooho le tshehetso, mme a kgone ho nahana ka tsona;
 - ngola selelekela le qetelo;
 - amohela ntlhakemo e itseng.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bontsha tsebo e holang ya sebopheho sa puo le tshebediso ka ho:
 - bontsha kutlwisiso ya setaele le sehalo (j.k. ngola pale hape e le lesedinyana la koranta);
 - bontsha kutlwisiso ya sebopheho sa diratswana tsa tlhahisoleseding;
 - ngola dikarolo tse teletsana tsa ho ngola tse momahaneng, tse nang le selelekela le qetelo;
 - sekaseka ka hloko ntlhakemo ya hae;
 - qala ho elellwa mokgwa oo ho ngola ha hae ho hlahisang mmadi ka teng.

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 5

HO NAHANA LE HO FANA KA MABAKA

Moithuti o kgona ho sebedisa puo bakeng sa ho nahana, ho fana ka mabaka, ho fumana ho hlophisa le ho sebedisa tlhahisoleseding bakeng sa ho ithuta

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa puo le tsebo ya ho bala le ho ngola ka hara kharikhulamo yohle ka ho:
 - utlwisia mareo a mang ho tswa ditikolohong tse ding tsa ho ithuta a nto sebedisa tlolontswe e tsamaelanang le wona puong ya bona ya tlatsetso ('hweba' ho tsa 'Dithuto tsa Mahlale a Kgwebo le Tsamaiso);
 - utlwisia le ho hlalisa ditema tse sebediswang ho Tikoloho tse ding tsa ho ithuta j.k. tlhaloso ya dintlha (thutatikoloho) le tlaleho ho (mahlale).

- Sebedisa puo bakeng sa ho nahana ka ho:
 - Botsa le ho arabu dipotso tsa boemo bo phahameng (j.k. Ho tla etsahala eng ha...?);
 - Hlalosa le ho hlophisa.

Kereiti ya 8

Kereiti ya 9

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa puo le tsebo ya ho bala le ho ngola ka hara kharikhulamo yohle ka ho:
 - utlwisia mareo a mang ho tswa ditikolohong tse ding tsa ho ithuta a nto sebedisa tlolontswe e tsamaelanang le wona puong ya bona ya tlatsetso ('matshwao' ho tsa 'Dithuto tsa Mahlale tsa Bophelo');
 - utlwisia le ho hlahisa ditema tse sebediswang ho Tikoloho tse ding tsa ho ithuta j.k. tlhaloso ya kamoo diphiyo di sebetsang kateng; le tlaleho ho (mahlale);
 - hlahisa disebediswa tse ka bonwang kapa tsa dikerafo tse tla tshehetsta tema j.k. setshwantsho bakeng sa tlhaloso.
- Sebedisa puo bakeng sa ho nahana ka ho:
 - botsa le ho araba dipotso tsa boemo bo phahameng (j.k. Ha sena se fetoha, ke eng hape e tla fetohang?);
 - ngola ditlhaloso, ditlhophiso, le dikakaretso.
 - utlwisia le ho sebedisa bopaki ho tshehetsta kgopolu kapa diphehisano (j.k. ditshwantsho, dintho ho tswa ho tse fetileng, hlahlobo ka dipotso tse hlophisitsweng).

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa puo le tsebo ya ho bala le ho ngola ka hara kharikhulamo yohle ka ho:
 - utlwisia mareo a mang ho tswa ditikolohong tse ding tsa ho ithuta a nto sebedisa tlolontswe e tsamaelanang le wona puong ya bona ya tlatsetso (tshabo, kgethollo le lehloyo la matswantle ho Thuto ya Mahlale a Phedisano);
 - ngola ditema tse sebediswang ho Tikoloho tse ding tsa ho ithuta j.k. tlaleho le ditlhaloso ho (mahlale);
 - hlahisa disebediswa tse ka bonwang kapa tsa dikerafo tse tla tshehetsta tema j.k. setshwantsho bakeng sa tlhaloso le tlaleho.
- Sebedisa puo bakeng sa ho nahana ka ho:
 - botsa le ho araba dipotso tsa boemo bo phahameng;
 - atolosa dikakaretso, ditlhaloso le ditlhophiso, ho di fetola ditemana;
 - nahana ka mehlala bakeng sa dipolelo tse akaretsang;
 - utlwisia le ho sebedisa bopaki ho tshehetsta kgopolu kapa diphehisano (j.k. bopaki ba tsa mahlale),
 - etsa diqeto.

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 5
(Se tswela pele)

Maemo a Tekolo

HO NAHANA LE HO FANA KA MABAKA
Moithuti o kgona ho sebedisa puo bakeng
sa ho nahana, ho fana ka mabaka, ho
fumana ho hlaphisa le ho sebedisa
tlhahisoleseding bakeng sa ho ithuta

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bokella le ho ngola tlhahisoleseding ka ditsela tse fapaneng ka ho:
 - kgetha disebediswa tse loketseng le ho kgwaritsa dintilha tsa bohlokwa (hlwaya mantswe a bohlokwa le dipolelo; le ho hlahlamanya dintilha tsa bohlokwa);
 - etsa diphuputso tse bonolo mme a ngole tlaleho a sebedisa disebediswa tse jwaloka dikerafo, manane, ditshwantsho tse radilweng (didaekeramo) le dipalopalo;
 - fetisetsa tlhahisoleseding ho tswa sebopethong se seng ho ya ho se seng (sebedisa tlhahisoleseding ho tswa temeng e bohuwang ho ya ho e ngolwang ho bopa kerafo kapa tjhate kapa ho ngola mabitso setshwantshong).

Kereiti ya 8

Kereiti ya 9

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bokella le ho ngola tlhahisolededing ka ditsela tse fapaneng ka ho:
 - kgetha disebediswa tse loketseng le ho kgwaritsa dintlha tsa bohlokwa (hlophisa dintlha ka tlasa dihlooho; le ho kgutsufatsa mantswe);
 - bala le ho tlamahanya tlhahisolededing ho tswa ditemeng tse pedi tse bonolo tse buang ka sehlooho se le seng;
 - fetisetsa tlhahisolededing ho tswa seboprehong se seng ho ya ho se seng (ka ho sebedisa mmapa wa hlalohanyo).

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Bokella le ho ngola tlhahisolededing ka ditsela tse fapaneng ka ho:
 - kgetha disebediswa tse loketseng le ho kgwaritsa dintlha tsa bohlokwa (hlophisa dintlha tsa sehlooho ka tlasa dihlooho tse itseng, sebedisa moralo o kang tlhaku tse kgolo le ho sehela mola);
 - bala le ho tlamahanya tlhahisolededing ho tswa ditemeng tse mmalwa tse buang ka sehlooho se le seng;
 - fetisetsa tlhahisolededing ho tswa seboprehong se seng ho ya ho se seng (ka ho sebedisa dipalopalo ho ngola temana. Sebedisa dimmapa tsa hlalohanyo).

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 6

SEBOPEHO SA PUO LE TSHEBEDISO

Moithuti o a tseba mme o kgona ho sebedisa medumo, tlottlontswe le thutapuo ya puo Tlatsetso.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Pheta thutapuo eo a ithutileng yona dihlopheng tselase.
- Atolosa tshebediso ya dipotso ka ho hlomathisetsa dikarolonyana dipotsong.
- Atolosa tshebediso ya mahokedi, makgethi, le mathusi jj.
- Utlwisia le ho sebedisa mathusi dibopehong tse fapaneng, a bontshang kgoneho; kakanyo tlhokeho; j.k.:
 - e tla na (kgoneho);
 - e lokela ho na (tlhokeho);
 - e ka na (kgonahalo);
 - e ka nna ya na (kgonahalo);
 - ha e no na (tiiso kgananong).
- Utlwisia le ho sebedisa mathusi (seboleho se fapaneng) ho totobatsa tlameho le tlhokeho j.k.: tlameha ho ba sedi (tlameho) lokela ho ba sedi (tlhokeho):
 - ha o a lokela ho ba bohlaswa (se sa hlokeheng);
 - ha o a tlameha ho ba bohlaswa (se sa dumellwang).
- Utlwisia le ho sebedisa pehelo (j.k. Ha parafini e le siyo, lebone le ke ke la kgantsha).

Maemo a Tekolo

Kereiti ya 8

Kereiti ya 9

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa lekgathe letlang le dipolelwana tse nang le “ha” (j.k ha ke qeta mosebetsi, ke tla ke ke phomole).
- Sebedisa lekgathe fetileng lephethi (bakeng sa puo pehelo).
- Atolosa tshebediso ya mabitso.
- Sebedisa mathusi a bontshang boikokobetso (j.k. Nka, Na nka kadima buka ya hao?).

Re tseba sena ha moithuti a:

- Utlwisia le ho sebedisa mekgwa e fapaneng ya ho bua ka letlang (j.k. ke ilo mmona hosane, ke tla mmona hosane, ke mmona hosane ho sang hona, o fofela Kapa hosane).
- Utlwisia le ho sebedisa lephethi lefetile letswelli (j.k. O ne a ntse a eme nako e ka etsang hora nakong eo ke fihlang).
- Utlwisia le ho sebedisa puosebui le puopehelo.
- Atolosa mathusi a mang ho:
 - bontsha tshebetso (j.k. O tlameha ho.... /O lokela ho....);
 - sebedisa leetsi le bontshang tlwaelo j.k ‘o tlwaetse ho’.

- Utlwisia le ho sebedisa pehelo ya bobedi (j.k. Ha nka kopana le moporesidente, ke ne ke tla mo kopa ho ahela bohole matlo).

- Utlwisia le ho sebedisa pehelo (j.k. Ha ke ne ke sa notlela heke, koloi e ka be e utswitswe).

Kereiti ya 7

Sephetho sa ho Ithuta sa 6 (Se tswela pele)

Maemo a Tekolo

SEBOPEHO SA PUO LE TSHEBEDISO

Moithuti o a tseba mme o kgona ho
sebedisa medumo, tlotlontswe le thutapuo
ya puo Tlatsetso.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Ho hodisa tlotlontswe ya hae (j.k. ka ho sebetsa ka mantswe a leloko le le leng j.k. malatodi: ntle, mpe, kgolo, nyenyane, thabile, hloname).
- Bontsha kutlwisiso ya mantswe a tlwaelehileng puong a ka bang 4000 ho isa ho 6500, a wa sebedisa maemong a nepahetseng, mantswe ao a be a a tseba qetellong ya sehlopha sa 7. Haeba baithuti ba tla ithuta tikoloho tsa ho ithuta tse ding ka puo ya tlatsetso, ba ikemisetse ho tseba mantswe a 6500.

Kereiti ya 8

Kereiti ya 9

Maemo a Tekolo

Re tseba sena ha moithuti a:

- Hodisa tlotlontswe ya hae (j.k. a ho sebedisa mmapa wa tlhalohanyo o nang le mantswe a amanang le ntwa).
- Bontsha kutmisiso ya mantswe a 5000 le 7500 a buuwang maemong a tlwaelehileng qetellong ya sehlopha sa 8. Baithuti ba tla ithuta thuto tse ding tsa bona ka puo ya tlatsetso, ba lokela ho latella ho tseba mantswe a 7500.

Re tseba sena ha moithuti a:

- Sebedisa leetswa/boetsuwa lekgatheng le tlang (j.k. Dikgetho di tla tshwarwa kgwedding e tlang).
- Sebedisa dipolelomararane (j.k. Ho sebedisa polelwanaakgethi).
- Hodisa tlotlontswe ya hae (j.k. ho sebedisa dihlongwapele ho bopa mantswe a matjha).
- Bontsha kutmisiso ya mantswe a tlwaelehileng a pakeng tsa 6000 le 8000 a sebediswang maemong a loketseng ha a qeta sehlopha/kereiti sa 9. Baithuti ba tla ithuta thuto tse ding ka puo ya bona ya tlatsetso, ba lokela ho ikemisetse ho tseba mantswe a 8000.

KGAOLO YA 5

TEKOLO YA MOITHUTI

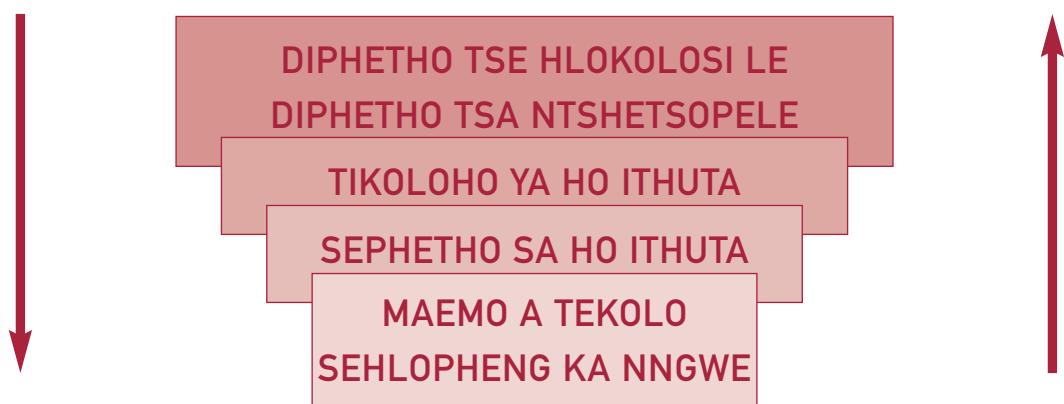
TLAHISO/SELELEKELA

Moralo wa tekolo ya Tlaleho ya Kharikhulamo e lekotseng botjha ya Naha bakeng sa dikereiti tsa R-9 (dikolong) o itshetlehile ho dintlhatheo ya thuto e thehilweng hodima diphetho. Hlahlobo e lokela ho fana ka phihlelo ya moithuti ka mokgwa o nang le tshusumetso le katleho, o bileng o netefatsa kgokahano ya tsebo, le bokgoni ba baithuti. Hape hlahlobo e lokela ho thusa baithuti ho etsa kahlolo ya tshebetso ya bona, ba ipehelo tseo ba ratang ho di fihlella bakeng sa tswelopele le ho qholotsa ntshetsopele ya ho ithuta.

Ho thusa tseleng ya tekolo ya moithuti, Tlaleho ya Kharikhulamo e Lekotseng Botjha ya Naha e:

- Hlalosa Diphetho tsa ho ithuta le Maemo a Tekolo a tsamaelanang le tsona bakeng sa tikolohoe nngwe le e nngwe ya ho ithuta le bakeng sa sehlopha/kereiti ka nngwe ho bente ya Thuto le Thupello e Akaretsang (dihlopha R-9);
- Neha Diphetho tse Hlokolosi le tsa Ntshetsopele moelelo ka hara Diphetho tsa ho Ithuta le Maemo a tekolo;
- Beha Maemo a tekolo bohareng ba tsela ya hlahlobo kereiting e nngwe le e nngwe. Maemo a tekolo a hlalosa boemo boo baithuti ba lokelang ho bontsha phihlelo ya bona ya Diphetho tsa ho Ithuta le tsela (botebo le bophara) ya ho bontsha phihlelo ya bona.

Setshwantsho se latelang se bontsha ho tshwarahana pakeng tsa matshwao a moraloo a Tlaleho ya Kharikhulamo e lekotseng botjha ya Naha:

DINTLHATHEO TSA TEKOLO TSE SEBEDISWANG HO THUTO E THEHILWENG HODIMA DIPHETHO

Tlhaloso

tekolo Tlalehong ya Kharikhulamo e Lekotsweng Botjha ya Naha bakeng sa dikereiti tsa R-9 (dikolong) ke a tswelang pele, ke tsela e hlophisitsweng ya ho bokella tlhahisoleseding malebana le tshebetso ya moithuti e lekanngwang ho ipapisitswe le Maemo a Tekolo a Diphetho tsa ho Ithuta. E hloka makgetha a tekolo a hlalositsweng hantle le mefuta e fapaneng ya mawa a nepahetseng ho kgontsha matitjhere ho fana ka tlalehopoeletso e ahang ho baithuti le, ho tlaleha ho batswadi le ho batho ba bang ba nang le thahasello.

MATSHWAO A SEHLOOHO

Thuto e thehilweng hodima diphetho ke tsela ya ho ruta le ho ithuta e totobatsang hantle seo baithuti ba lokelang ho se fihlella. Ntlhatheo eo e sebetsang ka yona ke ya hore titjhere o hlakisa pele seo baithuti ba lebeletsweng ho se fihlella. Mosebetsi wa titjhere ke ho ruta hore a tle a thuse baithuti ho kgotsofatsa ditlhoko tsa bona tsa Maemo a Tekolo tsa Kharikhulamo; mosebetsi wa moithuti ke ho ithuta kapa ho etsa seo Maemo a Tekolo a se lebeletseng. Tekolo ke ya bohlokwa ho thuto e thehilweng hodima diphetho hobane ho lokela hore ho be le kgonahalo ya ho hlahloba ha moithuti a fihlellsetse se hlokehang kereiting ka nngwe.

Ho thusa baithuti ho fihlella bokgoni ba bona bo phahameng ka katileho, tekolo e lokela ho:

- bonaletsa le ho tsepamisa maikutlo hantle.
- e hokahane le ho ruta le ho ithuta.
- e thehwe hodima makgetha kapa maemo a behilweng pele.
- e fapafapane ho latela mekgwa, le maemo.
- nepahala, e tshepahale e hloke leeme e be le sekgahla se lokelang moithuti le ho tenyetseha ho lekaneng ho dumella menyetla e hodisitsweng.

Sepheo (morero) sa Tekolo

Sepheo se seholo sa ho hlahloba baithuti e lokela ho ba ho hodisa le ho ntshetsa pele moithuti ka mong, ho lekola kgatelopele ya baithuti, le ho nolofatsa ho ithuta ha bona. Mesebetsi e meng ya tekolo e kenyelsetsa:

- *Tekolo ya motheo*
Tekolo ena hangata e sebediswa qalong ya kereiti kapa mophato mme o sebedisetswa ho fumana seo baithuti ba seng ba ntse ba se tseba. E thusa titjhere ho rala/ho hlophisa mananeo a ho ithuta le ketsahalo ya ho ithuta.
- *Tekolo ya patlisiso ya sesosa*
Tekolo ena e sebedisetswa ho batlisisa ka mofuta le sesosa sa ditshita tsa ho ithuta tseo baithuti ba itseng ba tobang le tsona. E latelwa ke tataiso, tshehetso e nepahetseng, mawa a ho kena dipakeng.

■ *Tekolo e tsebisang*

E lebela le ho tshehetsha mokgwa wa ho ithuta le ho ruta, mme e sebedisetswa ho tsebisa titjhere le baithuti ka tswelopele ya moithuti ka sepheo sa ho ntlafatsa ho ithuta. Tlalehopoeletso e ahang e ya etswa hore baithuti ba tle ba kgone ho tswela pele/hola.

■ *Tekolo e kgutsufatsang*

E fana ka setshwantsho se akaretsang tswelopele ya moithuti, ka nako e itseng, ho etsa mohlala mafelong a kotara kapa selemo hape le ha moithuti a tloha sekolong se seng a ya ho se seng.

■ *Tekolo e hlophisisitsweng*

Ke tekolo ya ho lebela tshebetso ya tsamaiso ya thuto. Ntlha e nngwe ya hlahlolo ena ke ya ho hlahloba tshebetso ya moithuti e tsamaisana le ditshupisi tsa na. Hlahlolo ena e hlophisisitsweng e etswa qetellong ya mophato o mong le o mong wa bente ya Thuto e Akaretsang le Thupello. Karowlana ya kemedi ya dikolo le baithuti e kgethwa boemong ba porofensi kapa ba naha bakeng sa hlahlolo ena.

TEKOLO E TSWELANG PELE.

Matshwao a Tekolo e tswelang pele

Tekolo e tswelang pele ke mokgwa wa sehlooho hlahlolo e etswang ka ona ho Tlaleho ya Kharikhulamo e Lekotsweng Botjha ya Naha. E akaretsa dintlhatho tsohle tsa tekolo ya thuto e thehilweng hodima diphetho mme di etsa bonneta ba hore tekolo e:

- *etsahala ka nako e telele ebile e a tswela pele:* Ho ithuta ho hlahlajwa kgafetsa mme le direkoto tsa tswelopele ya moithuti di kenyelotswa lesedi le letjha/ntjhafatswe ho ya le selemo kaofela.
- *tshehetsha kgolo le tswelopele ya baithuti:* Baithuti e ba banka karolo ba mafolofolo ho ithuteng le ho hlahllobeng, ba utlisisa makgetha a sebediswang ho hlahloba ketsahalo tsa tshebetso, ba ba le seabo sa ho itlhahloba, ba ipehela dipehelo tse itseng tseo ba ratang ho di fihlella, ba ipontshahatse ho ithuteng ha bona mme ba be le boitemohelo ba boitshepo bo phahamisitsweng.
- *fana ka tlalehopoeletso e tswang ho ithuteng le ho rutweng:* Tlalehopoeletso ke letshwao la bohlokwa ho hlahlolo e tsebisang. Mekgwa ya ho fana ka tlalehopoeletso e kenyelotsa mokgwa o nepahetseng wa ho botsa dipotso, ho totobatsa maikutlo a tswang ho titjhere ka molomo kapa a ngotswe fatshe ka se neng se lokela ho fihlellwa ke ketsahalo ya tshebetso ya hlahlolo, le ho kgothaletsa moithuti.
- *dumella kgokahanyo ya hlahlolo ho ruteng le ho ithuteng:* Sena se ka nna sa kenyelotsa ho hlahloba Dipetho tsa ho Ithuta tse mmalwana tse tsamaelanang ka tshebediso ya ketsahalo ya tshebetso e le nngwe ya hlahlolo, le ho kopanya mefuta e mengata ya mekgwa ya ho hlahloba, tsa ho hlahloba Maemo a Tekolo. Boitsebelo ho Dipetho tsa ho Ithuta a ka bontshwa ka mekgwa e mengata, mme ka hoo mefuta e mengata ya mekgwa ya ho hlahloba le menyetla ho tshwanetswe hore ho nehelanwe ka yona moo baithuti ba ka bontshang bokgoni ba bona ka yona.

- *sebedisa mawa a dumellang le ditlhoko tsa baithuti tse fapaneng* (*tsa puo, tsa mmeleng, monahanong, maikutlong le setsong*): Hlahlobo e tswelang pele e dumella matitjhere ho ba le kelohloko ho baithuti ba nang le ditlhoko tsa ho ithuta tse ikgethang le ho hlola ditshita tsa ho ithuta ka tshebediso ya mekgwa e tenyetsehang ya ho ruta. Sehlopheng se seng le se seng sa baithuti, ho nale tekatekano le ditaelae tse fapaneng tsa ho ithuta. Baithuti ha ba lokela ho hlahlojwa bohole ka nako e le nngwe le ka mokgwa o le mong.
- *dumella tekolo e kgutsufsatsang*: Ho bokellana ha diphetho tsa diketsahalo tsa tekolo e tswelang pele ho fana ka setshwantsho se akaretsang sa tswelo pele ya moithuti ka nako e behilweng. Tekolo e akaretsang e lokela ho hlophiswa ka hloko ho tloha qalong ya selemo, ho kenyelletsa mawa a fapaneng a tekolo - ho etsa mohlala, ka dihlakiso, mesebetsi, diporojeke, diteko tsa sekolo le tsa phaposing - tse tla nehelana ka menyetla e mengata ho bontsha seo ba ithutileng sona.

Mawa a tekolo:

Kgetho ya seo mawa a hlahlobo a ka sebedisa eng ke e itshetlehileng ho maikutlo a itseng, e ikgethileng ho titjhere e nngwe le e nngwe, kereiti le sekolo se seng le se seng mme e itshetlehile ho kahlolo ya boporofeshene ba titjhere. Boteng ba sebaka le disebediswa di susumetsa qeto ena, mme le ha disebediswa di tshwana, matitjhere a fapana ka mekgwa eo ba etsang diketho tsa bona.

Mekgwa, e kgethwang bakeng sa diketsahalo tsa hlahlobo e tshwanetse ho nepahala bakeng sa Maemo a Tekolo a tla hlahlojwa, le sepheo sa tekolo se lokelwa ho utlwisiswa ke baithuti bohole le matitjhere a nang le seabo. Boiphihlelo bo ka bontshwa ka mekgwa e mengatanyana. Kahoo mefuta ya mekgwa e a hlokahala ho neha baithuti monyetla wa ho bontsha bokgoni ba bona ka bottlalo.

Mesebetsi e Tlwaelehileng (ya bohole) ya Tekolo

Sepheo sa Mesebetsi e Tlwaelehileng (ya bohole) ya Tekolo:

- Netefatsa ho tshwarella ho kahlolo ya titjhere;
- Ntshetsa pele maemo a nepahetseng a tlwaelehileng;
- Matlafatsa mothamo wa tekolo e tswelang pele e etswang sekolong;
- Ho phahamisa ho nepahala ha tsela ya ho lekola le disebediswa;
- Ho netefatsa hore mesebetsi ya tekolo ya sekolong e hlahloba ka nepo boiphihlelo le ho fihlella se itseng;
- Ho netefatsa menyetla e hodisitsweng ya baithuti.

Mesebetsi e tlwaelehileng (ya bohole) ya Tekolo e ka botswa boemong ba Naha, Porofensi, setereke kapa ba dikolo tse kgobokantsweng mmoko. E etswa dikolong mme e behwa boemong bo nepahetseng ke bahlahlobi ba tswang ka ntle.

HO HLOKOMELA TEKOLO

Batho ba hlahlobang

Titjhere le sekolo ba na le boikarabello bo akaretsang hlahlobong ya tekolo ya baithuti. Matitjhere a lebeletswe ho bopa tsela ya nnete, e tshephalang, e kgolwehang ya tekolo. Maano a porofensi a loketse ho netefatsa hore ho nka seabo ha baithuti, sehlopha sa sekolo se hlahlobang, sehlopha sa setereke se tshehetsang, ditshehetso le batswadi e le tse nepahetseng.

Lenaneo la Sekolo la tekolo

Sekolo se seng le se seng se lokela ho hlahisa lenaneo la tekolo le itshetlehileng ho tataiso ya porofensi le ya na. Se lokela ho ba le Moralo wa Sekolo wa ho lekola le sehlopha se tla tsamaisa ho kenngwa tshebetsong ha lenaneo lena. Sehlopha se lokela ho ba le kemedi ho tswa ho mophato o mong le o mong, le ho Tikoloho e nngwe le nngwe.

Ho netefatsa katamelo e nang le boporofeshene ya tekolo, lenaneo la sekolo la hlahlbo le lokela ho totobatsa ka ho hlaka:

- Tsela eo tekolo e tswelang pele e hlophiswang le ho kenngwa tshebetsong.
- Mokgwa oo dibuka tsa direkoto di tshwarwang ka teng, ka moo di fumanehang ka teng le polo keho ya tsona.
- Dikhoutu tsa tekolo tse behilweng ke Porofensi.
- Ho netefatsa ha tekolo ke batho ba hona moo sekolong.
- Mokgwa oo ho behwa ha tekolo maemong a nepahetseng ho etswang ka teng sekolong.
- Makgetlo le mekgwa ya ho repota/tlaleha.
- Ho lekolwa ha tsela tsohle tsa tekolo.
- Kwetliso ya basebetsi tikolohong tsa tekolo.

Ditikoloho tseo ho tsona kwetliso ya sekolong e lokelang ho etsahala di kenyeltsa:

- mokgwa wa ho sebedisa makgetha/diruburiki ho hlahloba;
- fumana tumellano pakeng tsa matitjhere a kereiti e le nngwe ka se nkuwang se hlokahala ho kgotsofatsa Dipetho tsa ho Ithuta;
- mokgwa wa ho ngola maikutlo mabapi le tekolo, dipetho le diraporoto;
- ho fihlella kutlwisiso e tlwaelihileng ya lenaneo la sekolo la ho lekola.

HO BOLOKA DIREKOTO

Dibuka tsa Direkoto

Poloko e nepahetseng ya direkoto e a hlokahala ho hlahlolo tsohle, haholoholo ho hlahlolo e tswelang pele. Buka ya ho rekota e lokela ho bolokwa e le maemong a nepahetseng ke titjhere e nngwe le e nngwe. E lokela ho ba le:

- lebitso la moithuti;
- letsatsi la hlahlolo;
- lebitso le tlhaloso ya diketsahalo tsa tekolo;
- diphetho tsa diketsahalo tsa hlahlolo, ho ya ka Tikoloho tsa ho Ithuta kapa Mananeo a ho Ithuta;
- moo ho fanweng ka maikutlo hodima mosebetsi wa moithuti bakeng sa ho fana ke tshehetso.

Direkoto tsohle di lokela ho fumaneha ha bonolo, ho be bonolo ho e toloka, di bolokwe di sireletsehile, di bolokwe e le sephiri le ho ba le thuso ho ruteng le ho tsela ya ho tlaleha.

Lenaneo la sekolo la ho hlahloba le laola dintlhakgolo tsa mokgwa oo dibuka tsa ho rekota di tlamehileng ho tlatswa kateng. Dikhoutu tsa hlahlolo di sebediswa ho hhalosa kamoo moithuti a sebetsang kateng kgahlanong le Diphetho tsa ho ithuta. Dikhoutu tse sebedisitsweng di lokela ho hlaka le ho utlwisiswa ke baithuti le batswadi.

Dikhoutu tse tla sebediswa bakeng sa Tekolo

Ho na le mekgwa e mengata eo tlalehopoeletso ya tekolo ho ka fanwang ka yona ho moithuti le ho rekotwa ke titjhere. Ho kgetha mokgwa o motle ka ho fetisia wa ho etsa sena mabapi le mosebetsi wa tekolo ho tla itshetleha hodima dintlha tse ngatanyana, tse jwalo ka:

- lenane la baithuti ka phaposing le nako eo titjhere e nang le yona;
- bothata le bolelele ba mosebetsi wa hlahlolo;
- dikahare tsa seo ho ithutwang sona kapa bokgoni bo hlahlajwang (j.k. Mmetse kapa mongolo);
- potlako eo ka yona ho fanwang ka tlalehopoeletso;
- mokgwa oo tlalehopoeletso e behilweng ka bomong ka teng;
- makgetha kapa rubriki e sebediswang ke titjhere ho hhalosa tshebetso ya moithuti;
- hore tshebetso ya moithuti e lokela ho bapiswa le ya baithuti mmoho le yena, tshebetso ya hae ya pele kapa ditlhoko ya Maemo a Tekolo ya Diphetho tsa ho Ithuta.

Dikhoutu tse ding di nepahala ho feta tse ding mabakeng a fapaneng. Mohlala, maikutlo e ka ba a nammeng, a qoholehileng bakeng sa moithuti ka mong mme a fana ka ditshisinyo bakeng sa ntlatfatsa maikutlo ao ho fanwang ka wona a bohlokwa bakeng sa ho repota ka tshebetso ya moithuti kgahlanong le Maemo a Tekolo. Le ha ho le jwalo ho ntshuwa ha maikutlo ho nako e telele ho ka ngolwa mme ha ho bonolo ho a rekota.

Dikhoutu tse kang ‘Hantle ho feteletseng’, ‘Hantle haholo’, ‘Hantle’, ‘O nale bokgoni’, ‘Ha a na bokgoni bo loketseng’ di ngoleha ka potlako ebile di dumella hlahlolo ya ho bontsha tswelopele kgahlanong le mosebetsi o fetileng le kgahlanong le Maemo a Tekolo. Le ha ho le jwalo ha di nehelane ka sebaka ka dintlhakgolo tse bang teng ha ho ntshuwa maikutlo.

Ka hlakoreng le leng, matshwao a rekotsha ka potlako mme a ka kopanngwa mmoho, a atiswa le ho arolwa. A na le thuso ha ho hlahlojwa tshebetso ya baithuti ho ipapisitswe le ya ba bang ka phaposing, le ho dikereiti tse ding kapa sekolo. Le ha ho le jwalo a fana ka tlahisoleseding e nyane ka tshebetso ya baithuti kgahlanong le Maemo a Tekolo.

Mehlala, e fumanwang hara e meng, ya dikhoutu tsa hlahlobo ke ena:

- Ha ba so fihelle, o se a tla fihella, o fihleletse;
- Tshebetso e kgotsofatsang, o hloka thuso;
- A, B, C;
- Dipolelwana tse radilweng haholoholo bakeng sa diketsahalo tsa hlahlobo kapa tlaleho/raporoto

Khoutung efe kapa efe e sebidiswang, tlalehopoeletso e ba le katleho haholo ha e kopanngwa le ho ntshuwa ha maikutlo. Ho na le kgonahalo ya ho ba le ntlafatso ho phihlello ha baithuti ba filwe tlalehopoeletso e ngotsweng fatshe ho feta ha ba filwe matshwao feela. Leha matshwao le porosente di nale thuso e kgolo ha ho rekotwa, jwaloka ha ho le bonolo ho ngola matshwao bukeng ya ho rekoto, hangata ha di na thuso bakeng sa tlalehopoeletso le ho repota. Mathata a mang a hlahiswang ke matshwao ke a hore a ka kopanngwa a etswa letshwao le le leng le leholo leo ho tla sebetsanwa le lona mme sena se pata boholo ba phihlello le tswelopele ya baithuti. Ha baithuti ba qetile mosebetsi wa hlahlobo o fetang bonngwe, ho nale ho lekeha ha ho sebedisa matshwao a dipalo, ho a kopanya le ho fumana matshwao a fumanweng ke baithuti bohole a nto arolwa ka lenane la bona. Ha sena se etsahala, matshwao a lahlehelwa ke thuso ya wona ya ho fana ka tlalehopoeletso. Matshwao a kopantseng a nto arolwa ka lenane la baithuti kapa a kopantsweng ho etsa letshwao le le leng a pata ntlha ya hore moithuti e ka nna ya ba o fihleletse thuto e neng e behilwe hantle ntlheng e itseng, empa e seng ho e nngwe. Matshwao a fana ka boemo ba phihlello e akaretsang empa a pata mabaka a ho lekola phihlello (kapa ho sa fihelle phihlello) ho tswa ho moithuti, le ho thibela tsepamiso ya maikutlo ho ho ithuteng se itseng ho tswa ho hlahlobo. Ebile ha a hlalose tswelopele ya moithuti kharikhulamong yohle. Maemong a mangata ho tsitlallela matshwao a le mang (ntle le ha e ba ke a kgotsofatsang), ho nkuwa e le sesupo ya tswelopele e ntle. Matshwao a 70 kgahlanong le Maemo a Tekolo ya Kereiti ya 5 le matshwao a 70 kgahlanong le Maemo a Tekolo ya Kereiti ya 6 a pata ka ho phethahala tswelopele e bang moithuti e ka nna ya ba o bile le yona hara selemo, e hlalosehang hantle ha ho entswe polelo, ho sebedisitswe khoutu kapa ho ntshitswe maikutlo.

Dikhoutu tsa Naha

Ha ho rekotwa kapa ho tlalehwa ka phihlello ya moithuti ho Diphetho tsa ho Ithuta tsa kereiti e itseng, dikhoutu tse latelang di lokela ho sebediswa:

- 4 = Phihlello ya moithuti e **fetile hole** ditlhoko tsa Sephetho sa ho Ithuta sa kereiti.
- 3 = Phihlello ya moithuti e **fetile** ditlhoko tsa Sephetho sa ho Ithuta sa kereiti.
- 2 = Phihlello ya moithuti e **kgotsofaditse** ntlha e itseng ya ditlhoko tsa Sephetho sa ho Ithuta sa kereiti.
- 1 = Phihlello ya moithuti **ha a ya fihella** ditlhoko tsa Sephetho sa ho Ithuta sa kereiti.

Dipallo tsa Tswelopele/Kgatelopele

Mafelong a selemo se seng le se seng, pallo ya tswelopele e lokela ho tlatswa, e saenwe ke hlooho ya sekolo le hlooho ya lefapha. Pallo ya tswelopele ke rekoto e nang le tlhahisolededing e kgutsufaditsweng ka ha tswelopele ya baithuti kereiting, le sekolong.

Pallo ya tswelopele se lokela ho kenyeltsa tlhahisolededing ena:

- Lebitso la sekolo le setempe sa sekolo;
- Lenane la baithuti kereiting ka nngwe;
- Dikhoutu tsa tswelopele Tikolohongg ka nngwe la ho Ithuta (Tsamaiso ya Khoutu ya Naha);
- Dikhoutu tsa tswelopele kereiting ka nngwe (tswelopele ya ho fetela kereiting e nngwe kapa ho sala kereiting yona eo);
- Ho ntshuwa ha maikutlo hodima ditikoloho tseo a nang le matla ho tsona le tseo a hlokang tshehetso ho tsona Lenaneong le leng le le leng la ho Ithuta;
- Letsatsi/mohla le moo hlooho ya sekolo e saenileng teng, titjhere kapa morutabana e mong le moemedi wa lefapha.

Porofaele ya Moithuti

Porofile ya moithuti ke rekoto e tswelang pele ya tlhahisolededing e fanang ka tswelopele ya moithuti e akaretsang, e kenyeltsang ntshetsopele e phethahetseng ya makgabane, maikutlo le tswelopele ya phedisano. E thusa titjhere kereiting e latelang kapa sekolong ho uthwisia moithuti hantle, mme ka hoo ho ikarabella ka nepo ho baithuti. Porofaele e lokela ho sireletswa bakeng sa moithuti e mong le e mong mme e lokela ho tsamaya le moithuti nakong yohle ya ho ithuta ha hae.

Mofuta o latelang wa tlhahisolededing o lokela ho kenngwa porofaeleng ya moithuti:

- Tlhahisolededing ya motho ka boyena;
- Maemo a mmele le nalane ya tsa bophelo bo botle;
- Dikolo tseo a kileng a kena ho tsona le rekoto ya hae ya ho tsamaya sekolo;
- Ho ba le seabo le diphihlello mesebetsing e ka thoko ho tsa thuto;
- Boitshwaro ba maikutlo le ba phedisano;
- Ho ba le seabo ha batswadi;
- Ditikoloho tse hlokang tshehetso e ekeditweng;
- Tlaleho/raporoto e kgutsufatsang e akaretsang ya ha selemo se fela;
- Rekoto ya kgutsufatso ya tswelopele ya dilemo tsa ho ithuta.

Ela hloko:

1. Porofile ya moithuti e nka sebaka sa ditokomame tsohle tsa direkoto kaofela tsa tswelo pele tse ileng tsa sebediswa ke sekolo, tse jwaloka dikarete tsa direkoto, dikarete tsa titjhere, le dikarete tsa Edlab. Sepheo sa manthha sa porofaele ya moithuti ke ho thusa moithuti ka hore a be le bokgoni ba ho fihlella mefuta ya tlhahisoleseding e teng ka hara yona.
2. Tlhahisoleseding ya moithuti ka boyena ba hae, e ka hara porofaele ha e a lokela ho sebedisetswa ho kgetholla ka leeme kgahlanolong le yena.
3. Porofaele ya moithuti e seke ya kopakopanngwa le potofolio ya hae. Potofolio ke mokgwa wa ho hlahloba o fang moithuti le titjhere ka bobedi monyetla wa ho sheba mosebetsi o entsweng ka makgetlo a mangata mabapi le mesebetsi ya hlahlolo. Mosebetsi o kenngwa ka hara mokotlana o phuthilweng, faele kapa lebokose. Ka hlakoreng le leng porofaele ya moithuti ke rekoto e nang le tlhahisoleseding ka ha moithuti.

DIRAPOROTO

Tlhahisoleseding e lokelang ho Kenngwa Diraporotong

Matitjhere a lokela ho ikarabella ho baithuti, batswadi, tsamaiso ya thuto, le baahi ba phatlaletseng ho hlahlobeng bana ba bona. Sena se etsahala ka ho repota. Ho tlatseletsa ho diraporoto tse ngotsweng fatshe, diketsahalo tsa molomo kapa tsa ho bontsha ka ho etsa, ho pepesa le dipontsho tsa mosebetsi wa bana di ka nna tsa sebediswa.

Raporoto e nngwe le e nngwe ya tswelopele ya moithuti ka kakaretso e lokela ho kenyaletsa tlhahisoleseding ena:

- thuto e fihleletsweng;
- boipabolo ba moithuti;
- tshehetso e hlokahalang;
- tlalehopoeletso e ahang, e lokelang ho ba le moo ho ntshuweng maikutlo ka ha tshebetso ya moithuti a bapiswa le baithutimmoho le yena le mosebetsi wa hae wa nako e fetileng o bapiswa le dithhoko tsa Ditikoloho tsa ho Ithuta.

Ho repota ho batswadi ho lokela ho etswa kgafetsakgafetsa ho kgothaletsa hore ba be le seabo le ho nka karolo. Matitjhere a lokela ho repota qetellong ya kotara e nngwe le enngwe ba sebedisa dikarete tse hlophisisweng.

Ha ho tlo kgonahala kamehla ho fana ka tlhahisoleseding ya phihlello Sephethong se seng le se seng sa ho Ithuta. Leha ho le jwalo diraporoto di lokela ho fana ka tlhahisoleseding ka phihlello Tikolohong e nngwe le e nngwe ya ho Ithuta kapa Lenaneong le leng le le leng la ho Ithuta (ntlheng ya Mophato wa Motheo).

Dikarete tsa ho Tlaleha\Repota

Bonyane ba ditlhoko tse hloka halang bakeng sa karete ya ho tlaleha ke tsena:

1) *Dintlha tsa motheo:*

- lebitso la sekolo;
- lebitso la ngwana;
- kereiti ya moithuti;
- letsatsi la moithuti la tswalo;
- selemo le kotara;
- letsatsi le moo motswadi a saenang kapa mohlokomed;
- letsatsi le moo titjhore teng a saenang;
- letsatsi le moo hlooho ya sekolo e saenang teng;
- letsatsi la ho kwalwa le ho bulwa ha sekolo;
- setempe sa sekolo;
- porofaele ya ho kena sekolo ha moithuti;
- tlhaloso ya dikhoutu tsa Tsamaiso ya Naha ya ho Khouta.

2) *Moo a nang le matla le ditlhoko:*

- Nehelana ka tlhaloso ya matla, ditlhoko tsa ntshetsopele, kapa tikoloho eo moithuti a hlokang tshehetso ho Tikoloho e nngwe le e nngwe ya ho Ithuta kapa Lenaneo le leng le leng la ho Ithuta.
- Sebedisa Tsamaiso ya Naha ya ho Khouta ho hlahloba tshebetso Kgahlanong le maemo a Tekolo Diphetho tsa ho Ithuta tseo ho sebetsanweng le tsona ho fihlela moo - ha ho hloka halale ho fana ka khoutu bakeng sa Sephetho se seng le se seng sa ho Ithuta. Raporotong ya selemo ha se fela tshebetso ya moithuti ka kakaretso tsa ho Ithuta e lokela ho bontshwa.

3) *Ho ntshuwa ha maikutlo ka Tikoloho e nngwe le e nngwe ya ho Ithuta kapa Lenaneo le leng le leng la ho Ithuta:*

- Nehelana ka maikutlo ka Tikoloho e nngwe le e nngwe ya ho Ithuta kapa Lenaneo la ho Ithuta, o tsepamisitse maikutlo ho baithuti ba fetileng ditlhoko kapa ba hlokang tshehetso. Ho ntshuwa ha maikutlo ho matla a qoholehileng le ditikoloho tse hlokang tshehetso, di lokela ho hokelwa ho Maemo a Tekolo. Ho ntshuwa hona ha maikutlo ho tla fa batswadi, baithuti le matitjhore a mang monyetla wa ho fumana kuthwisiso ya hore ke tshehetso efe e hlokwang ke moithuti.

MANANE A TSHUPISO

LENANE LA MANTSWE LE DITLHALOSO TSA ONA BAKENG SA KHARIKHULAMO LE TEKOLO

Tekolo - Ke mokgwa wa tshebetso, e hlophisisweng, e tswelang pele ya ho bokella lesedi ka tshebetso ya moithuti mme e bapiswa kgahlano le Maemo a tekolo

Maemo a Tekolo - Tsebo, bokgoni le makgabane, tseo moithuti a lokelang ho di bontsha, hore a fihlele Diphetho tsa ho Ithuta sehlopheng/kereiting kang

Tekolo ya Motheo - Ke tekolo ya motheo/ya qalong, e sebedisetswang ho fumana seo moithuti a seng a ntse a se tseba

Tekolo e tswelang pele - Ke mofuta wa hlahlolo o kgothalletsang kgokahanyo ya tekolo ho ruteng, le ntshetsopele ya baithuti ka tshebediso ya tlalehopoeletso e tswellang/ya nako tsohle

Diphetho tse hlokolosi - Tsona mmoho le Diphetho tsa Ntshetsopele, ke diphetho tsa mantlha tsa Tlaleho ya Kharikhulamo Ya Naha bakeng sa Kereiti ya R - 9 (dikolong), tse kgothalletswang ke Molaotheo - di kenyelletsa bokgoni ba mantlha ba bophelo bakeng sa baithuti bo kang kgokahano, ho nahana ka hloko, taolo ya lesedi/tlhahisoleseding, mosebetsi wa sehlopha le wa setjhaba sa selehae le bokgoni ba ho hlahluba

Kharikhulamo 2005 - Sena se lebisitswe ho phetolelo ya pele ya Tlaleho ya Kharikhulamo Ya Naha ka mora Kgethollo. Tokomane ena ya leano la thuto ya 1997, e fana ka moralo wa popeho bakeng sa Ntshetso pele ya Kgolo ya ngwana ya bongwaneng, Thuto le Thupelo e Akaretsang, Ntshetsopele ya Thuto le Thupelo, Thuto ya Motheo ya Batho ba Baholo, le Thupelo. Tlaleho e lekotswang botjha ya Kharikhulamo Ya Naha bakeng sa Kereiti ya R - 9 (dikolong), e lebisitswe ho matlafatsweng ha Kharikhulamo 2005

Diphetho tsa Ntshetsopele - Tsona mmoho le Diphetho tse Hlokolosi, ke diphetho tsa bohlokwa/lsa mantlha tsa Tlaleho ya Kharikhulamo Ya Naha bakeng sa Dikereiti tsa R - 9 (dikolong) tse hlohlollelitsweng ke Molaotheo: di kenyelletsa ho fana ka bokgoni ho baithuti hore ba ithute ka katleho, le hore ba fetohet baabi ba nang le boikarabello, ba kelohloko le ba nang le bokgoni ba ho hlahlisa dintho

Kgato ya ho tswa mophatong - Ha baithuti ba qeta sehlopha (kereiti) sa 9, ba nehwa setifikeiti sa Thuto le Thupelo e Akaretsang.

Tekolo e Tsebisang - Mofuta ona wa Tekolo, o hlahloba tswelopele ya moithuti nakong eo thuto e tswelang pele hore e fane ka tlalehopoeletso e tla matlafatsa ho ithuta

Mophato wa Motheo - Ke mophato wa pele wa mokgahlelo wa Thuto le Thupelo e Akaretsang: Dihlopha (Dikereiti) tsa 1, 2, 3

Mokgahlelo (Bente) wa Thuto le Thupello e Akaretsang - Dilemo tse 10 tse tlamang tsa ho tsamaya sekolo, o etswang ke Mophato wa Motheo, o Mahareng le o Phahameng

Setifikeiti sa Thuto le Thupello e Akaretsang - Ke setifikeiti se fumanwang ha ho phethilwe ka katileho mokgahlelo wa Thuto le Thupello e Akaretsang

Kgokahanyo - Ke ntlhatheo ya sehlooho ya ho rala Tlaleho ya Kharikhulamo Ya Naha, e hlokang hore baithuti ba sebedise tsebo le bokgoni ho tswa Tikolohong tse ding tsa ho ithuta kapa ho tswa dikarolong tse fapaneng tsa Tikoloho e le nngwe ya ho ithuta bakeng sa ho ntshetsa pele mesebetsi le diketsahalo

Mophato o Mahareng - Ke mophato wa bobedi wa mokgahlelo wa Thuto le Thupello e Akaretsang Dikereiti 4, 5, 6

Puo ya ho ithuta le ho ruta - Ke puo e sebediswang haholo tikolohong e itseng ya ho ithuta le ho ruta. Baithuti ba bang ba ithuta le ho rutwa ka puo ya tlatsetso (eo e seng puo ya bona ya lapeng)

Tikoloho tsa ho Ithuta - Ho na le Ditikoloho tse 8 tsa ho ithuta Tlalehong ya Kharikhulamo Ya Naha bakeng sa Dikereiti tsa R - 9 (dikolong): Dipuo, Mmetse, Mahlale a Tlhaho, Thekenoloji, Mahlale a Phedisano, Kamahanyo le tsa Bophelo, Mahlale a Kgwebo le Tsamaiso le Bonono le Botjhaba

Tlaleho ya Tikoloho ya ho Ithuta - Ke Tlaleho ya Tikoloho e nngwe le e nngwe ya ho Ithuta, e hlahisang Diphetho tsa ho Ithuta le Maemo a Tekolo

Diphetho tsa ho Ithuta - Diphetho tsa ho Ithuta di tswa ho Diphetho tse Hlokolosi le tsa Ntshetsopele, mme di hlalosa seo moithuti a lokelang ho se tseba, le ho kgona ho se etsa ha a fihla qetellong ya sehlopha/kereiti, mophato le bente

Porofaele ya Moithuti - Rekoto e akaretsang ya tlhahisoleding ka tshebetso ya moithuti e kenyelletsang le tlhahisoleding ka moithuti ka boyena, kgolo ho tsa phedisano, tshehetso e hlokwang ke moithuti eo, le malebel a mosebetsi wa hae le raporoto ya selemo

Mananeo a ho ithuta - Mananeo a diketsahalo tsa ho ithuta a kenyelletsa dikahare (tsa tikoloho ya ho ithuta) le mekgwa ya ho ruta- tsena di tataiswa ke Tlaleho ya Kharikhulamo Ya Naha bakeng sa dikereiti tsa R- 9, empa a etsuwa ke diporofensi, dikolo le matitjhere

Mokgwa wa Naha wa dikhoutu (matshwao) - Mokgwa wa naha o maemong wa dikhoutu tsa tshebetso bakeng sa ho tlaleha (repota) tswelopele ya moithuti

Diphetho - phethelo qetellong ya tshebetso ya ho ithuta, e thehilweng hodima diphetho. Diphetho tsena di thusa ho fana ka sebopheho tshebetsong ya ho ithuta

Thuto e thehilweng hodima Dipetho - Ke tshebetso e thehilweng hodima dipetho, e thehilwe hodima diketsahalo, e bile e shebane le baithuti haholo. Ho latela mokgwa ona wa, Kharikhulamo 2005 le Tlaleho ya Kharikhulamo Ya Naha, di reretswe ho kgothalletsa ho ithuta ha ka nako tsohle (*life long learning*)

Potefolio - Faele ya moithuti ka mong e jereng mosebetsi wa moithuti

Tswelopele/Kgatelopele - Ke ntlhatheo ya mantlha ya moralo wa Tlaleho ya Kharikhulamo Ya Naha, e etsang hore baithuti ba hodise bokgoni le kutlwisiso ya bona ka hanyane, ka botebo, le ka tsebo e phatlalletseng sehlopheng/kereiting e nngwe le e nngwe

Dipallo tsa tswelopele/Kgatelopele - Ke sesebediswa sa ha selemo se fela, seo ho sona ho rekotwang kgatelopele ya baithuti bohole sehlopheng/kereiting. Pallong mona ho kenyeditswe matshwao bakeng sa kgatelopele Tikolohong ya ho ithuta le sehlopheng (kereiting) se seng le se seng. Hape ho ngolwa le maikutlo kapa keletso ya hore moithuti o hloka thuso karolong efe

Tekolo e Kgutsufsang - Mofuta ona o fapano le tekolo e tsebisang, ka hore wona o bua ka ditlaleho (diraporoto) tsa ka mehla tsa tswelopele ya moithuti, ka tlwaelo qetellong ya kotara le ya selemo

Mophato o Phahameng - Ke mophato wa boraro wa mokgahlela wa Thuto le Thupelo e Akaretsang Dikereiti 7; 8; 9

LENANE LA MANTSWE LE DITLHALOSO TSA WONASO TSA TIKOLOHO YA HO ITHUTA

Ho mamela ka mafolofolo - ha motho a leka ho ipeha boemong ba mmui mme ba mamela le ho bua ka hloko seo mmui a se buang

Puo ya tlatsetso - puo eo ho ithutwang yona eo e seng ya moithuti ya lapeng

Botemengata - ha moithuti a ithuta puo tse ngata tsa tlatsetso ho kenyeditswe le ya hae ya lapeng. Sena ha se nke sebaka sa puo ya lapeng empa ho ithutwa ho ipapisitswe le yona

Makgabane a puo - tshebediso ya puo ho bopa tema e hohelang babadi e bileng e ba natefela

Tema tsa nneta - tema tse sebediswang bophelong ba nneta (j.k dimakasine, dikoranta, direkoto tsa diradio le theleveshene, dipapatsa, ho tshwauwa ha dipakete, diboroutjhara, diforomo, mangolo)

Katamelo e lekalekaneng ho phadimeho - katamelo e tshehetsang phadimeho e itlhahelang/e ropohang feela e kgothaletsang baithuti ho natefelwa ke dibuka le ho tsepamisa maikutlo ho moelego, ebile e ba fa mawa a ho sebedisa dikhoutu tsa mantswe a ngotsweng

Leeme - tlwaelo ya ho kgetholla ntho e nngwe ho e nngwe hoo e bang motho e mong ha a kgone ho etsa

hlahlobo e nepahetseng

Motapo - tshebediso ya puo kapa mokgabisopuo haholo hona hoo e bang puo eo e lahlehelwa ke moeelo wa yona wa mantlha

Sehlohlolo - karolo e hohelang, e thabisang ebile e nale tshusumetso temeng eo hangata e atamelang ho ya pheletsong ya tema

Moeelo o ipatileng - ke tshebediso ya puo moo sebui se sebedisa puo e nngwe ho pata moeelo wa seo a se buang ka nnete

Kgobokanyo ya didumammoko - didumammoko tse hlahellang nqa e le nngwe ka tatelano e tsitsitseng. Puong (moklala. Sesothong ‘tshw’ jwalo ka ho ‘tshwarelo’; ‘tshwele’ le tshweu’)

Puo e itlhahelang/e ropohang - tsebo ya ngwana ya mantswe a ngotsweng. Bana ba bona mongolo tikolohong eo ba phelang ho yona mme ba qala ho utlwisia sepheo sa wona. Ba ka nna ya ba ba phethetswe dipale kapa ba baletswe tsona mme ba ithuta mokgwa oo dipale di sebetsang ka wona le hore na dipale ke eng. Ka hoo pele ba eya sekolong ba se ba ntse ba tseba ho ho ngata. Ba ka nna ba leka ho ngola mabitso a bona ba sebedisa moeelo wa bona wa ditlhaku le mopeleto (k h r mopeleto o ropohang feela), mme ba ka nna ba etsa eka ba bala buka (k h r bonketsisane ba ho bala). Sena ke qaleho ya tsebo ya bana ya ho bala le ho ngola

Puo e nang le tshusumetso - puo e tsosolosang maikutlo a matla

Kelohloko - bokgoni ba ho ipeha maemong a motho e mong, ho etsa se itseng ka kutlwelobohloko

Moralo - sebopoho se sebediswang ha ho ngolwa ditema tse fapaneng. Ho etsa mohlala, titjhere a ka fana ka moralo o latelang wa thothokiso:

bokgubedu ke mmala wa kgalefo	_____ ke mmala wa _____
bokgubedu ke mmala wa madi	_____ ke mmala wa _____
bokgubedu ke mmala wa kotsi	_____ ke mmala wa _____
bokgubedi ke mmala wa lerato	_____ ke mmala wa _____

Ho ngola ka bolokolohi - ha baithuti ba fuwa monyetla wa ho ngola seo ba ratang ho se ngola ntle le hore ba tshwenyehe ka ho etsa diphoso. Baithuti ba lokela ho kgothaletswa ho ngola hangata ka moo ba ka kgonang ka teng

Dingolwa tse hlophisitsweng ho ya ka maemo - dibuka tse ngolwang ka thutapuo le tlrtlontswe maemong a fapaneng (j.k. boemo ba mantswe a 500, le a 1000). Di kgontsha baithuti ho bala boemong bo nepahetseng ba tsebo ya bona ya puo

Sehalo - paterone ya ho phahama le ho nyoloha ha lenseswe e nang le seabo moeelong wa polelo (dipotso di buuwa ka sehalo se phahameng)

Ho Ruteha - bokgoni ba ho bala le ho sebedisa tlhahisoleseding le ho ngola bakeng tse fapaneng, Ke karolo ya bokgoni bo akaretsang ho etsa moeletlo wa lefatshe la hae

Ho Ruteha ho fapaneng - ho nale mefuta e mengata ya tsebo:ho bala le ho ngola, ho ruteha ho tsa setso (kutlwiso ya setso; le ya makgabane a phedisano le a mehopolo o bopang ho bala ha rona ha ditema) ho ruteha ho tse hlokolosi (bokgoni ba ho ntsha maikutlo ka hloko ho molaetsa o fuperweng ke tema) ho tse bohuwang (ho bala/ngola ha ditshwantsho, matshwao le tse ding) ho ruteha ho ditema tsa kgaso (ho balwa ha dikoranta, dimakasine, thelevishene ditshwantsho tsa filimi jwalo ka melaetsa ya setso

Temoho ya difoniki - bokgoni ba ho hlwaya pakeng tsa medumo e fapaneng ya puo

Foniki - ke kamano pakeng tsa modumo le mopeleto wa wona. Sena se thusa ho elellwa lentswe ha ho balwa mme se thusa motho ho peleta ka nepo

Phetelo - ho pheta/bolela taba kgetlo la bobedi kapa la boraro

Dipotso tsa retoriki - dipotso tse sa hlokeng dikarabo tseo mongodi a di sebedisetsang bakeng sa ho fana ka tshusumetso e seng hakaalo bakeng sa hore a fumane karabo

Ho sekima - ke ho okola tema ka potlako ho fumana tjhebokakaretso (ho okola dihlooho tsa koranta)

Ho sekena - ke ho sheba tema ka botebo hore o fumane tlhahisoleseding e qoholehileng (ho sheba ka botebo bukana ya mehala ho fumana lebitso le nomoro kapa lenanetafole la dinako tsa bese kapa tsa terene